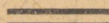

Professor J. M. GALPERIN
majandusteaduste doktor

ARVESTUSE PÕHIALUSED NÕUKOGUDE KAUBANDUSES

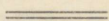

RIIGI TRÜKIKOJA KIRJASTUS
TALLINN 1948

Professor J. M. GALPERIN

majandusteaduste doktor

ARVESTUSE PÕHIALUSED NÕUKOGUDE KAUBANDUSES

Tõlkinud: H. VATSEL

14348

A-17357

KAUBANDUSLIKU ARVESTUSE ORGANISEERIMINE.

1. Kaubandusliku arvestuse ülesanded.

Nõukogude majandus areneb laiendatud sotsialistliku taastootmise seaduste järgi, hõlmates ühe koostismomendina käibeprotsessi.

Nõukogude Liidus täidab käibefunktsioone nõukogude kaubandus, milline viib kaubad tootjalt tarbijani.

„Nõukogude kaubandus on kaubandus ilma väikeste ja suurte kapitalistideta, kaubandus ilma väikeste ja suurte spekulantideta. See on isesugune kaubandus, mida ajalugu senini ei ole tundnud ja mida praktiseerisime ainult meie, bolševikud, nõukogude arenemistingimustes.“
(Stalin.)

Kaubandusliku arvestuse ülesanded tulenevad kaubanduse enda funktsioonidest.

Majanduslikuks tõusuks ja tööstuse edasiseks arendamiseks on vajalik ulatuslikult arenenud kaubakäive, milline meie oludes teostatakse riiklikult kinnitatud plaani kohaselt.

Kaubakäibeplaan nõuab organisatsioonilt igapäevast, täpset ja raudematut kontrolli selle täitmise käigu üle. Selles seisnebki kaubandusliku arvestuse esimene ülesanne — kontrollida kaubakäibeplani täitmist.

Kaubakäibeprotsessist võtavad osa varalised fondid — kauba, raha ja muude majanduslikkude vahenditena, mis moodustavad sotsialistliku omandi — meie riigi majandusliku põhialuse. Stalinlik Konstitutsioon kohustab iga kodanikku igati hoidma ja säästma rahva vara. Siit tuleneb järgmine kaubandusliku arvestuse ülesanne — kontrollida sotsialistlikkude fondide säilivust käibes.

Kaubakäibeprotsessi teostavad nõukogude kaubandustöötajate kaadrid, kelle töö on üldsusele vajalik kui tootlik töö. Sellest kaubandusliku arvestuse järgmine ülesanne — kontrollida töötasu ja töötasu-fondide kulutamist.

Kaubakäibeprotsess kutsub esile mitmesuguseid kaubandusega seoses olevaid kulutusi. Need kulutused moodustavad käibekulud, mille ulatust peab alandatama võimaluse piires. Kuid käibekulude alanda-

mine ei tohi takistada tarbijate teenindamise parandamist ja kultuurse nõukogude kaubanduse juurutamist. Kaubanduslik arvestus peab kontrollima käibekulusid, kaasa aitama kaubandusliku akumulatsiooni kasvule ja kaubanduslike ettevõtete tasuvuse tõstmisele.

Kõik majandustegevuse küljed väljenduvad finantsplaanis, mille täitmine omab erakordselt suure tähtsuse ettevõtte töö õigel organiseerimisel. See püstitab kaubanduslikule arvestusele ette vastutusrikka ülesande — kontrollida nõukogude kaubandusettevõtte finantsplaanit täitmist.

Täpne kaubandusliku arvestuse organiseerimine kergendab tõhusalt kõikide loetletud ülesannete täitmist.

2. Arvestusorganite funktsioonid ja organisatsioon.

Arvestusorganite funktsioonid. Kaubandusettevõtete tehingud arvestatakse raamatupidamises. See aparaat esiteks organiseerib arvestust, teiseks — üldistab ja analüüsib aruandluse andmeid, kolmandaks — teostab finantskontrolli ja dokumentaalset revisjoni. Raamatupidamisaparaat töötab kindla plaani alusel välja raamatupidamiskontode süsteemi, rakendab algdokumentatsiooni süsteemi ja vormid ning dokumentide käibekorra, peab kõikide väärtuste ja kõikide operatsioonide (finants, arveldus-krediidi, kauba jne.) jooksvat arvestust, ratsionaliseerib arvestuse meetodeid ja tehnikat, koostab ja esitab vastavaile organeile bilansse ja aruandeid, säilitab kõikide dokumentide algeksemplariid, millised olid raamatupidamiskirjendite aluseks.

Tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud arvestus. Tsentraliseeritud arvestus eeldab keskendatud analüütilist ja sünteetilist arvestust organisatsiooni keskraamatupidamises. Tsentraliseeritud arvestuse juures iga allettevõtte vormistab kohtadel algdokumendid, millised saadetakse antud organisatsiooni keskraamatupidamisele. Keskraamatupidamine töötleb dokumendid ning peab analüütilist ja sünteetilist arvestust. Sellise arvestuse organiseerimise mõninga erinevusena esinevad juhud, kus üksikuis allettevõtteis ei toimu mitte ainult operatsioonide dokumentaalne vormistamine, vaid ka analüütiline arvestus. Sel juhul keskraamatupidamisele saadetakse üldistatud analüütilise arvestuse andmed, millised liidetakse üldisesse arvestussüsteemi.

Detsentraliseeritud arvestuse puhul iga allettevõtte teostab nii operatsioonide dokumentaalset vormistamist kui ka analüütilist ja sünteetilist arvestust. Sel juhul keskraamatupidamisele saadetakse bilansid ja aruanded. See moodus omakorda eeldab kaht varianti:

- 1) arvestus sisemisel bilansil, kui üksikute allettevõtete arvestusandmed liidetakse üldisesse bilanssi (näiteks, sisemisel isemajandamisel oleva kaupluse arvestus);
- 2) arvestus iseseisval bilansil, kui majandusliku allettevõtte arvestus on täielikult eraldatud.

3. Raamatupidamisnäitajate süsteem.

K o n t o p l a a n. Arvestuse organiseerimise ja juhtimise aluseks on kontoplaan. Kontoplaan kujutab enesest jooksvate arvestusnäitajate (kontode) süsteemi, milles väljendub majanduslike operatsioonide sisu. Selles süsteemis on kontod omavahel orgaanilises seoses ja moodustavad ühtse terviku. Kogu kontode süsteem kontoplaanis ei ole rajatud juhuslikkudele tunnustele, vaid on tingitud arvestatavate tehingute majanduslikust sisust. Kontoplaan, mis on kohustuslik kõikidele antud ministeeriumi või antud rahvamajandusharu ettevõtetele, töötatakse välja ministeeriumi poolt kogu süsteemile ja kinnitatakse ettenähtud korras. Kontoplaanis on vajalik eriti silmas pidada selle: 1) struktuuri, 2) nomenklatuuri, 3) tingnumbreid. Kontoplaani struktuur tingib kõigi selle elementide, s. o. jaotuste, sünteetiliste kontode ja nende alljaotuste (allkontode) teatavat järjekindlust.

Kontoplaanis antakse igale kontole täpne nimetus, mis iseloomustab kontos väljendatavate ühelaadsete majanduslike operatsioonide sisu.

Peale selle omab iga konto tingnumbrit — šifrit.

Kaubandusministeeriumi tüüp-kontoplaan sisaldab järgmisi riiklike kaubandusettevõtete kaubandusliku tegevuse arvestuse põhimisi rühmitusi:

K a u b a v a r u d. See rühm sisaldab kontosid, millised arvestavad kaupu teel, ladudes ja jaettevõtteis, kaupu inkassoks andmata dokumentide järgi, taarat jne. Eraldatakse kaupade hinnalisandi ja kaupade ümberhindluse kontod.

R a h a l i s e d v a h e n d i d. Siia kuuluvad kassa-, arveldusakreditiivide ja erikontod, limiteeritud transpordi tšekkide, teelolevate rahaliste vahendite, rahaliste dokumentide jm. kontod.

A r v e l d u s e d. See rühm hõlmab kontosid arveldusteks ostjatega, hankijatega, mitmesuguste majandusorganisatsioonide ja isikutega, tööliste ja teenistujatega, Rahandusministeeriumi organitega, aruandvate isikutega j. t. Eraldi näidatakse sisemised arveldused eraldatud vahendite alal, tagastamisele kuuluvad arveldused jne.

P õ h i v a h e n d i d. Rühm kujundub põhivahendite arvestuse kontodest. Siinjuures eraldatakse põhivahendite vananemise ja nende likvideerimise arvestuse kontod.

Kapitalimahutused. Rühm hõlmab kapitalimahutuste ja kapitaalremondi kulutuste arvestuse kontosid. Eraldatakse lõpetatud kapitaaltööd renditud põhivahendite juures.

Eraldatud vahendid. Rühm sisaldab Rahandusministeeriumile kasumist eraldamise, eripankadesse akumulatsiooni arvel sissemaksete, üleantud põhivahendite pikaajalise arvelduse, Rahandusministeeriumi poolt liigsete käibevahendite eraldamise jne. arvestuse kontosid.

Fondid. Rühm ühendab põhikirjafondi, amortisatsioonifondi, erifondide jne. arvestuse kontosid.

Finantseerimine. Siia on rühmitatud käibevahendite ja kapitalimahutuste riigieelarvelise assigneerimise, eriotstarbeliste finantseerimiste ja eriotstarbeliste laekumiste (kaadrite ettevalmistuse, lasteaedade ülalpidamise, abimajandite laiendamise) arvestuse kontod.

Krediteerimine. Rühm kujundub lühiajaliste pangalaenu arvestuse kontodest.

Lõppeks, kontoplaan hõlmab eri rühmitustes majandustehingute — ostu, müügi, taaraoperatsioonide, samuti majandustegevuse finantsilise tulemuse, s. o. kasumite ja kahjumite kontosid. Erirühmitusena eraldatakse bilansijärgsed kontod.

4. Arvestuse vormid.

Arvestusprotsessi põhifaasid. Põhimiselt on käesoleval ajal kaubandusorganisatsioones kohaldatud selline arvestusvorm, mis nõuab arvestusprotsessi üksikutelt faasidelt alltoodud järjestust:

- 1) tehingute dokumentaalne vormistamine;
- 2) konteerimine;
- 3) kronoloogiline registreerimine;
- 4) kirjendamine sünteetilistel kontodel;
- 5) kirjendamine analüütilistel kontodel;
- 6) arvestusandmete üldistamine.

Iga tehing peab olema vormistatud dokumentidega, millised peavad rahuldama kindlaksmääratud vorminõudeid ja sisaldama kohustuslikud koostisosad (rekvisiidid).

Dokumendis eraldatakse esiteks — tiitelosa (organisatsiooni nimetus, kuupäev, dokumendi nimetus), teiseks — kirjeldav osa (tehingu subjekt ja objekt) ja kolmandaks — tõestav osa (allkirjad).

Dokumendid peavad olema sisult õiged, väljendama vaid niisuguseid tehinguid, millised ei ole vastuolus kehtivate seadustega, on ette nähtud organisatsiooni plaanis ja lepinguis, ning vastavad ettevõtte majanduslikule tegevusele.

Lausend kujutab endast arvestust juhtiva raamatupidaja kirjalikku korraldust tehingu kirjendamiseks, näidates korrespondeerivad kontod. Koostades lausendit, raamatupidamisaparaat võtab endale vastutuse: esiteks — tehingu õigsuses, teiseks — selle dokumentaalses vormistamises, kolmandaks — selle väljendamises raamatupidamise süsteemis.

Kronoloogilise registreerimise all mõeldakse järjekindlat tehingute kirjendamist, milledest igäüks saab vastava järjekorranumbri.

Majandustehingute registreerimiseks peetakse üldist žurnaali, milles märgitakse tehingu kuupäev, järjekorra number ja summa.

Süntheetiliste kontode kirjendid tehakse pearaamatusse või kontrollaruandesse, milline peetakse liht- või malekujulises vormis. Viimasel juhul märgitakse igale kontole erilahtreis korrespondeerivad kontod, deebetis — krediteeritavad ja kreditis — debiteeritavad kontod.

Süntheetiliste kontode arvestus malekujulises vormis (malekujuline kontrollaruanne) omab selle eelise, et majandustehingute summad jooksvas kirjendamiskäigus rühmituvad samalaadsete korrespondeerivate kontode järgi.

Analüütilised kontod kirjendatakse algdokumentide järgi. Analüütilistes kontodes toimub süntheetilistes kontodes üldistatud kujul väljendatud majandustehingute edasine detailiseerimine ja konkretiseerimine.

Analüütilise arvestuse kirjend võib olla:

- 1) sordiline (varaliste ja kaubaliste väärtuste koguselise ja summalise arvestuse kontod);
- 2) isikuline (mitmesuguste isikute ja asutuste kontod);
- 3) kirjetejärgne (üksikute kulutuste või sissetulekute liikide järgi).

Jooksva arvestuse andmete alusel käibed üldistatakse perioodiliselt ja viiakse jäägid välja süntheetiliste ja analüütiliste kontode järgi. Seejuures koostatakse — süntheetiline käibearuanne (käibe- või proovibilanss) ja üksikud analüütilised käibearuanded. Analüütilise ja süntheetilise arvestuse andmed täiendavad teineteist vastastikku.

Mitmežurnaaliline arvestusvorm. Riiklikes kaubandusettevõtteis on levinud mitmežurnaaliline arvestusvorm, mille olemus seisneb selles, et üksikuile majandustehingutele peetakse eri operatsiooninäidakeid (koond-kogumisaruanded). Nii näiteks on kassatehingute kirjendamiseks eri kassažurnaal või ka kaks žurnaali: a) sissetulekužurnaal (deebetiline), b) väljaminekužurnaal (kreeditiiline). Samuti peetakse eri žurnaale Riigipanga arvelduskonto tehingute kohta. Kaubanduslike operatsioonide jaoks on rakendatud eri kaubažurnaal või kaks žurnaali: a) kaupade sissetuleku (deebetiline) ja b) kaupade väljamineku (kreeditiiline) žurnaalid.

Selliste erizurnaalide arv oleneb antud kaubandusettevõtte iseärasusest ja neis sooritatavate tehingute mahust. Need žurnaalid evivad järgmisi iseloomustavaid erinevusi:

1. Kirjendamine eri operatsioonizurnaalidesse toimub algdokumentide alusel, sellistena osutavad nad dokumentide register-žurnaalideks.

2. Žurnaalid sisaldavad antud tehingu peamisi näitajaid, millised on vajalikud operatiivtöö juures esilekerkivate teatmelise iseloomuga andmete saamiseks. Nad on majanduslike operatsioonide esialgse arvestuse žurnaalid.

3. Eri žurnaalides operatsioonide kirjendamine toimub nende järgnevale korras, seega on nad ka kronoloogilise kirjendamise žurnaalid.

4. Seejuures need žurnaalid annavad eri lahtreis tehingu summade jaotuse korrespondeerivate kontode järgi. Sellepärast nad kujutavad endast ka süstemaatilise kirjendamise žurnaale. Seega ei ole käesoleval juhul tegemist liht, vaid rühmitava žurnaaliga, milline võimaldab üheaegselt antud tehingu kronoloogilist ja süstemaatilist kirjendamist.

Algdokumentide registreerimine eri operatsioonizurnaalidesse omab suurt kontrollivat ja distsiplineerivat tähtsust. See tagab kirjen-dite range põhjendatavuse, kindlustab arvestusprotsessile suure täpsuse ja operatiivsuse, hõlbustab vajalike majandusnäitajate kiiret saamist, toob nähtavale samalaadsete tehingute mahu teataval ajavahemikul, väldib kuritarvitusi ja fiktiivset kirjendamist tagantjärele.

Edasi — mitmežurnaaliline arvestusvorm annab võimaluse jaotada arveala tööd ratsionaalselt üksikute töötajate vahel. Dokumentide säilitamine arhiivis samalaadsete tehingute ranges järjestuses võimaldab kiiresti koostada õiendeid ja leida vajalikku materjali, hõlbustades sealjuures suuresti revidendi tööd dokumentaalsel revideerimisel.

Üldistades üksikute tehingute algdokumentide andmeid, eri operatsioonizurnaalid kujutavad endast koonddokumenti, mis on vahelmiseks lüliks üksikute dokumentide ja lausendi (konteeringu) vahel. Nende žurnaalide andmed annavad võimaluse koostada perioodiliselt (harilikult kord kuus) koonlausendeid, millised summalistes kokkuvõtetes kirjendatakse üldžurnaali.

Nii näiteks deebetilise kassažurnaali järgi koostatakse kuu lõpul üks üldine lausend, debiteerides kassa kontot ja krediteerides korrespondeerivaid kontosid, kredetilise kassažurnaali järgi koostatakse täpselt samuti üks üldlausend krediteerides kassa kontot ja debiteerides korrespondeerivaid kontosid. Analoogilisi koondlausendeid üldsumma-dega teatud ajavahemikuks (kuu) võib koostada kõikide teiste žurnaalide alusel. See kõik tõhustab tähelepandavalt määral arvestustehnikat ja üksikute majandustehingute kontrolli.

2. o s a.

HINNAKUJUNDAMINE.

1. Hinnakujundamise kord.

Hinnakujundamine NSV Liidus. Hinnakujundamine sotsialistlikus riigis ei toimu stiihiliselt vaid plaanipäraselt.

Nõukogude Liidus plaanitakse ja reguleertakse hinnad riigi poolt. Hinnapoliitika on allutatud rahvamajanduse ülesandeile, rahva tulude jaotuse ja ümberjaotuse ülesandeile.

Tööstuse väljalaskehind. Kulutuste üldsumma tootmisel moodustab tootmis-omahinna, millesse lülitub toorainete ja materjalide väärtus, küte ja elektrienergia, töötasud, põhivahendite kulumine ja muud tootmise üldkulud. Valmistoodangu müük tingib rea lisakulusid, millised ei olene tootmisest, vaid käibest.

Tootmisomahind ja realiseerimiskulud kokku moodustavad n.n. „kommerts-omahinna“ (realiseerimisomahinna). Kuid tööstus ei müü kaubandusvõrgule kaupa omahinnaga, vaid väljalaskehinnaga, mis koosneb: 1) kommertsomahinnast, 2) tööstuse kasumist ja 3) käibemaksust. See hind on tööstusele algväljalaskehinnaks ja kaubandusele algostuhinnaks.

Kaubanduse jaehind. Kaubandusvõrk realiseerib tarbijaile kaupa jaemüügihinnaga. Sel viisil tööstuse väljalaskehind ja kaubanduse jaemüügihind on kaheks äärmiseks punktiks hinnakujundamisel. Tööstuse väljalaskehinna ja kaubanduse jaehinna vahe moodustab kaubandusliku juurdehindluse s. o. summa, milline jääb kaubandusorganisatsioonesse. Kaubanduslik juurdehindlus taotleb esiteks — käibekulude katmist, teiseks — olla kaubandusele akumulatsiooni lätteks.

On arusaadav, et käibekulud ja akumulatsioon on teineteisest sõltuvad: mida väiksem on käibekulude summa, seda suurem on kaubanduses akumulatsiooni summa. Seepärast peavad kaubandusorganisatsioonid võitlema maksimaalse käibekulude alandamise, järelikult ka akumulatsiooni kasvu eest, kuid tingimustes, mis tagavad vajalikku töö kvaliteeti.

Kuupalju käibeprotsessi lülisid kaup ka ei läbiks, kaubandusliku juurdehindluse üldsumma jääb ikkagi muutmatuks. See jagatakse kind-

laks määratud osades üksikute lülide vahel. Seepärast on kaubandus-süsteem huvitatud lülide arvu vähendamisest ning seoses sellega nende tasuvuse tõstmisest.

Müüdavad kaubad läbivad tavaliselt kaks kaubanduslikku lüli: hulgi- ja jaelüli.

Hulgikaubanduse ülesandeks on tuua kaubad tööstusest jaekaubandus-organisatsioonidesse; jaekaubandus viib kaubad, müües neid väikes-tes kogustes, tarbijani.

Kaubanduslik juurdehindlus tervikuna koosneb: 1) hulgikaubanduse juurdehindlusest ja 2) jaekaubanduse juurdehindlusest. Sel viisil hulgihinna lülituvad — 1) tööstuse väljalaskehind ja 2) juurdehindlus hulgikaubanduse organisatsiooni käibekulude katteks ja plaanilise kasumi kujundamiseks.

Kaubanduslik jaehind koosneb: 1) hulgihinnast ja 2) juurdehindlusest jaekaubandus-organisatsiooni käibekulude katteks ja plaanilise kasumi kujundamiseks.

Jaehindade kehtestamise kord. Käesoleval ajal on rakendatud järgmine jaehindade kehtestamise kord:

- 1) kõikide põhimiste laiatarbe-tööstuskaupade hinnad määrab NSVL Ministrite Nõukogu või tema korraldusel NSVL Kaubandusministeerium;
- 2) ülejäänud laiatarbe-tööstuskaupade kohta kehtestatakse hinnad, mis määratakse tööstuslike ministeeriumide poolt kooskõlastatult NSVL Kaubandusministeeriumiga või liiduvabariikide kaubandusministeeriumidega;
- 3) kohalikust toorainest, utililist ja jäätmeist töödeldud kaupadele määravad hinnad autonoomsete vabariikide ministrite nõukogud ning krai ja oblasti täitevkomiteed;
- 4) mõnede kaupade juures kujundatakse jaehinnad kaubandusliku juurdehindluste lisamisel tööstuse väljalaskehindadele.

2. Hinnad ja hinnalisandid.

Jaehinnaliigid.

Ühtsed (kindlad) jaehinnad jagunevad: 1) üleliidulised ja 2) vööt-melised.

Üleliidulisteks ühtseteks jaehindadeks nimetatakse neid hindu, millega kaup väljatakse tarbijatele ükskõik millises NSV Liidu osas. Neid hindu kinnitab NSV Liidu Ministrite Nõukogu, või tema käsundi kohaselt NSV Liidu Kaubandusministeerium.

Erikujulised nende hindade hulgas on etiketthinnad, s. t. hinnad, mis on märgitud kaupade peale (paberosside, tubaka, vihikute jne. hinnad).

Rööbiti hindadega, mis on kohustuslikud igal pool, on olemas vötmelised hinnad, millised kehtivad vaid teataval territooriumil. Nii näiteks, ühtsed jaehinnad petrooleumile kehtestatakse kahe vöötme jaoks, lihale ja lihaproduktidele — nelja vöötme jaoks jne. Need hinnad kinnitatakse autonoomsete vabariikide, krai ja oblasti täitevkomiteede poolt.

Müügihinna püsivelemendid. Hulgikaubanduses müügihinna püsivelementideks on: 1) alg-väljalaskehind, 2) hulgikaubanduse juurdehindlus; jaekaubanduses: 1) hulgimüügihind ja 2) jaekaubanduse juurdehindlus.

Nende kaupade juures, millele kehtestatud ühtsed jaehinnad, võime eraldada järgmisi hinna püsivelemente: 1) ühtne jaehind, 2) kaubanduslik juurdehindlus (kaubanduslik mahahindlus) kaupleva organisatsiooni kasuks. Sel juhul väljalaskehind kujuneb ühtse jaehinna ja kaubandusliku mahahindluse vaheks.

Müügihinna muutlikud elementid. Püsivelementide kõrval sisaldab kaubanduslik jaehind muutlikke elemente: 1) riigieelarveline juurdehindlus, 2) riigieelarveline vahe, 3) auto- ja hobutranspordi hinnalisand, 4) mõnede kaupade juures — eriline hinnalisand Kaug-Põhja rajoonide jaoks.

Riigieelarveliseks juurdehindluseks nimetatakse summat, mille tööstus maksab riigitulusesse kaupade väljamisel kaubandusorganisatsioonidele.

Kauba arvetel riigieelarveline juurdehindlus näidatakse kauba maksumusest eraldi. Kaubandusorganisatsioonid lülitavad riigieelarvelise juurdehindluse summa kauba ostuhinnasse. Riigieelarveline juurdehindlus arvutatakse protsentides alg-väljalaskehinnast. See juurdehindlus on kehtestatud ainult mõnele kaubaliigile, mille hulk praegu ei ole nimetamisväärne (üksikud pudukaubad, mõningad elektri-kaubad, kantseleitarted jne.).

Riigieelarvelise juurdehindluse kõrval kantakse riigitulusesse ka riigieelarveline vahe. See summa laekub riigieelarvesse mõningailt tööstuskaupadelt, millele peale tööstuse väljalaskehindade on NSV Liidu Kaubandusministeeriumi või liiduvabariikide kaubandusministeeriumide poolt kehtestatud kõrgemad väljalaskehinnad laiemale turule. Erinevalt tööstuse väljalaskehindadest neid hindu nimetatakse laiatarbekaupade väljalaskehindadeks.

Laiatarbekaupade väljalaskehinna ja tööstuse väljalaskehinna vahe moodustabki riigieelarvelise vahe, mis täielikult kantakse tööstusettevõtete poolt riigieelarvesse. Riigieelarvelist vahet tasutakse praegu mõnedelt rohu-värvi-, ehitus-remont ja majapidamiskaupadelt.

Lõppeks, mõnele kaupadele arvestatakse jaehinna koostisse veel auto-hobutranspordi kulud. See summa lülitatakse ainult nende kaupade jaehinda, millised väljatakse raud- ja veeteedest eemal asetsevatele organisatsioonidele, kaupade kätetoomisel tehtud auto-hobutranspordi kulude katteks.

Kaug-Põhja jaoks on kehtestatud eri juurdehindlused paberossidele, mahorkale jne.

Kohalikest tooraineist, utiliitist ja jäätmeist töödeldud kaupade hinnad. Kohaliku tööstuse (rajooni ja oblastilise alluvusega), kooperatsiooni, invaliidide kooperatsiooni ja ühiskondlike asutuste poolt töödeldud kaupade väljalaske- ja jaehinnad, kaubanduslikud mahahindlused ja juurdehindlused kinnitatakse liiduvabariikide ministrite nõukogude poolt, kui puudub oblastiline alljaotus, muidu aga vabariikide ministrite nõukogude, kraide ja oblastite täitevkomiteede ja Moskvast ning Leningradis — linna täitevkomiteede poolt.

Vabariikliku alluvusega ettevõtete poolt kohalikest tooraineist töödeldud laiatarbekaupade hinnad ja juurdehindlused kinnitatakse liiduvabariikide ministrite nõukogude poolt.

Kohaliku tööstuse ettevõtete, töönduskooperatiivide ja invaliidide kooperatiivide poolt jäätmetest ja utiliitist töödeldud kõikidele tööstuskaupadele väljalaskehinnad kinnitatakse vabariikide ministrite nõukogude poolt, kui ei ole oblastilist jaotust, muidu aga kraide ja oblastite täitevkomiteede poolt. Seejuures kinnitatavad hinnad ei tohi ületada kaupadele kehtestatud ühtseid hindu.

Kaubandusliku juurdehindluse määramine. Kehtib neli kaubandusliku juurdehindluse suuruse kindlaksmääramise moodust: 1) „juurdehindluse“ moodus protsentides väljalaskehinnale, 2) „mahahindluse“ moodus protsentides jaehinnast, 3) „vahe“ moodus kaubanduslike jaemüügihindade ja tööstuse alg-väljalaskehindade vahel, 4) „hinnaalanduse“ moodus absoluutses määras.

Esimesel moodusel kaubanduslik juurdehindlus määratakse kindlaks protsentides tööstuse väljalaskehinnast. Kaubandusliku juurdehindluse määrad üksikutele kaupadele määratakse NSV Liidu Valitsuse, NSV Liidu Kaubandusministeeriumi, vabariikide ministrite nõukogude, krai ja oblastite täitevkomiteede poolt, samuti kaubanduslike organisatsioonide endi poolt kohalike täitevkomiteede kontrolli all.

Toome näite ostuhinna määramise kohta esimese mooduse kohaselt (tingsummas):

Kauba maksumus väljalaskehinnas	10 000 rubla
Riigieelarveline juurdehindlus 6% (väljalaskehinnast)	+600 „
Hulgilüli kaubanduslik juurdehindlus 2% (väljalaskehinnast)	+200 „
Ostuhind	10 800 rubla

Transpordikulused ei liideta kauba ostuhinda, vaid need moodustavad kaubanduse käibekulud.

Kehtiva korra kohaselt arvete väljakirjutamisel kaupade hinnaelemendid esitatakse alltoodud järjestuses: 1) algväljalaskehind (esimene rida), 2) riigieelarveline juurdehindlus (teine rida), 3) hulgi-kaubanduse juurdehindlus (kolmas rida), 4) riigieelarveline vahe (neljas rida).

Kaubanduslik mahahindlus arvutatakse protsentides jaehindadest ja kinnitatakse samaaegselt jaehindadega.

Vaatleme näitena kaupade ostuhinna määramise teist moodust:

Kaupade maksumus jaehindades	3000 rubla
Hinnaalandus organisatsiooni kasuks 10% (jaehinnast)	—300 „
Hulgilüli kaubanduslik juurdehindlus 2% (jaehinnast)	+60 „
Ostuhind	2760 rubla

Arvete väljakirjutamisel kaupadele, millistele on kehtestatud ühtsed jaehinnad, näidatakse: 1) ühtne jaehind (esimene rida), 2) kaubanduslik mahahindlus (teine rida), 3) hulgilüli juurdehindlus (kolmas rida).

Kolmandal moodusel kaubanduslik juurdehindlus määratakse kindlaks jaehinna ja tööstuse väljalaskehinna vahena (näiteks — petrooleum, metsamaterjalid, rohu-värvi-keemiakaubad, toidunõud ja majanduskaubad).

Lõppeks mõnele kaupadele kaubanduslik juurdehindlus määratakse absoluutsetes suurustes kaubandusliku hinnaalanduse näol kauba ühikule (näiteks küünlad).

Siinkohal olgu märgitud, et kaubanduslik kalkulatsioon, s. o. müügihinna väljaarvutamine, on rakendamisel vaid kaupade ostul, millele kaubanduslik juurdehindlus on kehtestatud juurdehindluse näol protsentides väljalaskehinnast. Nende kaupade suhtes, millele on määratud ühtsed jaehinnad, kaubandusliku kalkulatsiooni rakendamine ei ole vajalik. Kaupade hinnaelementide täielik loetelu arvetel hõlbustab kontrollida rakendatud hindade õigsust.

Mõningail juhtudel kaupade jaehindade arvestamisel rakendatakse ka ümardamist.

Kaupade frankeerimise tingimused. Kaupade kohalevedu kaubandusorganisatsiooni lattu on seotud transpordikuludega. Need kulud võtab enda kanda kas hankija- või ostja-organisatsioon. Meie oludes on täpselt ette nähtud, kelle arvel ja mis kohani arvestatakse kaupade transpordikuludid. See väljendub sõnas „franko“. Hind märkusega „franko teatud punkt“ — tähendab, et transpordikulud selle punktini tasub hankija.

Kehtivad on järgmised frankeerimise tingimused: 1) franko hankija ladu — sel juhul hankija ei võta enda kanda kaupade transpordikuludid ja kauba üleandekohaks loetakse hankija ladu, 2) franko saatejaam (sadam) — hankija võtab endale kauba kohaletoometamise kulud saatekohani, 3) franko vagun (pardale) — saatejaam (sadam) — kõik transpordikulud, kaasa arvatud kaupade laadimine vagunisse (laeva) tasutakse hankija arvel, 4) franko vagun (pardale) — sihtjaam (sadam) — hankija võtab enda kanda kauba kohaletoomise kulud sihtjaamani (sadamani), kuid kaupu välja laadimata, 5) franko sihtjaam (sadam) — hankija tasub sihtjaamas (sadamas) ka kaupade vagunist (laevast) väljalaadimise kulud, 6) franko ostja ladu — eranditult kõikide kulude tasumine kaupade kohaletoomisel ja väljalaadimisel kuni ostja laoni toimub hankija arvel.

Kehtestatud korra kohaselt peaaegu kõigile kaupadele, millele on kindlaks määratud jaehinnad, kaupade kohaletoomise kulud sihtjaamani või sadamani (franko sihtjaam või sihtsadam või franko vagun sihtjaam), samuti taara, pakkimise ja pakkematerjali kulud tasutakse müüja tööstusettevõtte poolt.

KAUBATEHINGUTE ARVESTUS HULGIKAUBANDUSES.

1. Kaupade sissetuleku arvestus.

Kaupade sissetuleku allikad. Sissetuleku allikate järgi liigitatakse kaubad: 1) tsentraliseeritud fondid, 2) detsentraliseeritud kokkuostud, 3) kaubad, mis saadud töötlemiselt ja oma süsteemi abikäitistest.

Kaubadokumendid. Kaupade säilitavuse kontroll tingib kõikide kaubatehingute täpset ja ranget dokumentaalset vormistamist. Möödapääsmatu on vajadus jälgida seda, et kaubadokumentidel oleks kõik kindlaksmääratud rekvisiidid, eriti vastavad korraldavad pealdised.

Põhimine kaubadokument arveldusteks on hankija poolt ostjale väljatud kaupade kohta väljakirjutatud arve-faktuur. Selle dokumendi sisu võime jagada kolme ossa: tiitel, korrespondents- ja nomenklatuurosa.

Tiitelosas näidatakse: 1) arve-faktuuri kuupäev ja number, 2) hankija nimetus ja asukoht, 3) arvelduskonto number.

Korrespondentsosa sisaldab: 1) kaubasaatja nimetus ja asukoht, 2) kaubasaaja nimetus ja asukoht, 3) maksja nimetus ja asukoht, samuti tema arvelduskonto number, 4) tellija nimetus, 5) lähte- ja sihtjaamade nimetused, 6) viide juuresolevaile transpordidokumentidele.

Nomenklatuurosas esitatakse väljatud kaupade loetelu, eraldi märkides: 1) kaupade nimetused, 2) mõõt-ühikud, 3) kogused, 4) ühiku-hinnad, 5) summa.

Kauba saatedokumendiks on saateleht, mis peab omama järgmised rekvisiidid: 1) saatja nimetus, 2) saaja nimetus, 3) viide sellele, kelle läbi ja millise volituse põhjal on kaup väljatud, 4) kaupade loetelu, märkides nende koguse, hinna ja summa.

Kohalike tehingute juures kirjutatakse saateleht harilikult kolmes eksemplaris: üks jääb saatjale, teine saajale, kolmas on kauba kohaletooja käes. See isik saab esiteks allkirja vastu kaubasaatjalt kauba edasiandmiseks, teiseks — annab kauba üle kauba saajale, võttes viimaselt allkirja kauba vastuvõtu kohta, kolmandaks — tagastab saatjale saatelehe kolmanda eksemplari saaja allkirjaga.

Juhul, kui kaupade väljamine toimub mitmest sektsioonist, iga sektsioon kirjutab välja eraldi saatelehe. Sel juhul üldine arve-faktuur ei sisalda kaupade üksikasjalist loetelu, sinna märgitakse vaid viited vastavatele saatelehtedele.

Mõnikord kasutatakse kauba saatedokumendina faktuuri, milline sisaldab kogu väljatud kauba loetelu vaid koguseliselt. Kui kauba saatmine toimub mitmes osas, koostatakse igale osale spetsifikatsioon, kus näidatakse iga üksiku koha bruto- ja netokaal.

K a u p a d e v a s t u v ö t u v o r m i s t a m i n e. Hiljemalt 24 tunni jooksul peab kaupade vastuvõtt olema vormistatud vastuvõtu-kaaskirja koostamisega või templi (jäljendi) löömiseega kauba saatedokumentidele. Riiklikes kaubandusettevõttes rakendatakse templi moodust. Tempel võib olla vormilt alljärgnev:

Kaup koguseliselt ja kvaliteediliselt Rbl..... väärtuses vastu võetud 194..... a. (allkiri
--

K i r j e n d k a u p a d e s i s s e t u l e k u l. Sissetulnud kaupade väärtus kirjendatakse laosolevate kaupade konto deebetisse, üheaegselt kirjendades vastavate kontode krediidid: kassa, arvelduskonto, erilaenukonto, hankijad ja kuuluvuse järgi teised kontod.

Taara maksumus arvestatakse eraldi, ning sissetulekul kirjendatakse taara konto deebetisse.

Transpordikulud kaupade ostul ei lülitata kaupade maksumusse, vaid arvestatakse eraldi käibekulude (laokulude) kontol.

Olenedes hoiumoodusest kaupu võib ladudes arvestada kas üksikute partiide järgi (partiiline arvestus) või sordiliselt (sordiline arvestus).

Sõltuvalt sellest, milliste hindadega plaanitakse kaubakäive, võib kaupu laos arvele võtta kas ostu- või jaemüüghindadega.

2. Teelolevate kaupade konto rakendamise erisusi.

T e e l o l e v a t e k a u p a d e k o n t o m õ i s t e. Teelolevate kaupade konto on harilikult ette nähtud nende kaupade arvestuseks, millised on ettevõtte poolt ostetud, kuid ei ole veel saabunud lattu, s. o. tõeliselt asuvad veel teel. Mõnevõrra teise iseloomustuse omab see konto riiklikes kaubandusettevõttes, kus selle läbi siirdakse eranditult kõik ostetud kaubad, selle hulgas ka need, millised hankijalt vahetult saabuvad ettevõtte lattu.

Kauba ostul, kõikidel juhtudel, tuleb eraldada kaht momenti: esiteks — kauba ostu, teiseks — selle kauba saabumist lattu.

Kirjendamine kaupade sissetulekul ostuhindades. Kui jooksvas arvestuses kaubad laos võetakse arvele ostuhindades, siis samas hindes tehakse kirjendamised — teelolevate kaupade ja laosolevate kaupade kontodel.

Oletame, et hulgikaubandusettevõtte ostis hankijalt 10 000 rubla väärtuses kaupa. Hankija dokumendid aktsepteeritakse. Bilansis väljendub nimetatud tehing järgmiselt:

BILANSS	
Aktiva	Passiva
Kaubad teel +10 000	Hankijad +10 000

Oletades edasi, et ostetud kaubad saabusid lattu, bilanss võtab järgmise kuju:

BILANSS	
Aktiva	Passiva
Kaubad teel —10 000	
Kaubad laos +10 000	

Nagu nähtub, tehakse esimene kirjend — „Kaubad teel“ kontol (kaupade ost) ja teine — „Kaubad laos“ kontol (kaupade sissetulek). Kontode kirjendamise üldskeem, meie näitele vastavalt, kujuneb alljärgnevaks:

HANKIJAD	KAUBAD TEEL	KAUBAD LAOS
10 000	→ 10 000	10 000 → 10 000

Meie näites „Kaubad teel“ konto ei oma saldot. See tähendab, et kõik ostetud kaubad saabusid lattu. Sel juhul „Kaubad teel“ konto oma olemuselt kujutab — ostude kontrollkontot. Kui teelolevate kaupade konto omab deebetsaldot, tähendab see, et osa kaupu ei ole saabunud lattu, s. t. asuvad tegelikult teel.

Tingimata tuleb jälgida, et summad „Kaubad teel“ kontol seisaksid vaid selle ajavahemiku ulatuses, mis möödapääsmatu ostetud kaupade kohaletoimetamiseks ettevõttesse.

Kirjendamine kaupade sissetulekul müügihindades. Jooksvas arvestuses hinnatakse jaehindades peamiselt need kaubad, milliste kohta on kehtestatud ühtsed jaemüügihinnad, eriti kaubad etikett-hindadega. Siinjuures võime eraldada järgmist kaht kirjendamise moodust:

Esimesel moodusel kirjendamine „Kaubad laos“ kontole toimub müügihindades, „Kaubad teel“ kontole aga — ostuhindades.

Oletame, et kaubandusorganisatsioon ostis kaupu 50 000 rubla väärtuses jaehindades. Mahahindlus kaubandusliku organisatsiooni kasuks on 5% jaehindadest, mis võrdub 2500 rublaga.

Järelikult jaemüügi hind võrdub 50 000 rbl., kaubanduslik juurdehindlus (mahahindlus) — 2500 rbl., kaupade ostuhind — 47 500 rbl. Selle tehingu juures peab eelkõige märkima võlgnevuse suurenemist hankijaile (krediteeritakse hankijate kontot) ning ostetud kaupade maksumuse suurenemist (debiteeritakse „Kaubad teel“ kontot), seejärel on vajalik kirjendada kaupade saabumine lattu (debiteeritakse „Kaubad laos“ — ja krediteeritakse „Kaubad teel“ kontot).

Kuna käesolevas näites kaubad võetakse arvele müügihindades, on ostuhindadele vajalik lisada juurdehindluse summa. Selleks märgime kaupade maksumuse suurenemist laos (debiteerime „Kaubad laos“ kontot) ja kaupade hinnalisandi suurenemist (krediteerime hinnalisandi kontot).

HANKIJAD	KAUBAD TEEL	KAUBAD LAOS
	47 500 → 47 500	47 500
		→ 2 500
		50 000
	KAUPADE HINNALISAND	
		2 500

Käesoleva tehingu kirjendamine toimub järgmiste arvestuslausendite põhjal:

Esimene lausend:

Deebet — Kaubad teel	47 000
Kreedit — Hankijad	47 000

Teine lausend:

Deebet — Kaubad laos	50 000
Kreedit — Kaubad teel	47 500
Kreedit — Kaupade hinnalisand	2 500

Ülaltoodud arvestusmoodusel näidatakse kaubad teel ostuhindades.

Teisel moodusel toimub kirjendamine mitte ainult „Kaubad laos“ kontol vaid ka „Kaubad teel“ kontol müügihindades. Selleks suurendatakse ostuhinda „Kaubad teel“ kontol hinnalisandi summa võrra ja üheaegselt krediteeritakse hinnalisandi kontot.

Rakendades ülaltodud näidet kirjendame järgmiselt:

HANKIJAD	KAUBAD TEEL	KAUBAD LAOS
47 500	→ 47 500	50 000 → 50 000
KAUPADE HINNALISAND		→ 2 500
2 500		

Esimene lausend:

Deebet — Kaubad teel	50 000
Kreedit — Hankijad	47 500
Kreedit — Kaupade hinnalisand	2 500

Teine lausend:

Deebet — Kaubad laos	50 000
Kreedit — Kaubad teel	50 000

Hinnalisand kaupadele. Kaupade arvestusel müügihindades kontosüsteemi lülitub hinnalisandi konto. Bilansis väljendub vastavalt näitele kaupade maksumus järgmiselt:

BILANSS

Aktiva

Passiva

Kaubad laos 50 000	Kaupade hinnalisand 2 500
------------------------------	-------------------------------------

Passivasse asetatud hinnalisandi konto näitab müügi- ja ostuhinna vahet realiseerimata kaupade jäägis. Hinnalisandi summa, 2500 rubla, ei osutu veel ettevõtte kasumiks, see saab selleks alles pärast kaupade tegelikku realiseerimist.

Hinnalisandi konto näidatakse passivas, sellega see vähendab aktivasse müügihindades paigutatud kaupade maksumust. See konto on reguleeriv konto müügihindades väljendatud kaupade konto suhtes. See on kontraaktiva konto, aktiva negatiivne summa paigutatuna passiva poolele. Et bilansis leida kaupade ostumaksumust, tuleb kaupade müügihinnalisest maksumusest (aktiva) lahutada kaupade hinnalisandi summa (passiva). Meie näites ostumaksumus võrdub 50 000 rbl. — 2500 rbl. = 47 500 rbl.

Ostukulud. Nagu varem märgitud, ei lülitu kaubandusorganisatsioones transpordikulud ostudel kauba hinda, vaid väljenduvad eraldi kaubanduslike käibekuludena. See toimub selleks, et esiteks — tugevdada kontrolli transpordikulude üle, teiseks — keskendada kõik käibekulud ühele kontole.

Selle transpordikulude arvestuskorra kasuks ostudel on järgmised kaalutlused: 1) müügihindade kalkulatsioonide aluseks ei ole kauba tegelik maksumus, vaid tööstuse väljalaskehind; 2) kaupade arvestus kindlates ostu- või müügihindades hõlbustab jooksva arvestuse tehnikat, vabastades seda sageli väga keerukast transpordikulude jagamise tarvidusest üksikute kaubarühmade vahel.

Kuna nõukogude seadlusandlus nõuab kaupade maksumuse väljendamist bilansis tegelike kulutuste summa ulatuses, siis käibekulude summa realiseerimata kaubajäägile näidatakse bilansis eraldi kaupade konto täiendusena.

Oletame, et kaubad arvestati ostuhindades. Olgu kaupade jääk bilansi koostamise momendil 20 000 rubla. Käibekulud sellele kaubajäägile võrduvad 200 rublaga. Bilansis peavad olema siis järgmised kaks näitajat:

B I L A N S S		P a s s i v a
A k t i v a		
Kaubad laos	20 000	
Ettetehtud kulud kauba jääkidele	200	

Tegelik kaupade omamaksumus laos koosneb:

$$20\,000 \text{ rbl.} + 200 \text{ rbl.} = 20\,200 \text{ rbl.}$$

Oletame, et kaubad jooksvas arvestuses hinnatakse müügihindades. Olgu meie näites bilansi koostamise momendil kaupade jääk müügihindades — 21 500 rubla, hinnalisand 1 500 rubla.

B I L A N S S		P a s s i v a
A k t i v a		
Kaubad laos	21 500	Kaupade hinnalisand 1 500
Ettetehtud kulud kauba jääkidele	200	

Teeme kõigepealt kindlaks kaupade jäägi maksumuse:

$$21\,500 \text{ rbl.} - 1\,500 \text{ rbl.} = 20\,000 \text{ rbl.}$$

Peale selle arvutame kaupade tegeliku omamaksumuse:

$$20\,000 \text{ rbl.} + 200 \text{ rbl.} = 20\,200 \text{ rbl.}$$

Teelolevate kaupade analüütiline arvestus. „Kaubad teel“ konto analüütiline arvestus toimub „liin- (positsioon) kirjendamise“ meetodil. Selle meetodi olemus seisneb selles, et iga kaubapartii deebet- ja kreditsummad, olenematult tehingute kuu-

päevadest, asetatakse ühele reale. See annab võimaluse kontrollida kaupade saabumist lattu ja nende mahakandmist „Kaubad teel“ kontolt.

Toome illustreerimiseks mõningad näitlikud kirjendid:

KAUBAD TEEL

Dok. nr.	Kuupäev	Deebet	Kreedit	Kuupäev	Dok. nr.
12	21.05	8 000	8 000	24.05	18
31	29.05	5 000	—	—	—
—	—	—	3 000	30.05	42

Kaup, ostetud 21. mail 8 000 rubla väärtuses, on lattu vastu võetud 24. mail. Summa 8 000 rubla on kirjendatud nii „Kaubad teel“ konto deebetis kui kreditis. Sääraseid kirjendeid nimetatakse „kviteerituiks“ (suletud positsioonideks).

Kaup, ostetud 29. mail 5 000 rubla väärtuses, ei ole kuni kuu lõpuni veel saanud lattu. See on kaupade jääk teel. Kirjendeid, kus summa kantud vaid deebetisse, nimetatakse „kviteerimatuks“ (lahtine positsioon) deebetis.

Kaup saabus ettevõttesse 30. mail 3 000 rubla väärtuses hankija arveta. Kirjendeid, kus summa kantud vaid kreditisse, nimetatakse samuti „kviteerimatuks“ (lahtine positsioon) kreditis.

Viimatimainitud tehing, kauba saamine hankijalt arve-faktuurita, nõuab täiendavat kirjendamist.

3. Faktuurimata hangete arvestus.

Dokumentideta saanud kaupade akteerimine. Saatedokumentideta ettevõttesse saabuvate kaupade vastuvõtuks ja dokumentaalseks vormistamiseks moodustatakse erikomisjon, kes koostab „Hankija arveta saanud kaupade vastuvõtu akti“.

Nimetatud akti nomenklatuurosa peab sisaldama järgmised rekviiidid: 1) kaupade nimetus, 2) sort, 3) kohtade arv, 4) mõõtühik, 5) brutokaal, 6) netokaal, 7) hind ja 8) summa. Akt koostatakse kahes eksemplaris: üks antakse raamatupidamisele, teine jääb õiendina kauba eest vastutavale isikule.

Faktuurimata hangete kirjendamine. Tugides ülaltoodud näite arvudele, nägime, et 3 000 rubla väärtuses kaupu saabus kuu lõpul hankija dokumentideta ettevõttesse. Sarnasel juhul kirjendamise tavaline järjestus muutub. Algul kirjendatakse arvelduse fikseerimine hankijaga.

Meie näite järgi kaupade saabumist kirjendatakse:

Deebet — Kaubad laos 3 000
 Kreedit — Kaubad teel 3 000

Kui kuu lõpuks saabub hankijalt arve, tingib see järgmise lausendi:

Deebet — Kaubad teel 3 000
 Kreedit — Hankijad 3 000

Kui kuu lõpuni hankijalt arvet ei saabu, siis kuu lõpul tehakse nn. „reguleeriv lausend“:

Deebet — Kaubad teel 3 000
 Kreedit — Hankijad faktuurimata hangetega 3 000

Järgneva kuu algul koostatakse storno lausend. Kirjendamine samade kontode korrespondeeringus korratakse punase tindiga (punane storno):

Deebet — Kaubad teel 3 000
 Kreedit — Hankijad faktuurimata hangetega 3 000

Mõlemad lausendid tehakse tavaliselt erikaardil, et põhikaarti mitte koormata täiendavate kirjenditega.

Ülaltoodud „Kaubad teel“ konto analüütilise arvestuse näite tehingud tingivad järgmised kirjendid:

HANKIJAD	KAUBAD TEEL	KAUBAD LAOS
1) 8 000 →	1) 8 000	2) 8 000 →
3) 5 000 →	3) 5 000	4) 3 000 →

HANKIJAD FAKTUURIMATA HANGETEGA	KAUBAD TEEL (täiendavad kirjendid)
5) 3 000 →	5) 3 000
6) 3 000 →	6) 3 000

Sel viisil kuu lõpul reguleeriva lausendi otstarve on väljendada võlgnevussumma hankijaile faktuurimata hangete alal ning koos sellega näidata kaupade ostu mahtu. Uue kuu algul see lausend tühistatakse punase storno näol ning järelilikult taastatakse kontode endine seisund. Edaspidi, saades uuel kuul hankijalt saadud kaupadele arve-faktuurid, tehakse tavaline lausend:

Deebet — Kaubad teel 3 000
 Kreedit — Hankijad 3 000

Kui hankijalt arve saabumisel kaup osutub kõrgemalt hinnatuks kui oli akteeritud arveta kaup, toimub täiendav kirjendamine, debiteerides „Kaubad laos“ kontot ja krediteerides „Kaubad teel“ kontot. Kui aga kaupade väärtus osutub madalamaks, tehakse sama korresponderinguga lausend punase tindiga (punane storno), vähendades sellega saadud kauba maksumust.

4. Kaupade arvestus koguselise ja kvaliteedilise mittevastavuse puhul.

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 10. juuli 1940. a. seadlus määrab, et mittekvaliteetse ja mittekomplektse tööstustoodangu väljalask ning toodangu väljalask kohustuslike standardite rikkumisega on riigivastane kuritegu ning võrdne kahjurlikkusega. Sellega seoses tuleb kaupade vastuvõtul pöörata tingimata tõsist tähelepanu kaupade koguse ja kvaliteedi saatedokumentide ning lepingute andmete täielikule vastavusele. Koguseline puudujääk ja kauba kvaliteedi lahkuminek vormistatakse vastava aktiga.

Kauba ostu puhul kohalikel hankijailt on vastuvõetava kauba koguse ja kvaliteedi kontrolli võimalus koha peal. Kaupade saamisel mittekohalikel hankijailt saab ostja lahkuminekuid avastada vaid kauba vastuvõtul transpordiorganisatsioonidelt või kauba saabumisel lattu.

Kaupade saamine raudteelt. Kaupade vastuvõtmine raudteelt tehakse tavaliselt ettevõtte transpordiosakonna või eriliselt volitatud töötaja — ekspediitori ülesandeks, kes jälgib kaupade saabumist, ostab need välja, s. t. tasub raudtee veotariifid, vaatab saabunud kaubad üle, akteerib puudujäägid või vigastused, ning saadab kaubad ettevõtte lattu.

Mitmed kaubad transportimisel vähenevad kaalus. Vastavalt sellele on kehtestatud kaupade loomuliku kao normid. Puudujäägid kaupade loomuliku kao piires tingimusel, et puuduvad riisumise tunnusmärgid, märgitakse raudtee saatelehele ilma erilist akti koostamata.

Kui puudujääk ületab loomuliku kao normi, kui taara või vaguni plommid on vigastatud, koostatakse kommertsakt.

Kommertsaktiga vormistatakse avastatud riisumiste, puudujääkide, kadude, vigastuste, rikkumiste juhud, samuti laadungi ebaõige nimetus.

Kommertsaktis näidatakse: 1) akti koostamise koht (jaama ja raudtee nimetus), 2) akti koostamise kuupäev, 3) akti koostajate isikute ametikohad ja nimed, 4) saate- ja sihtjaamad, 5) põhjused, mis tingisid akti koostamise.

Kahjude kindlakstegemist laadungi rikkumise ja vigastuse puhul toimetab eriline ekspertiis.

Kui kommertsakti ei koostatud, kui laadungi kaod ja vigastused sündisid õnnetusjuhtumi läbi või olid tingitud saatja või saaja süüst või hooletusest, ei kanna raudtee mingit vastutust.

Kui laadung toodi raudteele vigastatud või muude puudustega taaras ning saatja jäi kindlaks saata laadung säärasel kujul, teeb raudtee saatelehele vastava märkuse ning edasist vastutust kannab hankija.

Pretensioonid hankijaile. Ostja on vastuvõtul kohustatud akteerima saadud kauba mittekvaliteetsust, mittekompleksust, mittevastavust assortimendiga, markeeringu puudumist või saadud kauba ebaõiget markeerimist. Kui hankija ja kaubasaaja asuvad ühes punktis, siis akti koostamisel on kohustuslik hankija esindaja osavõtt. Kauba saamisel mittekohalikele hankijailt on hankija esindaja osavõtt akti koostamisest vajalik vaid sel juhul, kui see on ette nähtud lepingus.

Aktis peab olema näidatud: 1) kuupäev, 2) akti koostajate ametikohad ja nimed, 3) laadungi saatmise ja saabumise aeg, 4) kauba, markeeringu ja pakkimise kirjeldus, 5) läbivaatusele esitatud kauba kogus ja nimetus, 6) kauba kvaliteediliste puuduste täpne kirjeldus, 7) mahahindluse määr.

Madalama kvaliteediga kauba juures omab ostja õiguse: 1) võtta kaup vastu mahahindlusega, 2) parandada avastatud puudused hankija arvel, 3) nõuda hankijalt puuduste kõrvaldamist, või 4) loobuda kauba vastuvõtust.

Kirjendamine koguselise ja kvaliteedilise lahkumineku puhul. Kui kaupade vastuvõtul avastatud koguline puudujääk ei ületa kehtestatud loomulikku kaonormi teel, siis debiteeritakse käibekulude (laokulude) kontot. Kui puudujääk aga ületab loomuliku kao normid, esitatakse pretensioonid, olenedes olukorrast kas raudteele või hankijaile. Sama esitatud pretensiooni summaga debiteeritakse, „Deebitorid pretensioonidega“ kontot. Samale kontole kantakse ka pretensioonid kauba kvaliteedilise lahkumineku puhul.

Näide 1. Osteti 8 000 rubla väärtuses kaupa. Kauba vastuvõtul ilmnis puudujääk: 1) loomuliku kao normide piires — 100 rbl., 2) üle loomuliku kao normi piiride, kommertsakti alusel 400 rbl.

HANKIJAD		KAUBAD TEEL		KAUBAD LAOS	
8 000	→	8 000	→	7 500	KÄIBEKULUD
				100	
				400	DEEBITORID PRETENSIOONIDEGA
		8 000	→	8 000	
				400	

Näide 2. 20 000 rubla väärtuses ostetud kauba vastuvõtul avastati, et selle kvaliteet on nõuetavast madalam. Koostati akt, kauba väärtusest hinnati 10% (2 000 rbl.) maha.

HANKIJAD		KAUBAD TEEL		KAUBAD LAOS
20 000	→	20 000	18 000	18 000
			2 000	
				DEEBITORID PRETENSIOONIDEGA
				→ 2 000

Näide 3. Ostetud kaup, 4000 rubla väärtuses, osutus täiesti kõlbmatuks, mille üle koostati vastav akt. Kaup võeti vastutavale hoiule.

HANKIJAD	KAUBAD TEEL	DEEBITORID PRETENSIOONIDEGA
4 000	→	4 000
		4 000

Vastutavale hoiule võetud kaubad kirjendatakse kahele omavahel korrespondeerivale bilansijärgsele kontole: 1) vastutavale hoiule võetud kaubad (aktiva) ja 2) hankijad kaupadega vastutaval hoiul (passiva).

KAUBAD VÕETUD VASTUTAVALE HOIULE	HANKIJAD KAUPADEGA VASTUTAVAL HOIUL
4 000	4 000
↑	↑

Pretensioonidega deebitoride kontol võivad esineda pretensioonid vaid sel määral, mis ei ületa tegelikult hankijaile makstud summasid. Sellepärast seda kontot ei rakendata lepingutes ettenähtud trahvide ja leppetrahvide pretensioonide esitamisel. Need summad esitatakse väljaspool bilanssi: deebetis — „Reklamatsioonid pretensioonide saamiseks“ kontol ja kreditis — „Esitatud pretensioonid trahvide, viiviste ja leppetrahvide saamiseks“.

5. Kaupade realiseerimise arvestus hulgikaubanduses.

Dokumentaalne vormistamine. Kontroll kaupade realiseerimise üle osutub võimatuks ilma kaupade väljamise dokumenteerimiseta.

Kaupade müügil on vajalik: 1) anda käsk lattu teatava hulga kauba väljamiseks, 2) selgitada, milline kogus kaupa tegelikult peale nende

valikut väljati, märkides nende hinna ja maksumuse, 3) raamatupidamises vormistada arveldus ostjaga, 4) saada kinnitus kaupade väljamise kohta ostjale, kohalikus käibes — vastuvõtja allkiri, mittekohalike tehingute juures — transpordiorganisatsiooni kviitung.

Riiklikes kaubandusettevõtteis osutub põhimiseks dokumendiks kaupade realiseerimisel arve-faktuur.

R e a l i s e e r i m i s e m o m e n t. Kaupade realiseerimisel annab hankija lähetatud kauba dokumendid üle oma panka inkassoks, s. t. ostjalt tasu sissenõudmiseks. Tekib küsimus, millisest momendist tuleb lugeda ostjale lähetatud kaup realiseerituks.

Tööstusettevõtteis loetakse lähetatud kaup realiseerituks vaid pärast summa tegelikku laekumist ostjalt. Kuni selle momendini kirjendamist kaupade realiseerimise kontol ei toimu. Kaubanduses on olukord teissugune.

Vastavalt NSVL RKN 4. juuni 1936. a. määrusele loetakse kaubanduses kaupade realiseerimise momendiks nende lähetamine ja maksunõude esitamine panka inkassoks.

Sel viisil kaupade realiseerimise kirjendamiseks kaubandusettevõtteis on vajalik, esiteks — et kaup oleks ostjale välja saadetud, teiseks — et saadetud kauba dokumendid (maksunõuded) oleksid üle antud panka inkassoks.

Hulgi-realiseerimise kirjendamine. Kauba müügitehingute arvestus toimub realiseerimise konto kaudu.

REALISEERIMISE KONTO

Realiseeritav kaup ostuhinnas

Sama kaup müügihinnas

Realiseerimise konto annab ühele ja samale realiseeritavale kaubale maksumuse kahes hinded: 1) ostumaksumuses (deebet) ja 2) müügi-maksumuses (kreedit).

Realiseerimiskonto saldo näitab müügi üldtulemust: deebet — kahjumit, kredid — kasumit. Realiseerimise konto on hindamis-resul-taatkonto.

Analüüsime mõnda kaupade hulgirealiseerimise tehingut.

N ä i d e 1. Hulgi baasist müüdi jakaubandusettevõttele kaupu, kir-jutati välja arve, millest nähtub 1) tööstuse väljalaskehind — 30 000 rubla, 2) riigieelarveline juurdehindlus — 1 500 rubla, 3) kau-banduslik juurdehindlus hulgi baasi kasuks — 1 000 rubla. Arve üld-summa 32 500 rubla. Kogu summale on välja kirjutatud maksenõud-mine, mis on antud panka inkassoks.

Käesolevas näites müügi hind on 32 500 rubla, ostuhind 30 000 rbl. + + 1 500 rbl. = 31 500 rbl.

Kirjendamine toimub järgmiselt:

KAUBAD LAOS	REALISEERIMINE	MAKSENÕUDMISED INKASSOKS
31 500 →	31 500	32 500 → 32 500

Realiseerimiskonto krediid-saldo 1000 rubla suuruses näitab kasumit kaupade müügist (realiseeritud hinnalisand).

N ä i d e 2. Hulgibaasist müüdi jaekaubandusettevõttele kaupa, Väljakirjutatud arves on näidatud: müüdü kaupade tööstuse väljalaskehind on 20 000 rubla, riigieelarveline juurdehindlus — 1000 rbl., kaubanduslik juurdehindlus hulgibaasi kasuks — 900 rubla. Peale selle tasuti kauba laadimisel aruandvate isikute kaudu ostja arvel transpordikuludid — 100 rubla. Need kulud lülitatakse samuti arvesse, mille üldsumma koosneb 22 000 rublast. Kogu summale on maksenõudmine esitatud riigipanka inkassoks.

Selle tehingu kirjendamine:

KAUBAD LAOS	REALISEERIMINE	MAKSENÕUDMISED INKASSOKS
21 000 →	21 000	21 900 → 21 900
ARUANDVAD ISIKUD	OSTJAD	> 100 22 000
100 →	100	100

Ostja arvel toimunud transpordikulude summaga debiteeritakse ostjate kontot, kust summa siirdakse maksenõudmiste kontole.

N ä i d e 3. Hulgibaas realiseerib kaupa: tööstuse väljalaskehind — 50 000 rbl., riigieelarveline juurdehindlus 3000 rbl., juurdehindlus baasi kasuks — 2000 rbl., riigieelarveline vahe — 1000 rbl., taara maksumus — 800 rbl., transpordikulud (ostja arvel) — 200 rbl. Maksenõudmine 57 000 rbl. suuruses on inkassoks antud.

KAUBAD LAOS	REALISEERIMINE	MAKSENÕUDMISED INKASSOKS
53 000 →	53 000	56 000 → 56 000
RAHANDUSMIN. RIIGIMAKSUDE ALAL	1 000	> 800 > 200 57 000
1 000	TAARA	800
	OSTJAD	200

Riigieelarveline vahe kuulub ülekanndmisele Rahandusministeeriumile. Selle summaga krediteeritakse kontot „Rahandusministeerium riigimaksude alal“ (võlgnevus Rahandusministeeriumile suureneb) ja debiteeritakse realiseerimise kontot (laekumine realiseerimisest väheneb).

Kasum kaupade müügist (baasi realiseeritud hinnalisand) kujuneb toodud näite järgi: $56\ 000 - 54\ 000 = 2\ 000$.

Ülaltoodud kirjendite aluseks on järgmised lausedid:

E s i m e n e l a u s e n d .

Deebet — Maksenõuded inkassoks	57 000
Kreedit — Realiseerimine	56 000
Kreedit — Taara	800
Kreedit — Ostjad	200

T e i n e l a u s e n d .

Deebet — Realiseerimine	53 000
Kreedit — Kaubad laos	53 000

K o l m a s l a u s e n d .

Deebet — Realiseerimine	1 000
Kreedit — Rahandusminist. riigimaksude alal	1 000

Realiseerimise üldskeem omab järgmise kuju:

1. Tööstuse väljalaskehind
2. Riigieelarveline juurdehindlus
3. — —
4. Riigieelarveline vahe

1. Tööstuse väljalaskehind
2. Riigieelarveline juurdehindlus
3. Kaubanduslik hinnalisand
4. Riigieelarveline vahe

Realiseerimise konto krediti ületab deebet hinnanlisandi summa võrra. See ületamine annabki krediti saldo, mis koosneb baasi realiseeritud hinnalisandist, s. o. kaupade müügist.

6. Lähetatud kaupade arvestus.

L ä h e t a t u d k a u b a d. Praktikas tuleb rangelt piiritleda mõisteid — lähetatud kaup ja realiseeritud kaup. Kui kaup on saadetud ostjale ja maksenõuded on antud inkassoks — siis on juttu realiseeritud kaubast, kui kaup on lähetatud ostjale, kuid dokumendid ei ole esitatud pankasse inkassoks — loetakse see kaup küll lähetatuks, kuid mitte realiseerituks.

Kaubandusettevõtete praktikas ei ole harvad juhud, kus kaup on ostjale saadetud kuu lõpul, laadungi vormistamine, samuti maksenõuete esitamine pankasse inkassoks aga hilines, ning toimub alles järgneva kuu algul.

Sellisel juhul esinevad ettevõttes lähetatud kaubad, mille kohta dokumendid ei ole antud inkassoks.

Lähetatud kaupade kirjendamine. Lähetatud kaupade kirjendamine, kuna nad ei ole realiseeritud, ei või toimuda realiseerimise konto kaudu. Nad ei või püsida ka kontol „Kaubad laos“. Niisuguste kaupade jaoks rakendatakse eri konto „Lähetatud kaubad inkassoks andmata dokumentide järgi“. Sellel kontol arvestatakse kaupu lähetamise momendist kuni maksenõuete andmiseni inkassoks s. o. nende realiseerimise momendini.

Oletame, et hulgi kaubandusettevõtte laadis kuu lõpul oma ostjaile kaupa, mille ostuhind 9700 rbl., müügihind — 10 000 rbl.

Kuu lõpul peavad olema kontodel järgmised kirjendid:

KAUBAD LAOS	LÄHETATUD KAUBAD INKASSOKS ANDM. DOK. JÄRGI
9 700	→ 9 700

Sel kombel kuu lõpul kantakse kaubad maha „Kaubad laos“ kontolt ja kantakse üle kontole — „Lähetatud kaubad“.

Oletame edasi, et järgmise kuu algul nende kaupade maksenõuded anti inkassoks. Sellest momendist peale lähetatud kaubad võib lugeda realiseerituks. See tingib järgmist kirjendamist:

LÄHETATUD KAUBAD	REALISEERIMINE	MAKSENÕUDED INKASSOKS
Saldo 9 700	9 700 →	9 700 10 000 → 10 000

Käesoleval juhul realiseerimise konto deebet ei korrespondeeru „Kaubad laos“ konto krediidiga, vaid konto „Lähetatud kaubad inkassoks andmata dokumentide järgi“ krediidiga. Realiseerimiskonto näitab kaubamüügist saadud kasumit.

Kirjendamine lähetatud kaupade konto deebetisse ja krediidisse toimub ühes ja samas hinded — kauba ostumaksumuses.

Kui kaubad jooksvas arvestuses hinnatakse müügihindades, on vajalik eelnevalt kaupade kontolt lahutada hinnalisandi summa. Kirjendamisel debiteeritakse hinnalisandi kontot ja krediteeritakse „Kaubad laos“ kontot.

7. Väljatud kaupade arvestus ühe organisatsiooni piires.

Sisemine kaupade väljamine. Üldisest kaupade realiseerimise käibest tuleb eraldada kaupade müügikäive oma organisatsiooni ettevõttele. Kui näiteks kaubastu hulgi baas müüb kaupa sama kaubastu jaoks, siis see tekkinud käive kujutab

kaupade väljamist organisatsiooni sisemuses, s. o. kaupade paigutust hulgilulist jaelülisse. Järelikult, kaubakäibeplani täitmise kontrollimiseks on möödapääsematu eraldada kaupade realiseerimine kõrvalorganisatsioonidele kaupade väljamisest oma organisatsiooni ettevõttele.

Arveldused kaupade väljamisel. Kaupade väljamine samas süsteemis tingib vastastikuse arveldusvahekorra sama organisatsiooni ettevõtete vahel. Juhul, kui üksikud ettevõtted on isemajandatavad ja omavad iseseisva bilansi, ei erine see vahekord kaubanduslikest tehinguist tingitud tavalisest vastastikusest arveldusvahekorrast hankija ja ostja vahel.

Kuid see vastastikune vahekord omab ka iseloomustavaid jooni. Kuni kaupade realiseerimise momendini väljaspoole süsteemi, organisatsioon ei oma tervikuna kaupade müügist tulenevat realiseeritud hinnalisandit. Hulgilüli, väljastades kaupa jaelülile, hüvitab vaid kauba väljamisel tehtud kulud. Jaelüli, ostes kaubad oma organisatsiooni hulgilülilt, tasub hulgilülile plaanilised mahaarvamised tema kulude katteks kaupade väljamisel. Seejuures summa, mis jaelülile on makstud mahaarvestused, osutub hulgilülile saadud mahaarvestuseks.

Kirjendamine kaupade väljamisel. Selleks, et eraldada üldisest kaubakäibest sisesüsteemilist kaupade väljamise käivet, kasutatakse kaupade väljamise kontot. Kõik sisesüsteemilised tehingud kaupade väljamisel ei kanta realiseerimise, vaid kaupade väljamise kontole. Selle konto omapärasus seisneb selles, et kirjendamine deebetisse ja kreedittisse toimub ühes ja samas hinded, nimelt — ostuhindades.

KAUPADE VÄLJAMINE

Oma organisatsiooni ettevõttele väljatud kauba ostuhind

Sisesüsteemis väljatud sama kauba ostuhind

Kaupade väljamise konto ei oma saldot, see konto osutub kontroll-statistiliseks kontoks, väljendades kaupade väljamise käivet antud kaubandusorganisatsiooni sisesüsteemis.

Kaupade väljamise konto kirjendamisel tuleb arvestada võimalust, et kaubad jooksvas arvestuses on hinnatud ostu- või jaehindades.

Näide 1. Hulgilüli väljab oma organisatsiooni jaelülile kaupa. Kauba maksumus, arvestatult ostuhindades, on 20 000 rbl. Mahaarvestus hulgiorganisatsiooni kasuks, tema kulude katteks kaupade väljamisel on 500 rbl. Arveldus toimub panga kaudu. Maksenõudmine 20 500 rbl. suuruses on antud inkassoks.

KAUBAD LAOS	KAUPADE VÄLJAMINE	MAKSENÕUDED INKASSOKS
	20 000 → 20 000	20 000 →
		→ 500
SAADUD MAHAARVESTUSED		
		500

Kaupade väljamise konto näitab vaid sisemist kaupade väljamise käivet ega oma resultaati. Hulgiüli tulud kauba väljamisest väljenduvad kontol — „Saadud mahaarvestused“.

Kogu tehing tingib järgmisi lauseid:

Esimene lausend.

Deebet — Maksenõuded inkassoks	20 500
Kreedit — Kaupade väljamine	20 000
Kreedit — Saadud mahaarvestused	500

Teine lausend.

Deebet — Kaupade väljastamine	20 000
Kreedit — Kaubad laos	20 000

Näide 2. Vaatleme nüüd kirjendamist sel juhul kui kaup on kaubandusorganisatsioonis arvele võetud mitte ostu-, vaid müügihinnas.

Oletame, et ülaltoodud tehingus väljatud kauba müügihind on 21 500 rbl. Sel juhul hinnalisand väljatud kaupadele võrdub 1500 rbl.

KAUBAD LAOS	KAUPADE VÄLJAMINE	MAKSENÕUDED INKASSOKS
	20 000 → 20 000	20 000 →
	1 500 ←	→ 500
SAADUD MAHAARVESTUSED	KAUPADE HINNALISAND	
1 500		500

Sel juhul kaupade väljamise kontot peetakse samuti ostuhindades, milleks on vajalik väljatud kaupade müügihind asendada ostuhinnaga, mille saame hinnalisandi summa mahaarvamise teel müügihinnast. Seejuures hinnalisandi summaga krediteeritakse kauba kontot ja debiteeritakse hinnalisandi kontot.

Tehing tervikuna väljendub järgmistes lausendites:

E s i m e n e l a u s e n d .

Deebet — Maksenõuded inkassoks	20 500	
Kreedit — Kaupade väljamine		20 000
Kreedit — Saadud mahaarvestused		500

T e i n e l a u s e n d .

Deebet — Kaupade väljamine	20 000	
Deebet — Kaupade hinnalisand	1 500	
Kreedit — Kaubad laos		21 500

Kui arvlemine ei toimu panga kaudu, kirjendatakse tagastamisele kuuluvate arvelduste kontot.

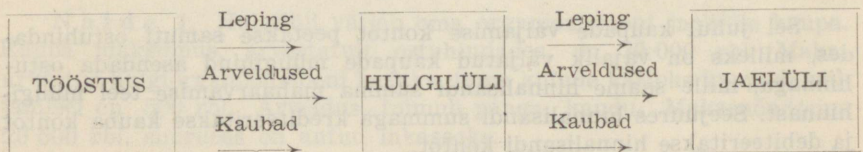
Kui jaelüli ei ole viidud isemajandamisele ning ei oma iseseisvat bilanssi, puudub arveldusvahetuskord ja kaupade väljamisele vaadatakse kui sisemisele kaupade ümberpaigutamisele hulgilülilist jaelülisse. Seejuures krediteeritakse „Kaubad laos“ kontot ja debiteeritakse „Kaubad jaeettevõtteis“ kontot.

8. Transiitkaubanduse tehingute arvestus.

L a o - j a t r a n s i i t - t e h i n g u d . Olenedes lülide arvust, mida peab läbistama kaup, kaubatehingud liigitatakse laokaubanduslikeks ja transiitseteks. Esimesel juhul antakse kaup tööstusest hulgi-kaubanduslülil lattu, kust see hiljem saadetakse jaekaubanduslülisse. Teisel juhul antakse kaup tööstusest vahetult jaekaubanduslülisse. Transiittehingud omakorda alaliigitatakse vahendite mahutusega teostatavaiks (kindlaarveline transiit) ja ilma vahendite mahutusega teostatavaiks (organiseeritud transiit). Vaatleme neid tehinguid.

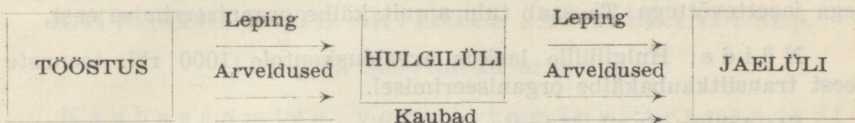
L a o - k a u b a n d u s l i k k ä i v e . Hulgi-kaubanduslülil sõlmib laokaubanduslikeks tehinguteks tööstusega lepingu, veab kaubad oma lattu ja teeb arveldused ostetud kaupade eest tasumiseks. Seejuures sõlmib ta lepingud jaelülidega, väljab neile kaubad ja teostab arveldused müüdud kaupade eest. Kaup saabub tegelikult hulgilülil lattu, kust see realiseeritakse jaeettevõttele.

Laokaubandusliku käibe skeem.

Transiit vahendite mahutusega (kindlaarveline transiit). Siin hulgilüli sõlmib tööstusega lepingu ja viib läbi kõik kaupade ostuga esilekerkinud arveldused. Samuti sõlmib ta lepingud ka jaelülidega ja arveldab nendega müüdud kaupade väärtuses. Mis puutub kaubasse, siis see tegelikult ei läbi hulgilüli ladu, vaid saadetakse tööstusest vahetult jaekaubandusettevõtteisse.

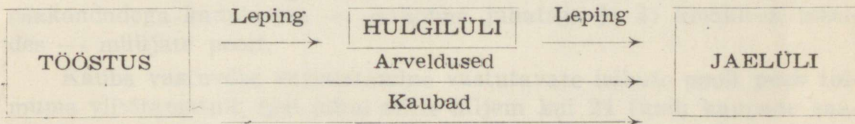
Kindlaarvelise transiidi skeem.

Käesoleval juhul hulgilüli arveldab tööstusega, järelikult mahutab omi vahendeid. Hulgilüli omakorda müüb kaubad jaelülile ja arveldab temaga.

Organiseeritud transiit. Siin hulgilüli sõlmib tööstusega kaupade ostuks lepingu ja sõlmib lepingu kaupade müügiks ka jaelülidega. Ka siin kaubad ei läbi hulgilüli ladu, kuid kõik arveldused toimuvad vahetult tööstuse ja jaelülide vahel.

Organiseeritud transiidi skeem.

Hulgilüli osavõtt sellelaadse transiittehingu juures piirdub vaid lepingute sõlmimisega, ühelt poolt — tööstusega, teiselt poolt — jaeettevõtetega. Hulgilüli ei mahuta siinjuures omi vahendeid, ta organiseerib vaid kaubakäivet.

Transiittehingute kirjendamine. Transiittehingute kirjendamise iseloomustavaks jooneks on asjaolu, et need ei nähtu kaupade kontol; tehingu summa kantakse „Kaubad teel“ kontolt vahetult üle realiseerimise kontole.

Näide: Hulgilüli ostab tööstuselt 8009 rbl. väärtuses kaupa. Kaubad toimetatakse tööstusest vahetult ostjale. Maksenõudmine 9000 rubla suuruses on antud inkassoks.

HANKIJAD	KAUBAD TEEL	REALISEERIMINE	MAKSENÕUDMISED INKASSOKS
8 000 → 8 000	8 000 → 8 000	9 000 →	9 000

4. o s a.

KAUBATEHINGUTE ARVESTUS JAEKAUBANDUSES.

1. Kauba sissetuleku arvestus.

Kaubasaamise vormistamine transpordiorganisatsioonilt. Igal juhul, kui raudteejaamades või sadamates kauba vastuvõtul avastatakse kaaluvahed ja puudujäägid, riknemised, pakendi vigastused jne. koostatakse kommertsakt. Üks eksemplar aktist transpordiorganisatsiooni agendi allkirjaga antakse jaeettevõtte esindajale. See akt koos teiste laadungi ostu ja kohalevedu vormistavate dokumentidega antakse raamatupidamiseks.

Kaubavastuvõtt. Jaeettevõttesse saavad kaubad võetakse vastu materiaalselt vastutavate isikute poolt: 1) osakondadeta kauplustes — kaupluse juhataja või tema asetäitja poolt, 2) iseseisvate osakondadega kauplustes — osakonna juhataja ja 3) kioskites, telkides — müüjate poolt.

Kaubavastuvõtu vormistamine vastutavate isikute poolt peab toimuma viivitamatult, igal juhul mitte hiljem kui 24 tundi kaupade saabumise momendist. Seejuures asetatakse kauba saatedokumentidele vastuvõtutempli jäljend, mis asendab vastuvõtuakti koostamist.

Kaubadokumendid. Kaubadokumentideks on: 1) arvefaktuurid — kaupade saamisel hankijalt transiidina, s. o. kaubad ei läbi kõrgemalseisva organisatsiooni jaotusladu, samuti detsentraliseeritud korras hangitud kaupade ostul, 2) saatelehed — kaupade saamisel jaotusladudest, 3) dokumentideta saabunud kauba vastuvõtu akt — kaupade saamisel hankijalt (kuni saatedokumentide saabumiseni). See akt koostatakse komisjoni poolt, kuhu kuuluvad: materiaalselt vastutav isik, kaupluse direktor ja ühiskondliku organisatsiooni esindaja.

Koguseliste ja kvaliteediliste lahkuminekute akteerimine. Akt koostatakse komisjoni poolt, kuhu kuuluvad: materiaalselt vastutav isik, kaupluse direktor ja erapooletu organisatsiooni esindaja.

Taara vigastuste puhul, millised lubavad oletada puudujääke, kutsutakse akti koostamisest osa võtma ka laadungi kohaletoonud isik.

Kaubad, mis osutuvad mittekvaliteedilisteks, saadetakse hankijale tagasi või võetakse vastutavale hoiule. Osaline kauba kvaliteedi mittevastavus märgitakse kaubadokumendile.

S a a b u n u d k a u b a r e g i s t r e e r i m i n e. Saabunud kauba õigeaegse sissetuleku arvestamise kontrolli hõlbustamiseks tulèb kõik kaubad, olenemata nende saamise allikaist, nende kauplusse saabumise momendil sisse kanda saabunud kaupade registreerimise raamatusse, mida peab kaupluse direktor. Sellesse raamatusse märgitakse: kaupade saabumise kuupäev, kaupade nimetused, kohtade arv, hankija nimetus, kaubadokumendi kuupäev ja number, kauba maksumus dokumendi järgi, kaupluse osakond, kuhu kaup anti.

K a u b a s i s s e t u l e k u k i r j e n d a m i n e. Kauba arvestuse põhimiseks iseärasuseks jaekaubandusettevõttes on asjaolu, èt kaupade arvestus ei toimu ostu-, vaid müügihindades. Sellepärast kõigi sissetulnud kaupade väärtus suureneb hinnalisandi summa võrra. Sel viisil saadud müügihindadega kaubad loetakse materiaalselt vastutava isiku arvel olevaiks. Müügi ja ostuhinna vahe väljendatakse reguleerival, kontraaktiivsel — kaupade hinnalisandi kontol.

Samuti kui hulgikaubanduses kõikide kaupade sissetulek väljendatakse esialgselt kontrollkontol — „Kaubad teel“, mis näitab ostetud kaupade üldmahtu. Selle konto deebet-saldo näitab alles teel asuvate ostetud kaupade väärtust.

Kauba ostul kirjendatakse:

Deebet — Kaubad teel
Kreedit — Hankijad

Kui ostja ja hankija kuuluvad samasse organisatsiooni ja tasumine ei toimu panga kaudu, tehakse järgmine lausend:

Deebet — Kaubad teel
Kreedit — Tagastamisele kuuluvad arveldused.

Kaupade saabumisel jaettevõttesse on vajalik, esiteks — kauba ostumaksumus kanda maha kontolt — „Kaubad teel“, teiseks — suurendada saabunud kaupade maksumust hinnalisandi summa võrra.

Deebet — Kaubad jaettevõttes
Kreedit — Kaubad teel
Kreedit — Kaupade hinnalisand.

Hankija poolt jaettevõtte arvel tasutud transpordikulud, samuti pretensioonid raudteele ja hankijale, väljendatakse järgmiselt:

Deebet — Käibekulud
Deebet — Deebitorid pretensioonidega
Kreedit — Kaubad teel.

Nii kirjendatakse sel juhul, kui „Kaubad teel“ konto peetakse ostuhinnas. Kui mitte ainult „Kaubad jaettevõtteis“ konto, vaid ka konto „Kaubad teel“ kirjendatakse müügihindades, siis kaupade sissetulek ja hinnakujundamine müügihindadeni toimub järgmiste lausendite abil:

E s i m e n e l a u s e n d :

Deebet — Kaubad teel
Kreedit — Hankijad
Kreedit — Kaupade hinnalisand.

T e i n e l a u s e n d :

Deebet — Kaubad jaettevõtteis
Deebet — Käibekulud
Deebet — Deebitorid pretensioonidega
Kreedit — Kaubad teel

Mõlemal juhul konto „Kaubad teel“ lõplikus kokkuvõttes sulgub ja pärast kaupade siirmist jaettevõttesse ei tohi omada mingit saldot. Selline on kirjendamismoodus riiklikus kaubandussüsteemis.

Kooperatiivsüsteemis „Kaubad teel“ konto asemel rakendatakse kontroll-kontot „Kaupade saamine ja hindamine“, millist debiteeritakse hankija arve kogusummaga ja samuti hinnalisandi summaga, krediteeritakse sissetulnud kaupade maksumusega, käibekulude summaga, deebitoorse võlgnevusega pretensioonide järgi jne. Pärast kaupade saabumist lattu kaupade saamise ja hindamise konto peab olema sulgunud. See konto kontrollib kaupade ostu ja hinnalisandi summat.

2. Kauba realiseerimise arvestus.

Jaekaubandusettevõtte, teostades müüki sularahas, viib kaupad vahetult ostjani. Sellepärast kassa sissetulek, kaupade müügist laekunud summa, on kaupade jaerealiseerimise mahu näitajaks.

L a e k u m i s e a r v e s t u s. Jaettevõtte kaupade müügist laekunud summa määratakse kindlaks ühel allpool loetletud moodusel:

- 1) automaat-kassaaparaadi näitajate järgi;
- 2) ruloon-kassa andmeil;
- 3) väljakirjutatud tšekkide kokkuvõtmisel;
- 4) eriliste zetonidega;
- 5) laekunud summa pankade andmise dokumentide alusel.

Automaat-kassaaparaate omavais kauplusis annab ostja raha kassasse, kust saab vastava tšeki. Tšeki müüjale või kontrollosakonda andes saab ostja kauba kätte. Kassaaparaat omab erilise lugeja, mis näitab saadud summad kasvavas kokkuvõttes. Samal ajal kaupade müügist laekunud summad arvestatakse müüjate poolt ostjalt saadud kassa-tšekkide alusel kokku ka osakondades.

See kokkuvõte ei näita mitte üksi laekumist osakonna kaubakäibest, vaid näitab ka üksiku kaubandustöölise tööviljakust.

Ruloon-kassades kasutatakse mitmesuguses väärtuses trükitud parbarist marke, millised on ribadena rullitud poolidele. Ostja, tasudes raha kassasse, saab sissemakstud summa väärtuses marke, millised annab kaupa väljastajale müüjale. Pabermargid ribadest on varustatud järjekorranumbriga, mis võimaldab kindlaks teha, kui palju marke on ära rebitud igalt poolilt, järelikult — kokku võtta laekumise summa.

Tšekisüsteemi rakendamisel müüja kirjutab tavaliselt kaks tšekki ostjale, millest üks jääb kassasse, teine kassa kinnitusega raha vastuvõtu üle tagastatakse kaupa väljastavale müüjale. Tšekisüsteemi juures tehakse laekumine kindlaks tšekkide kokkuarvamiseega.

Praktikas kasutatakse mõnikord tšekkide asemel numereeritud kindlate väärsustega žetooni. Ostja tasub raha kassasse, saab vastava žetooni, mille esitab müüjale. Väike-jaemüügiettevõtteis (telgid, kioskid jne.) müüdüd kauba eest võtab raha vastu müüja. Säärasel juhul laekumise summa määravad dokumendid, millised tõendavad raha ülevandmist pankade või kõrgemalseisva organisatsiooni kassasse.

L a e k u n u d r a h a s u m m a ü l e a n d m i n e p a n k a. Kõik kassas olev raha antakse igapäev pankadele. Ülevandmine võib toimuda kohapeal, pangade poolt volitatud isiku kaudu, sel juhul äraantavad rahad, kopüüride järgi pakitult, koos saatelehega pitseeritakse vastavasse kotti. Pangavolinik, saades jaettevõtetelt kotti laekunud rahasummaga, jätab asemele teise tühja kotti järgmise päeva laekumise jaoks.

Pankadele kuulub kõik laekunud raha, välja arvatud summad, mis kulutatud kaupluste poolt kassaplaani piires.

Kooskõlastatult Riigipangaga määratakse kauplustele vajalikuks vahetusrahaks igapäevasest laekumisest teatud summa-limiit.

R e a l i s e e r i m i s e k i r j e n d a m i n e. Jaekaubandusettevõtetes kauba müügi käivet arvestatakse jaerealiseerimise kontol. See konto ei erine millegagi tavalisest realiseerimise kontost, milline hindamisresultaat- (või operatiiv-resultaat) kontona väljendab deebetis realiseeritava kauba ostu- ja kreditis müügihinda. Kuna jaettevõtete jooksvas arvestuses kaup hinnatakse jaehindades, siis realiseeritava kauba ostuhinna saamiseks on vajalik eelnevalt neist hindadest lahutada hinnalisand.

Oletame, et jaettevõtte teataval ajavahemikul müüs kaupa müügihindades 5000 rubla väärtuses. Müüdüd kauba hinnalisand moodustab 400 rubla.

Kirjendamine toimub alljärgnevalt:

KAUBAD JAEETTEVÖTTEIS	JAEREALISEERIMINE	KASSA
Saldo		
20 000	25 600	4 600
	400	5 000
	5 000	5 000
KAUPADE HINNALISAND		
	400	

Kaupade müügist raha laekumise kirjendamine toimub müügihindades kassakonto deebetisse ja jaerealiseerimise konto kreditisiss.

Realiseeritud kaupade ostumaksumus kirjendatakse jaerealiseerimise konto deebetisse ja kaupade konto kreditisiss. Realiseeritud kaupade hinnalisandi summaga debiteeritakse kaupade hinnalisandi kontot (vähendatakse hinnalisandit kaupade jäägile) ja krediteeritakse kaupade kontot.

Peale ülaltoodud kirjendamist konto „Kaubad jaettevõtteis“ näitab kaupade jääki müügihindas, konto „Jaerealiseerimine“ — kasumit kaupade müügist, ja hinnalisandi konto — realiseerimata hinnalisandi jääki.

Käsitletud tehingud tingivad alljärgnevad lausedid:

Esimene lausend:

Deebet — Kassa

Kreedid — Jaerealiseerimine

Teine lausend:

Deebet — Jaerealiseerimine

Deebet — Kaupade hinnalisand

Kreedid — Kaubad jaettevõtteis.

Praktikas kirjendatakse kassakonto deebet ja jaerealiseerimise konto kredid igapäev, vastavalt kaupade müügist summade laekumisele. Mis puutub realiseeritud kaupade arvestusse nende ostuhindades ning nende kaupade hinnalisandisse, siis vastavad lausedid tehakse tavaliselt kord kuus.

Analüütilises arvestuses peetakse üksikud kaubakontod koos realiseerimiskontoga. Selletõttu üksikutest kaubakontodest on näha, esiteks — esialgsed kaubajäägid ja nende sissetulek müügihindas (kaupade konto deebet), teiseks — igapäevane realiseerimise summa (realiseerimiskonto kredid). Kaupade konto deebet ja realiseerimise konto krediti jooksva kirjendamise tulemuste kõrvutamine annab võimaluse kaubajäägi summa välja tuua igal kuupäeval. Kuu lõpul kirjendatakse

müüdnud kaubad kaupade kontolt maha, realiseerimise ja hinnalisandi konto deebetisse.

Kooperatiivsüsteemis toimub jaerealiseerimise arvestus veidi teisiti. Jaeraliseerimise konto ei anna siin tulemust kauba müügist, vaid näitab kauba realiseerimise käibe kontrollsummat müügihinnas, on seega operatiivkonto.

Kaupade hinnalisandi konto kõrval on rakendamisel realiseeritud hinnalisandi konto, milline peegeldab kauba müügist saadud kasumit. Vastavalt kauba müügile kirjendatakse selle väärtus müügihinnas realiseerimise konto deebetisse. Üheaegselt tehakse lausend kassakontot debiteerides ja realiseerimiskontot krediteerides sama summa võrra. Kasum kauba müügist kantakse perioodiliselt hinnalisandi kontolt (deebet) üle realiseeritud hinnalisandi kontole (kreedit).

KAUBAD JAEETTEVÖTTEIS		JAEREALISEERIMINE		KASSA	
Saldo	20 000	5 000	→ 5 000	5 000	→ 5 000
KAUPADE HINNALISAND		REALISEERITUD HINNALISAND			
→	400	Saldo	16 000	400	←

Jaerealiseerimise konto näitab kauba müügikäivet — 5.000 rbl., realiseeritud hinnalisandi konto — kasumit kaupade müügist — 400 rbl.

Hinnalisandi keskmine protsent. Hinnalisandi konto näitab kauba müügi- ja ostuhinna vahet. Selle konto kreditisse kirjendatakse kaupade hinnalisandi summa ja selle suurenemine (ümberhindlus hinnakõrgendusega), deebetisse aga — hinnalisandi summa vähenemine, teiste sõnadega — mahahindlused (ümberhindlus hinnaalandamisega).

Koos sellega kirjendatakse deebetit realiseeritud hinnalisandi summa (kasum müügist) ja üheaegselt krediteeritakse kaupade kontot müügihindades.

Selleks, et kindlaks määrata realiseeritud hinnalisandi summat, leitakse selle keskmine protsent, kasutades moodust — arvutada keskmine hinnalisand kõigilt kaupadelt, või teist moodust — kindlaks teha keskmine hinnalisand üksikute kaubagruppide järgi.

Esimesel moodusel leitakse üldise hinnalisandi summa suhe kaupade müügihinnaga. Korrutades saadud arvu sajaga, saame protsendilise suhte:

$$\frac{\text{Hinnalisand} \times 100}{\text{Kaupade väärtus müügihindades}}$$

Hinnalisandi summa moodustub hinnalisandist kuu algul ja hinnalisandist kuu jooksul sissetulnud kaubale.

Kaupade müügihinnalise maksumuse saame liites kaubajäägi maksumuse kuu algul kuu jooksul sissetulnud kauba maksumusega (müügihindades).

Oletame, et kauba jääk kuu algul oli müügihindades — 40 000 rbl., kauba sissetulek samades hindades — 160 000 rbl., s. o. üldine kauba väärtus võrdub 200 000 rbl.

Hinnalisandi summa kuu algul oli 2 000 rbl. ning kuu jooksul sissetulnud kaupade hinnalisand 14 000 rbl., seega hinnalisandi üldsumma võrdub 16 000 rbl. Meie näite järgi moodustab keskmine hinnalisandi protsent:

$$\frac{16\ 000 \times 100}{200\ 000} = 8\%$$

Realiseeritud hinnalisandi kindlakstegemisele asutakse järgmisel viisil: leitakse hinnalisand kauba jäägile ja arvatakse see üldhinnalisandi summast maha. Kui meie näite järgi kauba jääk kuu lõpul moodustab 60 000 rbl., siis hinnalisandi summa sellele jäägile on 8% 60 000 rublast = 4 800 rbl. Realiseeritud hinnalisandi saame: 16 000 — 4 800 = 11 200 rbl. Realiseeritud hinnalisandi summat ei arvutata välja suhteliselt realiseerimise käibe, vaid lähtudes kauba jääkidest. Seda tehakse selleks, et realiseerimise kõrval on võimalikud kaupade sisemised ümberpaigutused ja kaupade väljamine muil põhjusil. Selline arvutusmeetod hoiab ära hinnalisandi summa liigset suurendamist kauba jääkidele ja realiseeritud hinnalisandi summa liigset vähendamist.

Endastmõistetav on, et keskmine protsent arvutatakse alati suhteliselt kauba müügihinnale.

Teisel moodusel ei lähtuta kauba üldmassist, vaid üksikutest kauba gruppidest. Asi seisneb selles, et hinnalisandi keskmine protsent väljaarvutatult üldisest kauba väärtusest ei ole täpne, kuna üksikute kaupagruppide hinnalisandi protsent ei ole ühtne. Kuu jooksul võib müüa kaupa niihästi kõrgema hinnalisandiga kui ka madalama hinnalisandiga. Nii leitud keskmine realiseeritud hinnalisand võib kujuneda väiksemaks või vastupidi — see on liialdatud, kui tegelikult müüdi madalama hinnalisandi protsendiga kaupa rohkem. Et hoiduda sellisest ebatäpsusest, arvutatakse tegelik hinnalisandi summa välja mitte tervikuna kogu kaubalt vaid diferentseeritult üksikute kaupagruppide järgi. Sel juhul leitakse keskmine hinnalisandi protsent üksikutele kaupagruppidele, ning siis määratakse hinnalisandi summa iga kaupagrupi jäägile. Antud grupi üldhinnalisandi summa ja kaupade jäägi hinnalisandi vahe kujutabki endast selle kaupagrupi realiseeritud hinnalisandit.

Oletame, et kaupade jääk kuu lõpul — 60 000 rubla on kujundatud järgmiselt: 1) A-grupi kaubad — 10 000 rbl., keskmise hinnalisandi protsendiga — 6%, 2) B-grupi kaubad — 20 000 rbl., keskmise hinnalisandi protsendiga — 5%, 3) C-grupi kaubad — 50 000 rbl., keskmise hinnalisandi protsendiga — 8%. Sel juhul hinnalisandi summa A-grupile moodustab 600 rbl., B-grupile — 1 000 rbl. ja C-grupile — 2 400 rbl., s. o. hinnalisandi summa kaupade jäägile kuu lõpul moodustab 4 000 rbl., üldhinnalisandi summa on meie näite järgi 16 000 rbl. Nii saame realiseeritud hinnalisandi summa — $16\,000 - 4\,000 = 12\,000$ rbl. Need andmed on juba täpsemad, kuna siin võeti iga kaubagrupi kauba realiseerimine ja kasum arvesse.

Teist moodust rakendatakse mitte ainult iseseisvana, vaid ka täiendatavalt esimesele. Kui iga kuu keskmise realiseeritud hinnalisandi protsent määratakse kindlaks esimese mooduse abil, siis perioodiliselt peale kaubajääkide kindlakstegemist (näiteks igas kvartalis) võib tegelikult realiseeritud hinnalisandi summat täpsustada.

3. Kauba realiseerimise dokumentaalne vormistamine.

Kauba jaemüüki sularahas tõendavaks põhidokumendiks loetakse tavaliselt — kassaaruannet, milline sissetuleku osas näitab laekumise summat. See dokument ühest küljest tõendab raha laekumist kassasse, teisest küljest — osutub materiaalselt vastutavate isikute poolt nende arvelt väljatud kaupade mahakandmise aluseks.

4. Kadude arvestus kauba säilitamisel.

Hulgiorganisatsioones mitte harvem kui kord kvartalis ja jaettevõtteis mitte harvem kui kord kuus teostatakse kaupade inventeerimist. Pealeselle teostatakse ka inventeerimist materiaalselt vastutavate isikute vahetusel. Inventeerimine peab toimuma materiaalselt vastutava isiku juuresolekul ja osavõtul.

Inventeerimiskomisjoni kuuluvad: 1) kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja (komisjoni esimees), 2) materiaalselt vastutav isik, 3) arveala töötaja. Inventeerimise andmed kirjendatakse vastavatesse nimestikkudesse, kusjuures iga lehekülg peab sisaldama: 1) järjekorranumbrid, 2) koguseliste näitajate üldkokkuvõte, vaatamata näitajate iseloomule ja 3) maksumuse.

Tegeliku kaubajääkide kontrollimise kõrval on inventeerimise sihiks välja selgitada seismajäänud ja mittetäisväärtuslikke kaupu.

Puudujääkide puhul loomuliku kao normide piires debiteeritakse käibekulude kontot ja krediteeritakse kaupade kontot. Kui kaubad on arvele võetud müügihindades, siis on vajalik üheaegselt eraldada hinna-

lisandi summa (deebet — hinnalisand, krediid — kaubad müügihindades). Kui puudujääk ületab loomuliku kao normid, esitatakse materiaalselt vastutavale isikule sissenõudmine.

Kauba riknemine ja purunemine. Kaupade loomuliku kao kõrval esinevad kauba riknemised ja purunemised. Need võetakse arvesse avastamise momendil ja kantakse materiaalselt vastutava isiku arvele. Mahakirjendamine akteeritakse erikomisjoni poolt, kuhu kuuluvad kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja, ettevõtte direktor, ühiskondliku organisatsiooni esindaja ja materiaalselt vastutav isik. Müügiks kõlbmatute toiduainete edasise suunamise (hävitamise või ümbertöötlemise) küsimuse otsustamiseks kutsutakse komisjoni koosseisu sanitaarinspektsiooni esindaja, kes määrab kindlaks toiduainete riknemise ulatuse. Juhul, kui saadakse jäätmeid, kauba ja jäätmete väärtuse vahe kirjendatakse kaupade kontolt maha.

5. Puudujääkide, raiskamiste ja omastamiste arvestus.

Avastatud raiskamiste teadustamine. Puudujääkide, raiskamiste ja omastamiste avastamisel on ettevõtete juhatjad kohustatud sellest viivitamatult teatama jälitusorganeile ning selleks vajaliku materjali üle andma mitte hiljem kui 10 päeva avastamise päevast arvates. Kriminaaljälituse algatamiseks esitatavale avaldusele lisatakse: 1) revisjoniakt või väärtuste tegelike jääkide võrdlusakt arvestusandmetega, 2) materiaalselt vastutavate isikute poolt raamatupidamisele esitatud vastuvõtmata dokumendid, näidates mittevastuvõtmise põhjused, 3) materiaalselt vastutava isiku seletus avastatud puudujäägi, raiskamise või omastamise kohta. Kui materiaalselt vastutav isik keeldus oma allkirja andmast revideerimisaktile, tehakse selle kohta aktis erimärkus.

Raiskamistoimikute läbivaatamine. Neid toimikuid on kohtu-jälitusorganid kohustatud läbi vaatama kümne, ning erilist raamatupidamise ekspertiisi nõudvaid toimikuid — kahekümnepäevalise tähtaja jooksul. Kriminaalvastutusele, vahetult sotsialistliku omandi riisujate kõrval, võetakse ka isikud, kes on süüdi kurjategijate soodustamises ja varjamises, samuti isikud, kes kasutasid röövitud ja kõrvaldatud varasid. Tehtud kahju taastamiseks, tsiviilhagi tagamise korras, eelarestitakse riisuja, tema perekonnaliikmete või teiste riisutud või omastatud varade kasutajate isikute varandused. Puudujääkide, raiskamiste ja omastamise kriminaaltoimikud, samuti tsiviilhagi nende kohta, peab kohus läbi vaatama üheaegselt ja lühima ajavahemiku jooksul: ettevalmistaval istungil mitte hiljem kui kolme, ning kohtuistungil mitte hiljem kui kümne päeva jooksul toimiku edasiandmisest kohtusse.

Puudujääkide ja omastamiste kirjendamine. Puudujääkide, raiskamiste ja omastamiste arvestus toimub kahe konto abil: 1) „Mitmesugused isikud väikeste puudujääkidega“, 2) „Mitmesugused isikud puudujääkidega (välja arvatud isikud väikeste puudujääkidega)“.

Esimesel kontol arvestatakse puudujäägid, millised on esiteks — väärtuselt tühised, teiseks — ilmnesid esmakordselt, töötajate vilumatuse või arvestusvigade tõttu, ning kolmandaks — ei sisalda kriminaalkuritegevuse tunnusmärke. Vastavalt NSVL RKN 9. oktoobri 1936. a. määrusele nr. 1825 nõutakse säärased puudujäägid sisse mitte kriminaal- vaid tsiviilhagi korras, samaaegselt karistatakse süüdlasi distsiplinaarkorras.

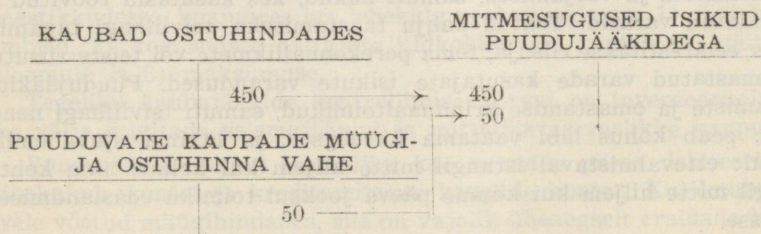
Summade kirjendamine väikeste puudujääkide kontosse võib toimuda iga üksiku juhu puhul vaid ettevõtte juhataja kirjalikul korraldusel, kui ta osutub aga materiaalselt vastutavaks isikuks, siis kõrgemalseisva organisatsiooni juhataja loal. Avastatud väikesed puudujäägid tuleb viivitamatult katta. Erandjuhtudel on lubatud töötajailt võtta kohustused, milles on näidatud puudujäägi katmise tähtajad, mis ei tohi ületada 2—3 kuud. Esimesel maksetähtaja möödalaskmisel sissenõude toimik antakse üle kohtuorganeile.

Teisel kontol toimuvad arveldused kõigi ülalnäidatud NSVL RKN määruse alla mittekuuluvate puudujääkide asjus, kus sissenõudmine toimub kriminaal- ja tsiviilkorras.

Puudevate ja omastatud kaupade väärtuse sissenõudmisel tuleb eraldada: 1) puudevate kaupade ostuhinnad, 2) nende kaupade kindlate (riiklike) jaemüügi ja ostuhindade vahe.

Seejuures puudevate kaupade väärtus väljendub bilansis jaemüügihindades.

Näide 1. Kaubandusettevõttes avastati toidukaupade puudujääk, ostuhindades 450 rbl. Nende kaupade jaemüügihind võrdub 500 rbl. Kaubad arvestatakse jooksvas arvestuses ostuhindades.

Nii näidatakse bilansis mitmesugustele isikutele puudujääkide eest esitatavad sissenõudmised müügihindades, üheaegselt selgitatakse puuduvate kaupade müügi- ja ostuhindade vahe.

Näide 2: Säilitame esimese näite tingimused, oletame vaid, et jooksev arvestus toimub müügihindades. Siis bilansi kontode kirjendamine tehakse järgmise skeemi järgi:

KAUBAD MÜÜGIHINDADES		MITM. ISIKUD PUUDUJÄÄKIDEGA	
Saldo 10 000	450 50 ←	→ 450 → 50	
KAUPADE HINNALISAND		MÜÜGI- JA OSTUHIND. VAHE	
→ 50	Saldo 900		50

Säärasel talitusviisil arvestatakse puuduvate kaupade müügihinnalisest maksumusest maha hinnalisand. Hinnalisandi summa väljendub puuduvate kaupade müügi- ja ostuhinna vahe kontol. Lausedid võivad olla tehtud ka teises järjestuses, nimelt: 1) puuduvate kaupade müügihinnaline maksumus kirjendatakse kogusummas kaupade kontolt (kreedit) kontole „Mitmesugused isikud puudujääkidega“ (deebet), 2) puuduvate kaupade hinnalisandi summaga debiteeritakse puuduvate kaupade müügi- ja ostuhindade vahe kontot.

BILANSS

Aktiva			Passiva
Kaubad müügihindades	—	Kaupade hinnalisand	—
Mitmes. isikud puudujääkidega	+	Puuduvate kaupade müügi- ja ostuhindade vahe	+

Puudujääkide sissenõudmise rahuldamise puhul müügi- ja ostuhinna vahe jääb ettevõttele.

6. Kauba ümberhindluse arvestus.

Kaupade ümberhindluse moodused. Praktikas toimub kaupade ümberhindlus: 1) riigieelarve arvel — kaupade väljalaskehindade muutus valitsuse korraldusel, 2) hankijate arvel — hindade alandamine, riikliku ekspertiisi poolt koostatud aktide alusel kaupade kvaliteedi alandamise puhul, 3) kaubandusorganisatsiooni arvel — mitteminevate ja seisvate kaupade hindade alandamise puhul.

Kaupade ümberhindluse aktid. Kaupade ümberhindlus võib toimuda vaid eriliselt vormistatud aktidega, milles fikseeritakse ümberhindlusele kuuluvate kaupade tegelik kogus. Akt koostatakse komisjoni poolt, kuhu kuuluvad: kaupluse juhataja, osakonna juhataja, administratsiooni esindaja, kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja ja ühiskondliku organisatsiooni esindaja. Kui ümberhindlus toimub hankija arvel, siis komisjoni lülitub ka hankija esindaja. Aktis peab olema esitatud: kaupade nimetus, sort, mõõtühik, kogus, hind enne ümberhindlust, hind pärast ümberhindlust, hinnavahe, kaupade ümberhindluse alus. Ümberhindluse summa tuuakse välja eraldi.

Ümberhindluse arvestus riigieelarve arvel. Aluseks on siin täpne valitsuse korraldus, selle number ja avaldamise kuupäev. Valitsuse korraldusel toimuva hinnakõrgenduse puhul tehakse järgmine lausend:

Deebet — Kaubad
Kredit — Ümberhindlus valitsuse korraldusel.

Hindade alandamise puhul:

Deebet — Ümberhindlus valitsuse korraldusel
Kredit — Kaubad

Vahendid kaupade ümberhindlusest kantakse üle igal üksikul juhul vastavalt kõrgemalseisva organi korraldusel.

Ümberhindluse arvestus hankija arvel. Kui riikliku ekspertiisi poolt tõendatud kaupade kvaliteedi alandamine tingib vajaduse nende hindade alandamiseks hankija enda arvel, tehakse järgmine lausend:

Deebet — Deebitorid pretensioonidega
Kredit — Kaubad

Nende kaupade hinnalisandi summaga kréditeeritakse kaupade kontot ja debiteeritakse hinnalisandi kontot.

Ümberhindluse arvestus kaubandusorganisatsiooni arvel. Hindade alandamisel kaubandusorganisatsiooni arvel esineb kolm võimalust:

1. Hind alandatakse antud kauba hinnalisandi piires. Oletame, et kaubandusorganisatsioonil on 1 000 rbl. suurune kaupade jääk müügihindades, hinnalisand neile kaupadele võrdub 80 rbl., mahahindlus — 50 rbl.

KAUBAD		KAUPADE HINNALISAND	
Saldo 1 000	50	50	Saldo 80

2. Hindade alandamine võrdub hinnalisandi summaga.

Oletame, et mahahindluse summa võrdub 80 rbl.

KAUBAD		KAUPADE	HINNALISAND
Saldo 1 000	80	→ 80	Saldo 80

3. Hinnaalanduse summa ületab hinnalisandi.

Hindade alandamine toimub 100 rbl. suuruses summas. Sel juhul puuduv vahe kirjendatakse „Kaupade mahahindlus üle hinnalisandi“ konto deebetisse.

KAUBAD		KAUPADE	HINNALISAND
Saldo 1 000	80	→ 80	Saldo 80
	20		
MAHAHINDLUS ÜLE HINNALISANDI			
		→ 20	

7. Taara arvestus.

Taara ja selle markeerimine. Kaubad saavad mitmesugustes taarades: puust (kastid, vaadid), pehmed (kotid, niimatid), metallist (plekk-kannud), klaasist (pudelid). Igas ettevõttes peab toimuma taara markeerimine, s. o. bruto-, taara- ja netokaalu märkimine. Mittekohalike tehingute juures kaup peab omama teemarkeeringu, sisaldades: saatja märke või koha järjekorranumbri, saatejaama ja raudtee nimetuse, sihtjaama ja raudtee nimetuse, saaja nimetuse. Saatedokumentidel näidatakse taara nomenklatuurne number ja hind taara hinnakirja järgi. Nomenklatuurne number võimaldab kontrollida taara hinna õigsust.

Taara hinna kujundamine. Taara hinnatakse hindadega, mis kehtestatud Töö- ja Kaitsenõukogu (STO) hinnakirjas 19. juulist 1933. a. See hinnakiri sisaldab hindu: kaubaga väljatavale uuele taarale (esimene lahter), pruugitud — remonti mITTenõudvale taarale (teine lahter), pruugitud — remonti nõudvale taarale (kolmas lahter), taara remonditöökodades remonditud taarale (neljas lahter). Kaubadokumentidel näidatakse taara hind eri real. Kauba all olev taara arvestatakse kauba maksumusest eraldi. Hulgiettevõtteis hinnatakse taara uute hindadega, jaeettevõtteis — remonti mITTenõudva pruugitud taara hindadega. Seda seletatakse sellega, et uus taara, milles hankija saadab kauba, osutub peale käivet juba pruugituks. Nende hindadega tagastatakse see ka hankijale.

Taara tehingute kirjendamise. Saabunud taara maksumuse arvestamine riiklikes kaubandusettevõtteis toimub „Kaubad teel“ kontol. Hulgikaubanduses arvestatakse taara hinnakirja hindades.

Deebet — Taara

Kreedit — Kaubad teel

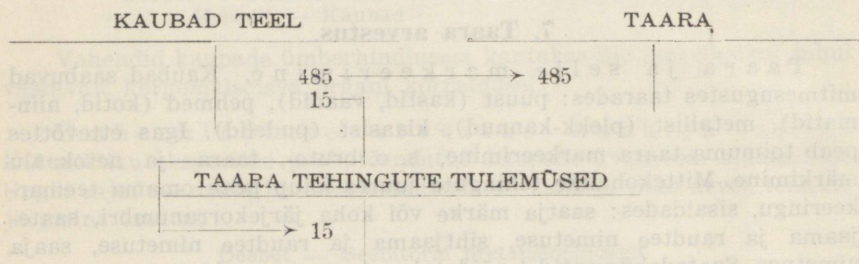
Kui taara maksumus on arvestatud kauba hinna sisse, siis hinnatakse selline taara pärast kaubast vabanemist. Tasuta saadud taara maksumuse kohta tehakse järgmine lausend:

Deebet — Taara

Kreedit — Mitmesugused akumulatsioonid.

Jaeettevõtteis, kus taara hinnatakse teise lahtri hindadega, uue taara ja pruugitud, remonti mittevajava taara hinna vahe kantakse käibekuludesse. Eelnevalt arvestatakse see erilisel kontrollkontol — „Taara tehingute tulemused“.

Oletame, et jaeettevõttesse saabus taara. Hankija arve järgi on selle maksumus uue taara hindades — 500 rbl. saabunud taara hind teise lahtri, s. o. remonti mittenõudva taara hindades on 485 rbl.

Aasta lõpul kirjendatakse konto — taara tehingute tulemused — deebet saldo käibekulude konto deebetisse (ladude kulud, jaekaubanduse kulud, juurviljahoidlate kulud). Kui taara tehingute tulemuste konto omab krediid saldo, siis kirjendatakse see kasumite ja kahjumite konto kreditisse.

Väheväärtuslik taara, s. o. kõlblik vaid ühekordseks käibeiks, ei kuulu taara kontol arvestamisele. Väheväärtusliku taara realiseerimisest laekunud summad kirjendatakse mitmesuguste tulude konto kreditisse. Inventartaara, mis teenindab ettevõtte sisemisi vajadusi kaupade veol ja säilitamisel, väärtusega üle 500 rbl., arvestatakse kui põhivahendid.

Taara tagastamine. Taara kuulub hankijale tagastamisele, eriti teatud liiki taarad (näiteks kotid) kuuluvad kohustuslikult

tagastamisele. Nende taarade mitteõigeaegse tagastamise puhul peab ostja tasuma trahvi, mis aga ei vabasta teda veel kogu taara tagastamisest.

T a a r a k a a l u v a h e d. Taara kaal tuleb tingimata eraldada kauba kaalust. Mõningail juhtudel on kauba saamise momendil võimatu kindlaks teha taara tegelikku kaalu. Siis toimitakse järgmiselt: taara võetakse tingkaaluga vastu, kaalutakse pärast vabanemist kauba alt ja siis saadakse taara tegelik kaal.

Oletame, et ettevõttesse saabus kaup, mille kaal on 80 kg. Taara võeti arvele tingkaaluga — 8 kg. Kauba puhas kaal võrdub siis: $80 \text{ kg} - 8 \text{ kg} = 72 \text{ kg}$.

Pärast vabanemist kauba alt osutus taara kaaluks 10 kg, s. o. 2 kg enam kui arvele võeti. Järelikult on kauba tegelik kaal 2 kg võrra vähem. Taara kaaluvahe kirjendatakse materiaalselt vastutava isiku arvelt maha.

Seejuures tehakse järgmine lausend:

Deebet — Käibekulud
Kreedit — Kaubad

Kui kaup oli arvele võetud müügihindades, on vajalik üheaegselt arvata maha nende kaupade hinnalisand.

Deebet — Kaupade hinnalisand
Kreedit — Kaubad

Selline kirjendamine toimub sel juhul, kui taara kaaluvahed jäävad ettevõtte kanda. Kui taara kaaluvahe summa nõutakse hankijalt sisse, tehakse lausend:

Deebet — Deebitorid pretensioonidega
Kreedit — Kaubad

Kui kaaluvahe kalade ja teiste kaupade juures (millele ostu juures antakse täiendav kaaluvahe mahahindlus) ei ühtu taara markeerimisega, tehakse järgmine lausend:

Deebet — Kaupade hinnalisand
Kreedit — Kaubad

T a a r a k a a l u v a h e d e a k t e e r i m i n e. Kaaluvahede kindlakstegemiseks on vajalik koostada vastav akt, mille koostamiseks moodustatakse komisjon koosseisuga: kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja, ettevõtte direktor, materiaalselt vastutav isik ja ühiskondlik esindaja. Pealeselle kutsutakse taara kaaluvahede akti koostamisele isikud, kelle väljakutumine on ette nähtud ostja ja hankija vahelises lepingus. Kogu taara, mille kaaluvahe kohustuslikus korras kindlaks

määratakse, märgitakse kauba sissetuleku momendil erilistele kauba vastuvõtudokumentidele ja registreeritakse taara kaaluvahede raamatusse (aruandesse).

Olenedes lepingu tingimustest hankijaga, määratakse taara kaaluvahede kas üldmeetodil — kusjuures eranditult iga üksik pakend kaalutakse üle, või valikmeetodil, kus kaalutakse vaid katseliselt võetud pakendid. Vedelate kaupade (siirup, keedised jne.) alt vabanenud taraad kaalutakse kohe peale nende vabanemist.

Taara kaaluvahede akt esitatakse organisatsiooni direktorile kinnitamiseks. Üheaegselt akti kinnitamisega annab direktor korralduse pretsiooni esitamiseks hankijale või vahe mahakandmiseks ettevõtte arvel.

Ettevõtte arvelduse juhendaja koostab taara kaaluvahede akti, milles on loetletud kaaluvahede kogused ja hinnad. Akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Arvelduse juhendaja koostab kaaluvahede akti, milles on loetletud kaaluvahede kogused ja hinnad. Akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Kui kaup oli arvel võetud müügitingimustes, on vajalik lisada kaaluvahede akti kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Arvelduse juhendaja koostab kaaluvahede akti, milles on loetletud kaaluvahede kogused ja hinnad. Akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Sellele kirjeldamisele lisatakse kaaluvahede akti, milles on loetletud kaaluvahede kogused ja hinnad. Akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Arvelduse juhendaja koostab kaaluvahede akti, milles on loetletud kaaluvahede kogused ja hinnad. Akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Kui kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse on võetud arvesse, siis kaaluvahede akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Arvelduse juhendaja koostab kaaluvahede akti, milles on loetletud kaaluvahede kogused ja hinnad. Akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Taara kaaluvahede akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Arvelduse juhendaja koostab kaaluvahede akti, milles on loetletud kaaluvahede kogused ja hinnad. Akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

Kui kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse on võetud arvesse, siis kaaluvahede akti koostamisel tuleb võtta arvesse kaaluvahede kaaluvahetuse ja taara kaaluvahede vahelise erinevuse.

ARVELDUS- JA KREDIIDITEHINGUTE ARVESTUS.

1. Arveldused majandusorganisatsioonide vahel.

Arveldus- ja krediidisuhete organiseerimine. Meie oludes on Riigipank ainsaks lühiajalise krediidi pangaks ja keskseks arveldusaparaadiks kogu maa sotsialistlikule majandusele. Lenin ja Stalin kriipsutasid korduvalt alla, et Riigipank muutub üleriigiliseks produktide tootmise ja jaotamise arvestusaparaadiks.

1930. aastal toimunud krediidireform muutis põhjalikult arvelduskrediidisidemed: 1) kommerts-, eriti vekslikrediit (kus üks organisatsioon võis anda krediiti teisele), 2) see asendati sotsialistlike ettevõtete otsese ja vahetu krediteerimisega Riigipanga poolt, 3) organiseeriti sotsialistlike majandusettevõtete-vahelised mittesularahalised arveldused.

Mittesularahalised arveldused. Nende iseärasus seisneb selles, et kõik tasumised toimuvad esiteks — Riigipanga kaudu, teiseks — vastavate summade ülekandmise teel ühe organisatsiooni kontolt teise kontole, kolmandaks — ülekandmine toimub Riigipanga kontrolli all. Tavaliselt toimuvad kõik need arveldused ettevõtte arvelduskonto kaudu Riigipangas. Mõnevõrra teisiti on asjaolu kaubandusorganisatsioones, millised peale üldise arvelduskonto omavad pangas veel erikonto. Erikonto esimene iseärasus seisneb selles, et selle kaudu toimuvad vaid kaubatehingute arveldused, järelikult väljendab erikonto Riigipangas kaupade ostu ja realiseerimisega seoses olevate summade liikumist. Sellest tingituna eraldatakse majandusprotsessi käigus kaupade kaibe arveldused muudest arveldustest.

Selle konto teine iseärasus väljendub selles, et laadimine kaupade realiseerimisest ei suunata sellele kontole tervikuna, vaid müüdüd kaupade ostuväärtuse ulatuses. Erikontole nagu reserveeritaks edasiseks kaubakäibeks ettenähtud summad.

Kaupade realiseerimise kasum laekub ettevõtte arvelduskontole ja on ette nähtud käibekulude katmiseks. Säärasel viisil eraldatakse kaupakäibe arendamise summad kaubanduslike kulude katmise summadest.

Kolmandaks erikonto iseärasuseks on asjaolu, et selles ei peegeldu üksi kaubatehingute arveldused, vaid ka panga kaubakäibe laen. Sellega

Exhib. univ. Tartu

seoses esineb erikonto üheaegselt arvelduskontona, väljendades sama ettevõtte rahaliste vahendite liikumist, ja laenukontona, väljendades pangalt ettevõttele kaubakäibe krediteerimise korras antud laenude liikumist. See konto nimetatakse kaubakäibe erilaenu kontoks. Kaubakäibelaenu saamisel peab ettevõtte ostetud kaupade tasumisel teatava osa omavahenditega katma.

Mittekohalike tehingute arveldused. Eri linnades asuvate ettevõtete arveldused toimuvad aktsepti või akreditiivi vormis.

Aktsept-inkasso vormi võib iseloomustada järgmiselt: 1) maksmine toimub maksja nõusolekul, see nõusolek kannab aktsepti nimetust, 2) maksmine toimub Riigipanga arvelduste kaudu, 3) maksmine toimub maksja arvelduskonto asukohaga Riigipanga osakonnas, 4) tehing vormistatakse maksedokumentidega, millised jäävad arvelduse aluseks (maksenõuded), 5) vastavad dokumendid antakse hankija poolt Riigipanka makse sissenõudmiseks (dokumendid antakse inkassoks).

Meie oludes osutub aktsept-inkassovorm mittekohalikes arvestustes eelistatumaks. Arvestuste vormistamisel esineb kaks dokumenti: 1) arve-faktuur — kaubalise iseloomuga dokument, mis vormistab kaubatehingud; selles on keskendatud kõik vajalikud andmed väljatud kaupade assortimendi, koguse ja hinna kontrollimiseks vastavalt sõlmitud lepingutele ja kokkulepetele, 2) maksenõue — arveldusiseloomuga dokument, vormistades arveldusvahetkorda ja kauba tehingu tasumist; selles on koondatud kõik maksmiseks vajalikud andmed.

Maksenõue on aktsept-inkasso arvelduste põhidokumentiks, mis on iseloomustatav järgmiselt: 1) maksenõue koostatakse hankija poolt, 2) see kujutab endast hankija poolt ostjale esitatud makse nõudmist, 3) on seoses tegelike kaubatehingutega, vormistades kauba liikumist või osutatud teenuseid; konkreetsele tehingule vastav kaubadokument on maksenõude kohustuslikuks elemendiks, 4) maksenõue saavutab maksedokumendi jõu vaid sellest momendist, mil maksja selle aktseptib, 5) kui maksenõue on aktseptitud, kuid tasumata, omab see täidesaatva dokumendi jõu, mille järgi pank teostab sundkorras sissenõudmist.

Kõik aktsept-inkasso arveldused teostab hankija vahetult kohaliku Riigipanga osakonna kaudu, andes sellele üle saadetud kaupade dokumendid. Hankija esitab pangale kolm maksenõude eksemplari, ühe eksemplari arvest ja esitatud dokumentide registri kahes eksemplaris.

Pank tagastab hankijale registri ära kirja kui inkassoks vastuvõetud dokumentide kviitungi. Kaks eksemplari maksenõuet ja arve saadab pank maksja arvelduskonto asukohaga panga osakonda aktseptimiseks.

Peale makse laekumist saadab osakond hankija arvelduskontoga panga osakonda teate makse laekumisest koos maksenõude ühe eksemplari

lariga. Viimane osakond saadab selle dokumendi hankijale teatega vastava summa kandmisest tema kontole.

Käesoleval ajal tarvitatakse niinimetatud eitava aktsepti vormi: dokument loetakse aktseptituks, kui kokkulepitud tähtaja jooksul (mittekohalike tehingute juures kolm päeva) maksja poolt ei ilmnenu vastuväidet.

Ostja omab maksenõudest täieliku või osalise äraütlemise õiguse. Seejuures peab ta pangale ja hankijale lühidalt teatama oma äraütlemise motiivid. Maksjal on õigus keelduda maksenõuet aktseptimast täies summas; 1) sõlmitud lepingu või kokkuleppe hankija poolt täitmata jätmise puhul, 2) mittetellitud kauba saatmisel, 3) kui maksenõue on esitatud varem tasutud kaubale.

Osaline aktseptimine on lubatud neil juhtudel, kui hankija — 1) saatis enam kaupa kui lepingu või plaani alusel vastavas ajavahemikus oli ette nähtud, 2) koos tellitud kaubaga saatis ka mittetellitud, 3) kõrgendas kaupade hinda või hinnalisandit, 4) esitas arvutusvigadega dokumendid.

Kaup kuulub maksenõude aktseptimise momendist ostja käsutusse. Kui ostja kasutab saadud kaupa enne aktsepti tähtaja saabumist, kaotab ta õiguse maksenõude aktseptimisest loobumiseks täies summas.

Kui kaup saabus ostjale enne maksenõude aktseptimist tema poolt ja vastuvõtul kaup ei osutunud heakvaliteediliseks, täiskomplektseks või standardseks, omab ostja õiguse täiesti või osaliselt keelduda aktseptist. Kui peale dokumentide aktseptimist, kuid kuni nende tasumiseni, saabus mittekvaliteetne kaup, esitab ostja arbitraazole avalduse ning arbiitri käsul pannakse maksmine seisma. Üldise reegli järgi omab ostja aktseptimise momendist kauba käsutusõiguse.

Korratute maksjate suhtes võtab pank tarvitusele vastavad sanktsioonid: nad kaotavad kauba käsutusõiguse kuni nende täieliku tasumiseni, kuni selle momendini asuvad kaubad nende juures vastutaval hoiul.

Aktseptitud maksenõuete tasumise ülimaks tähtajaks on määratud 10 päeva peale maksenõude saabumist ostja asukoha panga osakonda.

Akreditivi arveldusvormi iseärasused võib kokku võtta järgmiselt: maksmine toimub maksja nõusolekul mittedollarahalisel arvlemisel Riigipanga osakonnas. Seda mittekohalikku arveldusvormi rakendatakse järgmistel juhtudel: 1) kui arveldustingimuste kohaselt kaupade vastuvõtmine toimub hankija asukohas, 2) kui hankija ja ostja vastastikused majandussuhted põhjustavad mitteregulaarseid hankeid või üksikuid tehinguid, 3) kui ostjal on maksuraskused, 4) kui akreditivivormi suhtes on hankija ja ostja vahel varem kokkulepe olemas, või kui see

on määratud valitsuse otsusega või ministeeriumi juhendiga vastavale rahvamajandusharule kehtestatud majanduslepingute arveldustingimustes.

Kohalike tehingute arveldused. Arveldused samas linnas asuvate ettevõtete vahel toimuvad vastavalt NSVL RKN 31. aug. 1937. a. määrusele alljärgnevalt: 1) arveldused kuni 100 rbl. toimuvad vaid sularahas. Riigipank ei võta arveldusdokumente kuni 100 rbl., olenedes kohalikest tingimustest mõnel juhul isegi kuni 500 rbl. mittersularahaliseks ülekandmiseks vastu, 2) arveldused kuni 1000 rbl. võivad toimuda sularahas, arveldus-tšekkidega ja maksekorraldustega, 3) arveldused üle 1000 rbl. summas toimuvad maksekorraldustega, arveldus-tšekkidega, inkasso korras maksenõuetega Riigipanga kaudu, plaaniliste maksete näol, olenedes lepinguliste ostude mahust, varem kindlaksmääratud tähtaegadel ja määradel.

Tuleb eraldada kaht liiki maksekorraldusi. Ühed neist sisaldavad viidet hankijalt kauba saamisele, kauba väljamise kuupäevale, samuti arve numbrile ja kuupäevale. Niisugused maksekorraldused võtab pank vastu vaatamata sellele, kas ostja arvelduskontol on makseteks vajalik summa olemas (vahendite puudumisel võtab pank maksekorralduse järjekorda).

Teised maksekorraldused ei sisalda viidet kauba saamisele ostja poolt. Pank võtab need vastu vaid tingimusel, kui ostja arvelduskontol on ostetud kaupade tasumiseks vajalik summa olemas.

Ostja võib hankijale üle anda panga märkusega maksekorralduse summa ostja kontolt hankija kontole ülekandmise kohta (aviseeritud maksekorraldus).

Erinevalt maksekorraldustest võtab pank arveldustšekke vaid siis vastu, kui ostja arvelduskontol on küllaldane summa makseteks.

Inkasso korras kohalike tehingute arveldamisel kirjutab hankija välja arve — faktuurid, millised vahetult saadetakse ostjale, ja maksenõuded, millised antakse panku inkassoks. Panku inkassoks esitatud maksenõue tasutakse kahe päeva jooksul, kui selle aja jooksul ostja ei teata aktseptimise loobumisest.

Plaanilised maksed toimuvad vaid neil juhtudel, kui ostja ja hankija vahelised majandussuhted on alalised. Plaanilisi makseid tasutakse võrdsetes summades varemlepitud tähtaegadel, kuid mitte harvem kui iga viie päeva jooksul.

Seejuures annab ostja pangale iga makse jaoks eraldi maksekorralduse või ühe üldise maksekorralduse tasumiseks teatud ajavahemikul kindlaksmääratud tähtaegadel.

Perioodiliselt, mitte harvem kui kord 15 päeva jooksul, vastavalt tegelikele tehinguile täpsustavad ostja ja hankija arveldusi.

Kaupade realiseerimise arvestus kohalike ostjatega, kellega arvelmine toimub maksetega varem kokkulepitud tähtaegadel (plaanilised maksed), omab teatavaid iseärasusi. Eelkõige ei rakendata sel juhul kontot — „Inkassoks antud maksenõuded“. Kaubad loetakse realiseerituks nende väljamise momendist ostjale. Sellepärast teeb hankija sel momendil lausendi krediteerides realiseerimise ja debiteerides ostjate kontot.

Kui realiseerimise käigus kaupade väljamine ei toimu kokkulepitud määral, võivad hankija ja ostja plaaniliste maksete summade vastava muudatuse üle uuesti kokku leppida. Plaaniliste arvelduste maksekorraldused, milliseid ei saa ostja kontol vajalike vahendite puudumise tõttu tähtajal katta, tasutakse nende sissetuleku järjekorras.

2. Arvelduskonto.

Isemajandatav ettevõtte, omades oma käibevahendeid ja iseseisva bilansi, hoiab kõik vabad rahalised vahendid oma arvelduskontol Riigipangas. Iga ettevõtte võib omada vaid ühe arvelduskonto.

Arvelduskonto avamine. Arvelduskonto avamiseks on vajalik pangale esitada: 1) vastavas vormis sooviavaldus, 2) ära kiri ettevõtte tegevust reguleerivast põhikirjast, 3) riikliku registreerimise registri väljavõtte, kui ettevõtte kuulub registreerimisele, 4) konto käsutajaks volitatud isikute nimistu ja nende allkirjade proovid, 5) volitused või muud dokumendid, millised tõendavad nende isikute õigusi arvelduskonto avamiseks ja käsutamiseks.

Summade arvestamine arvelduskontol. Ettevõtte korraldusel maksab Riigipank arvelduskontolt summasid välja vaid vahendite vaba jäägi ulatuses. Raha saamiseks esitab ettevõtte pangale tšeki, s. o. kirjaliku korralduse pangale teatava summa väljandmiseks. Tšekil peab olema viide summa sihituse kohta.

Summade mahakandmine arvelduskontolt ja sissekandmine arvelduskontole võib toimuda tšekkide, maksekorralduste, maksenõuete ja teiste dokumentide alusel.

Arvelduskonto väljavõtted. Kirjendamine arvelduskontol võib ettevõttes toimuda vaid pangast saadud arvelduskonto väljavõtte alusel. Igas väljavõttes näidatakse konto saldo. Kui arvelduskontole laekusid summad teistelt ettevõtetelt, lisatakse väljavõttele juurde selgitavad dokumendid. Dokumentide puudumisel selgitatakse seda väljavõtte enda teksti osas. Mitte hiljem kui 10 päeva pärast väljavõtte saamist on ettevõtte kohustatud teatama pangale võimalikud protestid ühe või teise kirjendi kohta.

Olenemata protestidest teeb ettevõtte arvelduskontol samad lausendid, millised tegi pank. Sellega tagatakse panga ja ettevõtte lausendite samasus. Seejuures kõik Riigipanga poolt ekslikult arvelduskontolt mahakirjendatud summad näidatakse „Deebitorid pretensioonidega“ kontol või ekslikult arvelduskontole kirjendatud summad majandusorganisatsioonide, asutuste ja isikute kontol.

Oletame, et pank teatab ettevõtte arvelduskontolt 1000 rbl. suuruse summa ülekandmisest hankijale. Ettevõtte teatab pangale summa ebaõigest mahakandmisest. Seejuures teeb ettevõtte sama lausendi, mis pank, kirjendab summa arvelduskontolt, kuid kannab selle „Deebitorid pretensioonidega“ kontole.

Deebet — Deebitorid pretensioonidega

Kreedit — Arvelduskonto

Ekslikult arvelduskontole laekunud summa kirjendatakse järgmiselt:

Deebet — Arvelduskonto

Kreedit — Organisatsioonid, asutused ja isikud

Protestide puudumisel ettevõtte poolt loetakse väljavõtte kinnitatuks ja Riigipanga poolt väljatoodud saldo õigeks.

Summade sundkorras sissenõudmine arvelduskontolt. Kehtiva korra kohaselt toimuvad kõik ülekanded arvelduskontolt ettevõtte korralduse põhjal. Kuid pank, saades täitelehed summade väljamaksmise ettevõtte korraldusel. Arvelduskonto jääk, samuti hilisemad laekumised kasutatakse sundtäitedokumentide võlgnevuse katmiseks. Mitmelt kreditorilt üheaegselt pank saabunud maksenõuete tasumine arvelduskontolt toimub järjekorras, mis on ette nähtud Kesktäitevkomitee ja NSVL RKN 6. veebruari 1929. a. määrusega ja nimelt: esimeses järjekorras rahuldatakse töötasu ja sotsiaalkindlustuse pretensioonid, teises — riigielarvelise võlgnevuse pretensioonid, peale riigimaksude tasumist — Riigipanga krediittehingute pretensioonid, kolmandas — riiklike ettevõtete ja asutuste, kooperatiivorganisatsioonide jne. pretensioonid ning neljandas järjekorras — kõik muud pretensioonid. Ülaltoodud eelisjaotuse sisemine järjestus toimub pretensioonide pank saabumise järjekorras.

3. Akreditiivid, erikontod ja limiteeritud transporditsekid.

Akreditiivid. Akreditiiviks nimetatakse ettevõtte poolt pank antav korraldus hankijale teatud summa väljamaksmiseks tema poolt lähetatud kaupade eest. Seda arveldusvormi kasutatakse tavaliselt ühekordsete tehingute juures. Tasumine toimub hankija arvelduskonto asukohas. Akreditiivi korraldused võivad toimuda posti ja telegraafi teel. Akreditiivi tehingute peamised eeskirjad seisnevad alljärg-

nevas: iga akreditiiv on ette nähtud arvelduseks vaid ühe hankijaga. Akreditiivi ei saa ümber adresseerida; kuni kasutamise momendini võib akreditiiviandja selle tagasi kutsuda.

Olenedes kokkuleppest võib akreditiivi tasumine toimuda ostja voliniku aktseptiga või ilma. Akreditiivi konto ettevõttes on aktiivne konto.

Kehtiva korra kohaselt ei või esitada alla 1000 rbl. suurust akreditiivi. Andes pangale akreditiivi korralduse, on ettevõtte kohustatud näitama: 1) akreditiivi summa, 2) arvete tasumise korra (ostja voliniku aktseptiga või ilma selleta), 3) hankija nimetuse, 4) kauba üldnimetuse ja 5) akreditiivi tähtaja.

Kui akreditiivi väljamaksmine toimub voliniku aktseptita, võib akreditiivile lisandada järgmised täiendavad tingimused: 1) kaupade maha laadimise kohta teatavas sihtjaamas; 2) kauba kvaliteedi inspektsiooni tõend (sertifikatsioon) või kaupade vastuvõtuaktid ostja poolt; 3) akreditiivi osalise väljamaksu keelamise kohta.

Ettevõtte, saades teate akreditiivi väljamaksust lähetatud kaupade eest, koostab lausendi:

Deebet — Kaubad teel

Kreedid — Akreditiivid

Akreditiivi kehtivus ei tohi ületada 25 päeva. Ostja omab õiguse enne tähtaja möödumist kutsuda akreditiiv tagasi. Akreditiividelt ei arvestata protsente. Panga arvelduste täpsustamine ostjaga toimub ostja asukoha Riigipanga osakonnas.

E r i k o n t o d. Mittekohalikeks arveldusteks kasutatakse mõnikord erikontosid. Need avatakse lepinguliste kokkulepete alusel süstemaatilisteks arveldusteks ühe või mitme hankijaga. Erikonto omanisel toimuvad maksed, samuti kui akreditiivi juures, hankija arvelduskonto asukohas. Erikontode suhtes on maksvad peamiselt samad eeskirjad, mis akreditiivil. Kuid erikontodega arvlemisel on nõutav, et hankija asukohas kaupade vastuvõtul viibiks ostja volinik. Erikonto avamiseks esitab ettevõtte pangale kirjaliku korralduse, teatades seejuures väljamaksu tingimused.

Avalduses peab olema näidatud erikonto vahendeid käsutama volitatud isik. Kõik korraldused, mis puutuvad erikontot, teeb ettevõtte selle Riigipanga osakonna kaudu, kus erikonto on avatud. Erikontode kehtivusaeg ei ole piiratud. Kui aga ühe kuu jooksul erikontol ei olnud mingit liikumist — suletakse see. Erikontodel ei arvestata protsente. Sel viisil on akreditiivi ja erikontode ühiseks iseloomustuseks asjaolu, et maksed toimuvad hankija arvelduskonto asukohas. Akreditiivi ja erikonto vahe seisneb alljärgnevas: 1) akreditiiv esitatakse ühe kindla organisatsiooni või ettevõtte nimele, erikonto kaudu toimub arvlemine aga mitme ettevõttega, 2) arveldades erikontoga on vajalik ostja poolt

volitatud isiku osavõtt, mis akreditiivtehingute juures ei ole nõutav, 3) akreditiivtehingutes ostja ja hankija vastastikune suhe kannab ühekordset, erikontode juures aga süstemaatilist ja regulaarset iseloomu, 4) akreditiivi juures ei ole ümberadresseerimine lubatud, erikonto summasid, vastuoksa, võib ühest punktist ümber suunata teise, 5) lõpuks võib erikontolt ostja volinikule väljamakse teha ka sularahas. kaupade vastuvõtu- ja laadimiskulude katteks. See peab aga olema ette nähtud juba erikonto avamisel.

Limiteeritud transpordi-tšekid. Limiteeritud transporditšekke tarvitatakse raudtee- ja transpordiorganisatsioonide poolt teostatud vedude eest tasumiseks. Ettevõtte soovivalduse põhjal antakse talle panga poolt vastava summa väärtuses limiteeritud tšekide raamatuid. Tšekiraamatuis märgitud limiidi summa kantakse arvelduskontolt maha. Limiteeritud transporditšekid on tarvitusel peamiselt neis ettevõtteis, kus omatakse transpordiorganisatsioonidega pidevaid arveldusi. Pank kannab limiteeritud tšekkidel näidatud summad selle organisatsiooni arvelduskontole, milline need esitas.

4. Lühiajalised panga laenud.

Isemajandamise juurutamisel erakordselt tähtis on omade ja kasutamiselolevate vahendite eraldamine. Tuleb rangelt eraldada ettevõtte omavahenditega kaetavad ja pangakrediidi arvel toimuvad kulutused. Kuna ettevõtte omavahendid on tema täielikus käsutuses, antakse pankakrediit vaid teatavaks ajavahemikuks vahendite täiendamiseks.

Kontrollides rublaga ettevõtte plaani täitmist ja akumulatsiooni kogumist, on pank huvitatud ettevõtte korralikust aruandlusest. Sellepärast kohustab pank majandusorganisatsioone korraldama oma aruandlust nii, et majandustegevuse finantsilised tulemused selguksid õigeaegselt.

Panga laenud on erilaadsed. Vaatleme neist peamisi.

Kaubakäibe erilaenu konto. NSVL RKN 4. juuni 1936. a. määrusega on kehtestatud kaubandusettevõtete kaubakäibe krediteerimine.

Kaubandusettevõtted saavad eritähajalist limiteerimata laenu olevalt kauba rühmadest. Ettevõtte peab kaupade tasumisest osa võtma kindlaksmääratud omavahendite osaga.

Kaubakäibeplaani ületamisel saab ettevõtte krediiti ilma oma osavõtuta. Et saada kaubakäibelaenu, peab ettevõtte oma kaubanduslikku tegevust teostama tasuvalt, kinni pidama kaupade tasumisel määratud omavahendite osavõtumäärast (20—30%) ja korralikult kustutama oma võlgnevused Riigipangale.

Ettevõtte ja panga vastastikune vahekord erilaenu konto suhtes on kokkuvõetult järgmine: pank tasub erilaenu kontolt kaubandusorga-

nisatsiooni poolt aktseptitud hankijate arved ostetud kauba eest, kogu laekumine kaupade realiseerimisest suunatakse erilaenu kontole, kus juures perioodiliselt tehakse kindlaks, kas saadud krediit ületab realiseerimise summa või vastupidi — kas realiseerimine ületab erilaenu konto krediidi. Sellest sõltuvalt vahe kantakse pangavõlgnevuse kattedeks arvelduskontolt maha või kantakse ettevõtte arvelduskontole, kui ettevõttele kuuluv laekumise summa.

Hinnalisandi summa ei kuulu erilaenu kontole kandmisele. Aga kuna tegelikult kogu igapäevane laekumine suundub erilaenu kontole, siis kokkuleppel pangaga kantakse teatav summa igapäev erilaenu kontolt ettevõtte arvelduskontole. Kuu lõpul täpsustatakse hinnalisandi summa ja tehakse lõplik arvestus. Laenu tagatiseks annab ettevõtte pangale tähtajalised maksekohustused.

Erilaenu konto reguleerimisel vastastatakse võlgnevuse jääk tagatise jäägiga.

Kui kaubandusettevõtte ületab kaubakäibeplaan, omab ta õiguse täiendavale laenule oma osavõtuta. Erilaenu kontol möödunud tähtajaga võlgnevust omades viiakse ettevõtte üle „igapäevaste tehingute režiimi“. Sel juhul võrdsustab pank igapäev võlgnevuse summa tagatise jäägiga ja selgitab kaubandusettevõtte maksevõime.

Laen teel olevate kaupade inkassoks antud maksunõuete vastu. Aktsept-inkasso vormis kaupade realiseeriv kaubandusorganisatsioon, esitades maksenõuded panku inkassoks, saab nende kui teel olevate arveldusdokumentide vastu laenu. Sellist laenu nimetatakse onkol-laenuks. Kuna kaubandusorganisatsioones maksenõuete panku inkassoks üleandmise momendil loetakse kaubad realiseerituks, siis võrdsustatakse onkol-laenu summad laekumisega ning kantakse mitte arveldus- vaid erilaenu konto deebetisse. Sel viisil onkol-laen kustutab erilaenu konto võlgnevust.

Deebet — Erilaenu konto

Kreedid — Laen teel olevate kaupade inkassoks antud maksenõuete vastu.

Kui ostja maksenõudeid ei aktsepti, peab hankija sel juhul storneerima (punane storno) kõiki realiseerimise kirjendid, peale selle debiteeritakse hoiule antud kaupade kontot ja krediteeritakse kaupade kontot.

Kui ostja maksenõuded aktseptib, kuid vahendite puudumisel makseid ei toimeta, siis summa „Maksenõuded inkassos“ kontolt kantakse üle kontole — „Tähtajal tasumata maksenõuded“. Sellised maksenõuded omavad täitevdokumentide jõu ning nende kaudu toimub sundsisse nõudmine. Kõigil neil juhtudel onkol-laen kaetakse hankija poolt.

Laenud ajutisteks vajadusteks. Need laenud (15.—45-päevased), nimetatud ka mitteplaanilisteks, antakse kaubandusettevõtteis plaanitaimise käigus esilekerkinud ajutisteks vajadusteks.

Eriotstarbelised laenud. Need laenud antakse kaubandusettevõttele, millised varuvad kaupu pikemaks ajaks (näiteks kartulid, juurvili jne.). Eriotstarbelist laenu antakse ka juhul, kui kaubandusettevõtte veab realiseeritavat kaupa teataval perioodil kaugrajooni, kesse raskendatud transporditingimustes. Selletõttu tekivad teataval ajavahemikul normaalseid varusid ületavad kaubajäägid. Nendele hooajalistele akumulatsioonidele ning ennetähtaegsele kaupade kohaleveole annab pank välja hooajalised laenud, sidudes krediidi tähtajad kaupade plaaniliste realiseerimistähtaegadega.

Eriotstarbeliste laenude maksutähtaegade möödalaskmine vihjab tavaliselt sellele, et plaanilistest tähtpäevadest kinni ei peeta.

Vajaliku panga kontrolli hõlbustamiseks on ettevõtte kohustatud perioodiliselt pangale esitama panga krediidi objektiks olevate kaupade tegelike jääkide andmed, samuti igakuulised bilansid.

Iga eriotstarbelise laenu kohta annab ettevõtte pangale tähtajalise kohustuse.

Laenud akreditiivide ja erikontode vastu. Need laenud on iseloomustatavad järgmiselt: 1) neid antakse ainult ostjale, 2) need avatakse akreditiivide ja eriarvete vastu hankijatega arvlemiseks, 3) need antakse kas uute akreditiivide või erikontode avamiseks või varem antute kustutamiseks. Need laenud kantakse tavaliselt, panga poolt antud krediidi kasutamise kontrolli tugevdamise sihiga, vahetult akreditiivi või erilaenude kontole. Tehing kirjendatakse mööda minnes arvelduskontost:

Deebet — Akreditiivid

Kreedit — Laenud akreditiivide vastu.

Et saada ühekordseks tehinguks akreditiivi vastu laenu, esitab ostja pangale hankija teate, et kaubad on saatevalmis.

Akreditiivide ja erikontode vastu ei anta laenu, kui ostjal on aegunud tähtpäevadega pangavõlgnevusi. Panga arvlemised ettevõttega akreditiivide ja erikonto vastu antud laenude suhtes toimuvad kümnepäevakute kaupa. Kasutamata akreditiivi jääk suunatakse laenude kustutamiseks. Kirjendamine toimub järgmiselt:

Deebet — Laenud akreditiivide vastu

Kreedit — Akreditiivid.

Järjekordse akreditiivi vastu saadud laenu tähtaja möödumisel omab pank viivitamatu akreditiivi sulgemise õiguse, suunates laenu kustutamiseks ka need summad, millised ettevõtte enda poolt on tehingusse paigutatud.

Akreditiivide ja erikontode vastu antud laenude tagatiseks on neis tehinguis olevad kaubad. Pank võtab neilt laenudelt 2% aastas.

TÖÖTASU ARVESTUS.

1. Töötasu arvestuse põhimõtted.

Töötasu. Üheks käibekulude põhimiseks elemendiks on kulu- tused töötasudele. NSV Liidus töötasu on sotsialistlike tootmissuhete väljendus — tarbimisvahendite jagamine sotsialistliku põhimõtte järgi, vastavalt ühiskonna heaks tehtud tööle. Töötasu väljendab rahalises vormis seda osa rahvatulust, milline kulutatud töö hulga ja väärtuse tasu näol suunatakse tööliste ja teenistujate tarbimisfondi. Stalinliku Konstitutsiooni paragrahv 12 ütleb: „NSV Liidus on töö iga töövõime- lise kodaniku kohus ja au põhimõttel, kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma“. NSV Liidus teostatakse sotsialismi põhimõtet: „igauhelt tema võimete järgi, igauhele tema töö järgi“.

Töötasu arvestus peab eelkõige olema allutatud töötasu sotsialist-liku põhimõtte teostamise ülesandeile.

Töötasufondi kulutuse kontroll. Töötasufondi arvestus on üks tähtsamaid raamatupidamise ülesandeid. Raamatupida- mine kontrollib palgafondi kasutamise õigsust, lubamata ülekulutusi. Samaaegselt jagatakse raamatupidamises töötasufond ettevõtte sisemu- ses vastavate tegevusalade ja tehingute vahel (laokulud, jaemüügi kulud jne.). Selleks peab töötasu arvestus olema õigeaegne, täpne, selge ja lihtne.

2. Töötasu süsteemid kaubanduses.

Ajatöö ja tükitöö süsteem. Ajatööl saab tööline oma töö eest kindla töötasumäära — näiteks kuupalga. Tükitöö juures oleneb töötasu suurus tegelikust toodangust.

Ajatöö süsteem jaguneb: 1) lihtsaks — kusjuures töötasu ei olene toodangust ja 2) premiaalseks — kus kõrgendatud töö kvaliteedi juures makstakse preemiat ja lisatasu.

Tükitöö juures eraldame otsest ja progressiivset süsteemi. Otsese süsteemi juures, vaatamata normi ületamisele, toimub väljamaks ikka sama hinnangu järgi; progressiivses süsteemis hinnatakse ülenormi toodang kõrgema hindega.

Kaubanduettevõtteis on rakendamisel mõlemad — aja- ja tükitöö süsteem. Tasuprintsiibid on kehtestatud NSVL Kaubanduse Rahvakomissariaadi käskkirjaga nr. 205 — 20. juulist 1942. a.

J u h t i v a t e t ö ö t a j a t e t ö ö t a s u. Kaupluse juhtivaiks töötajajaks loetakse direktorid (juhatajad), nende asetäitjad, osakonnajuhatajad ja nende asetäitjad, brigadiirid ja kaubatundjad. Neile töötajale makstakse töötasu premiaal-ajatöö süsteemi järgi. Selle järgi saab juhtiv töötaja kuu möödumisel 2% kuu töötasust preemia-lisatasu iga kuuplaani ületamise protsendi eest.

Oletame, et juhtiva töötaja kuutöötasu on 500 rbl., plaaniline käive kuus oli 100 000 rbl., tegelik käive moodustas 115.000 rbl., s. o. plaan ületati 15%. Järelikult töötaja peab saama preemialisatasu $2\% \times 15 = 30\%$ oma kuutöötasust s. o. 150 rbl. Sel juhul töötaja kuupalk on 500 rbl. + 150 rbl. = 650 rbl.

Peale selle saab juhtiv töötaja kaubakäibe kvartaliplaani ületamise puhul kvartali möödumisel preemia-lisatasuna 20% kvartali kuutöötasude summast.

Oletame, et kaubakäibe kvartaliplaaniks oli määratud 300.000 rbl., mis tegelikult täideti 340.000 rbl. Kvartali kuutöötasude summa koosneb 500 rbl. + 500 rbl. + 500 rbl. = 1500 rbl. Preemialisatasu kvartali eest on — 20% 1500 rublast = 300 rbl.

Juhtivad töötajad, kes ei taganud tarbijate head ja kiiret teenindamist, pidevat korda ja puhtust kaupluses või ei täitnud akumulatsiooni plaani, kaotavad poole neile arvestatud kvartali lisatasust. Töötajad, kes ei taotlenud ranget arvestust, kaupade õiget kulutust või sotsialistliku omandi säilitavust, kaotavad preemia-lisatasu tervikuna, kuna nad ei vääri ergutustasu.

Leivakaupluste juhtivate töötajate töö tasutakse sõltuvalt töö kvaliteedi näitajaist ja kaubakäibeplaani täitmisest. Hea teenindamise, õigeaegse leiva kohaleveo ja pideva müügi, range sanitaarnõuete ja töötajate isikliku hügieeni jälgimise, kaupluse alalise korra ja puhtuse eest saavad juhtivad töötajad igakuist preemia-lisatasu 20—30% ulatuses nende kuutöötasust.

Arvestuse ja leiva-saia või kondiitritoodete õige väljamise eeskirjade rikkumise või töösse lohaka suhtumise tõttu kaubakäibeplaani täitmatajätmise eest kaotavad töötajad õiguse preemia-lisatasule.

M ü ü j a t e t ö ö t a s u. Kaupluse müüjate töötasu juures tuleb arvesse võtta, esiteks — töötasumäär ja teiseks — töökoormise normi. Kuu töökoormise normi ületamisel müüja poolt makstakse talle 50% kõrgendatud hindes (s. o. progressiiv-tükitöö süsteemis).

Oletame, et müüja töötasumäär on 260 rbl. kuus. Käibe norm on 20.000 rbl., see tähendab igalt 1000 rublalt saab müüja $260 : 20 = 13$ rbl. Oletades, et tegelik käibe tõsis 24.000 rbl., saab müüja $13 \times 24 = 313$ rbl., peale selle käibe ületamise eest, 4000 rbl. võrra, arvestatakse müüjale 50% hindest, s. o. $13 \text{ rbl.} : 2 = 6,5$ rbl. igalt 1000 rublalt, või kokku $6,5 \times 4 = 26$ rbl. Lõpptulemusena peab müüja saama 312 rbl. + 26 rbl. = 338 rbl. Kui individuaalne töömahu arvestus osutub võimatuks, makstakse müüjatele töötasu olenedes kaubakäibe kuuplaani täitmisest: selle ületamise puhul saavad müüjad preemia-lisatasu 1,5% kuu töötasumäärast iga plaaniületamise protsendi eest.

Kassapidajate ja kontrolöride töötasu. Kuuplaani ületamise puhul saavad kassapidajad ja kontrolörid preemia-lisatasu 2% kuu töötasumäärast iga plaaniületamise protsendi eest.

Töölise ja koristajate töötasu. Töölise ja koristajate töö tasutakse kindlate töötasumäärade järgi igakuise premeerimisega töö kvaliteedi eest: 1) kiire mahalaadimise, saabunud transpordi seisakute vältimise ning taarade säilitamise eest makstakse töölistele igakuiselt 20—30% töötasumäärast, 2) alalise puhtuse ja korra hoidmise eest kaupluses saavad koristajad igakuist preemiat 20—30% kuu töötasumäärast.

Arveala töötajate töötasu. Raamatupidajaile ja arveametnikele makstakse ennetähtaegse ja heakvaliteedilise kuu- ning kvartaliaruannete esitamise eest preemia: üks päev enne määratud tähtaega aruandluse esitamise eest — 10% kuu töötasust ning kaks või rohkem päevi ennetähtaegse esitamise eest — 15% kuu töötasust.

Töötasu plaani mittetäitmise puhul. Kaubakäibeplaani täitmatajätmisel saavad töötajad töötasu vastavalt tegeliku kaubakäibe kuuplaani täitmise protsendile, kuid mitte vähem kui 90% kuutöötasumäärast. See eeskiri ei hõlma arveala töötajaid, leiva-kaupluste töötajaid, töölisi ning koristajaid.

3. Töötasu arvestus kaubanduses.

Põhi- ja täiendav töötasu. Töötasu. Töötajale väljamaksetav töötasu jagatakse põhi- ja täiendavaks töötasuks. Põhitöötasu hõlmab tegelikult läbitöötatud aja- ja ületunnitasu, palgamäära põhitariifide, otsese ja progressiivse tükitöö tasumäärade, samuti töö- ja tükitöötasu premiaal-progressiivse tasumäärade alusel. Põhitöötasu koostisse kuuluvad peale selle igat liiki lisatasud (näiteks — lisa-

tasu tükitöölistele töötingimuste muutuse puhul, öö- ja ületunnitöö, kvalifikatsiooni, tervistkahjustava ja hädaohtrliku töö, tööseisakute jne. eest).

Täiendava töötasu koostisse lülitatakse seadusega kehtestatud töökatkestusetasu emadele laste toitmiseks, seaduses ettenähtud ühiskondliku ja riiklike kohustuste täitmise tõttu töölt puudumise tasu, siia kuuluvad ka vallandamishüvitused.

Põhi- ja täiendava töötasu kontol arvestatavad summad kuuluvad töötasufondi.

Töötasu ja kinnipidamiste kirjendamine.
Kogu töötasu summa väljendub töötasu kontol (põhi- ja täiendav töötasu). See konto kujutab endast koguja-jagaja iseloomuga kontot, mis kontrollib töötasufondi kulutust. Selle konto deebetisse kogutakse kõik töötasu arvestussummad, krediti aga näitab nende summade jaotust s. o. millistele tehingutele ja kui suurel määral langeb arvestatud töötasu. Töötasu arvestamist kirjendatakse järgnevalt:

Deebet — Töötasu
Krediti — Töölised ja teenistujad.

Kaubandusettevõtteis kantakse töötasu edasiselt käibekulude kontole.

Deebet — Käibekulud
Krediti — Töötasu.

TÖÖLISED JA TEENISTUJAD	TÖÖTASU	KÄIBEKULUD
5 000	→ 5 000	5 000 → 5 000

Töötasust peetakse kinni: 1) tulumaks ja 2) lastetusmaks. Peale selle riigilaenu maksed, summad täitelehete järgi ja tähtjaks tagastamata avansside jäägid.

Maksete ja riigimaksude summade kinnipidamine kirjendatakse:

Deebet — Töölised ja teenistujad
Krediti — Rahandusministeerium maksete ja riigimaksude alal.

Riigilaenu summad:

Deebet — Töölised ja teenistujad
Krediti — Organisatsioonid, asutused ja isikud
(allkonto — hoiukassa)

Töötajailt tagastamata avansi jäägid:

Deebet — Töölised ja teenistujad
Krediti — Aruandvad isikud.

Täitelehe järgi kinnipidamine:

Deebet — Töölised ja teenistujad
Krediti — Organisatsioonid, asutused ja isikud.

Väljamakstud töötasu summa kohta koostatakse lausend:

Deebet — Töölised ja teenistujad

Kreedit — Kassa.

Töötasu antakse välja aruannete (palgalehtede) alusel, milles näidatakse: 1) töötasuna arvestatav summa, 2) kinnipidamised ja 3) kättesantav summa. Konto — „Töölised ja teenistujad“ — analüütiline arvestus peetakse igale töötajale eraldi kaardil. Reeglikohaselt toimub töötasu väljamaksmine kaks korda kuus, töötasu etteandmine (avanss) ei ole lubatud.

Tegelikus elus kuu esimese poole töötasu antakse mõnikord välja ilma täpsema arvestuseta. Niisugust töötasu maksmist nimetatakse avanssiks, kuigi tegelikult see on tasu faktiliselt tehtud tööde eest. Kuu teise poole töötasu väljaandmine toimub kogu kuu kohta tehtud täpse arvestuse alusel, ja kuu esimese poole eest eelnevalt väljaantud summa peetakse siis kinni.

Ettevõteteis võivad sooritada tööd ka isikud, kes ei seisa nende koosseisus. Nendele töötasu arvestus toimub samuti töötasu konto kaudu. Seejuures debiteeritakse töötasu kontot ja krediteeritakse organisatsioonide, asutuste ja isikute kontot (allkonto — mitmesugused isikud) või kassa kontot. Kui säärane töö on ühekordne, ei ole vajadust mitmet liiki õiendite väljaandmiseks tingimisel, et töötasu arvestus toimub üheaegselt väljaandmisega.

Vastavalt töötasu summale tehakse ettevõtte vahendite arvel sotsiaalkindlustuse juurdearvestus, mille kirjendamine toimub käibekulude konto deebetisse (töötasu arvestus) ja organisatsioonide, asutuste ja isikute konto kreditisse (allkonto — sotsiaalkindlustus).

Tööliste ja teenistujate töövõimetuse summade arvestusel (sotsiaalkindluse arvel) krediteeritakse tööliste ja teenistujate kontot ja debiteeritakse organisatsioonide, asutuste ja isikute kontot (allkonto — sotsiaalkindlustus).

Juurdearvestus töötasule kujutab endast panuseid, mis antakse sotsiaalkultuuriliste hüvede loomiseks töölistele ja teenistujatele peale ettevõtte poolt neile vahetult väljamakstava töötasu. Juurdearvestus töötasule parandab sel kujul töötajate elutaset. Nõukogude riik suurendab üha enam assigneeringuid tööliste ja teenistujate sotsiaal-kultuuriliseks teenindamiseks (puhkekodud, sanatooriumid, polikliinikud, tasuta arstiabi).

Arvestus sotsiaal-kultuursetesse fondidesse loetakse töötajate reaaltöötasu võõrandamatuks koostisosaks.

KÄIBEKULUDE ARVESTUS.**1. Käibekulude arvestuse põhimõtted.**

K ä i b e k u l u d. Kaupade liikumine tootmisest tarbijani on seotud teatavate kulutustega. Need kulutused tervikuna moodustavad käibekulud. Raamatupidamise ülesandeks on rakendada kontrolli käibekulude üle, selgitada nende majanduslikku olemust, kaasa aidata võitluses käibekulude maksimaalseks alandamiseks, üheaegselt teenindamise parendamisega.

Käibekulude alandamine on kaubandusorganisatsiooni töö tähtsaks näitajaks ja peamiseks akumulatsiooni allikaks kaubanduses.

K ä i b e k u l u d e a r v e s t u s k o r d. Kuni 1931. aastani ei olnud ühtset käibekulude nomenklatuuri. Üksikud majandusorganisatsioonide süsteemid märkisid käibekulude gruppe ja paragrahve erinevalt. Seejuures rakendati n.n. käibekulude jaotus-arvestust, mille olemus seisnes järgmises: 1) kulutused kauba ostul väljendati erikontol ning lülitati ostetava kauba omahinda, 2) kulutused kauba müügil arvestati eraldi kulutustest kauba ostul ja lülitati teiste käibekulude kõrval kaubanduslike kulutuste koostisse, 3) riigimakse ei eraldatud käibekuludest.

Selline arvestuskord ei andnud üldist käibekulude summat, kuna kulutused kauba ostul ei arvestatud mitte käibekuludesse, vaid kauba omahinda, mis omakorda nõrgendab käibekulude alandamise kontrolli tõhusust. Peale selle ei eraldunud mainitud korra rakendamisel tegelikud kaubanduslikud kulutused, s. o. kaupade liikumisega seotud kulutused riigimaksudest, mis kujutavad endast rahvatulu ümberjaotust.

Alates 1931. a. on NSV Liidu Riikliku Plaanikomisjoni poolt kehtestatud teine käibekulude plaanimis- ja arvestuskord, mille iseloomustavad erinevused seisnevad alljärgnevas: 1) üksikute majandusorganisatsioonide süsteemide iseseisvate käibekulude nomenklatuuride asemel on rakendatud ühtne, kõikidele rahvamajandusharudele kohustuslik nomenklatuur, 2) jaotusarvestuse süsteemi asemel, kus kulud ostudel on eraldatud muudest kaubanduslikest kuludest, on rakendatud ühtne arvestus kõikidele käibekuludele kindlaksmääratud üksikute paragrahvide sisuga, 3) käibekulude summad eraldatakse summadest, mis kujutavad endast rahvatulu ümberjaotust.

2. Käibekulude klassifikatsioon.

Käibekulude liigid. Kõik käibekulud liigitatakse üksikutesse gruppidesse: hulgi- ja jaekaubanduse jne. käibekulud. Kaubandusministeriumi süsteemis rakendatakse käibekulude arvestuseks järgmised kontod: 1) ladude kulud, 2) juurviljahoidlate kulud, 3) jaemüügi kulud, 4) ostupunktide ülalpidamise kulud. Peale selle eraldatakse administratiiv-valitsemislülide ülalpidamiskulud. Need kulud arvestatakse administratiiv-valitsemiskulude kontol. Seda tehakse järgmistel kaalutlustel: esiteks — on vajalik käibekulude kogusummast eraldada need kulutused, mis langevad administratiiv-valitsemislülide ülalpidamisele; teiseks — administratiiv-valitsemiskulude plaanimisel määratakse kulutused kindlaks absoluutsetes summades, kuna muud käibekulud määratakse protsentides kaubakäibest, millest oleneb nende suurus.

Majanduslikust vaatekohast on käibekulude alljaotus järgmine: 1) materiaalsed kulutused, 2) kulutused tööjõule (kaubandustöölise töötasu), 3) teiste rahvamajandusharude teenused (transport jne.), 4) varalised kaod (kaupade loomulik kadu jne.).

Käibekulude nomenklatuur. NSVL Riikliku Plaanimis komisjoni poolt 1943. a. kinnitatud käibekulude nomenklatuuri võime jagada järgmistesse gruppidesse:

Transpordikulud.

1. Raudtee- ja veetranspordikulud.
2. Auto-hobustranspordikulud.

Töötasu.

3. Põhi- ja täiendav töötasu.
4. Juurdearvestused töötasule.

Kulud töövahendeile.

5. Ruumide ja inventari üür.
6. Ruumide ja inventari ülalpidamine (hõlmates väheväärtuslike esemete amortisatsiooni ja kulumist).
7. Jooksev remont.

Tootmiskulud käibesfääris.

8. Kaupade ettevalmistav töötlemine, sorteerimine, pakkimine ja hoidmine.

Üldised kulud.

9. Lähetused, sõidud linnas ja oma kergetranspordi ülalpidamine.
10. Kantselei-, posti-telegraafi- ja telefonikulud.
11. Krediidi protsendid (saldo).

Varalised kaod.

12. Normitud kaod teel ja säilitamisel.
13. Kauba kadu üle kehtestatud normide.
14. Taara kulud ja kaod, maha arvates tulud taara realiseerimisest.
15. Muud kulud.

3. Käibekulud eelolevate tehingute arvel.

Ettetehtud kulud. Kõik käibekulud, olenevalt sellest, millisesse perioodi nad langevad, jagatakse kahte gruppi: 1) jooksvate tehingute ja 2) eelolevate tehingute käibekulud.

Võtame vastava näite. Kaubandusorganisatsioon maksab ruumide üüri ette. Siin peab üür jaotatama mitme kuu vahel, seda ei või kanda ühele kuule.

Teine näide. Kaubandusorganisatsioon tasub ajalehtede, ajakirjade, žurnaalide ja muude väljaannete tellimisel ette üheks aastaks. Selge, et need kulutused on käibekulud, millised kuuluvad jagamisele üksikute kuude vahel. Sarnast liiki käibekulud kujutavad endast ettetehtud käibekulusid.

Ettetehtud kulude kirjendamine. Nende käibekulude väljaandmiseks, millised antud perioodil tasutakse, kuid kuuluvad eelolevatele tehingutele, rakendatakse eriline ettetehtud kulude konto.

Oletame, et kaubandusorganisatsioon maksab ette detsembrikuus, arvestusega 1000 rbl. kuus, poole aasta üüri 6000 rbl. suuruses summas. Kogu summa kanti üle arvelduskontolt. On arusaadav, et detsembrikuus tasutud 6000 rbl. selle kuu käibekuludesse langeb vaid 1000 rbl. Ülejäänud 5000 rbl. tuleb järgmise aasta esimese viie kuu vahel jaotamisele.

Poolaasta üüri ettemaksmise momendil tehakse lausend järgmise konteeringuga:

Deebet — Ettetehtud kulud
Kreedit — Arvelduskonto

Iga kuu kantakse $\frac{1}{6}$ tasutud üürist jooksvateks käibekuludeks:
Deebet — Käibekulud
Kreedit — Ettetehtud kulud.

Bilansis näidatakse ettetehtud kulude konto aktivas. Selle konto summa väljendab kaubandusorganisatsiooni teatavaid õigusi. Nii näiteks, kui organisatsioon maksis üüriraha ette, ettetehtud kulude konto näitab organisatsiooni õigusi ruumide kasutamiseks teataval perioodil. Samuti on iseloomustatav ettemaks ajalehtede, telefonimakse jne. eest.

Kuid mitte kõik ettetehtud kulud ei keskendata nimetatud kontole. On ka selliseid ettetehtud kulusid, millele ei vasta õigus teatavate teenuste saamiseks, vaid kindlad varaliste väärtuste tagavarad.

Oletame et kaubandusorganisatsioon ostis kantseleitarbeid koguses, mis vastab kolme kuu tagavarale. Nende tarvete ostukulude summat ei või näidata antud kuu käibekuludena. Sel juhul ei debiteerita käibekulude kontot, vaid majandusmaterjalide kontot. Kui tasumine toimus arvelduskonto kaudu, toimub kirjendamine järgnevalt:

Deebet — Majandusmaterjalid
Kreedit — Arvelduskonto.

Ostetud kantseleitarvete kulutuse piires kirjendatakse vastavad summad käibekulude kontole:

Deebet — Käibekulud
Kreedit — Majandusmaterjalid.

Seejuures jooksva perioodi käibekulud arvestatakse, olenedes olukorrast — laokulude, jaemüügikulude jne. kontol.

4. Käibekulude kontode sulgemine.

Nagu märgitud, väljendatakse jooksvas arvestuses käibekulud vastavalt Kaubandusministeeriumi kontoplaanile: ladude, jae-, juurviljahoidlate jne. kulude kontodel.

Aasta lõpul kirjendatakse summad nendelt kontodelt kahjumite ja kasumite konto deebetisse.

LADUDE KULUD	KAHJUMID JA KASUMID
JAEKULUD	Kasum
	→
	→

Kahjumite ja kasumite konto deebetisse koondatakse teatavasti tehingute kahjumid ja kreeditisse kasumid. Tekib küsimus, miks kirjendatakse käibekulud kahjumite ja kasumite konto deebetisse. Kas võib käibekulusid vaadelda kui kahjumit? Ei saa olla kahtlust, et teatav osa (õieti tähtsusetu osa) käibekuludest kujutab endast tegelikku kahjumit.

Kuid rõhuv enamus käibekulusid ei ole kahjumid. Nad on kulud — millised tingitud kaupade liikumisest tootmisest tarbijani. Nad on ühiskondlikult vajalikud kaubaliikumisest olenevad kulutused. Küsitakse, mispärast need mitte kahjumitena arvestatavad kulutused kirjendatakse samuti kahjumite ja kasumite konto deebetisse, kus väljenduvad tehingute kahjumid.

Et vastata sellele küsimusele, on vaja juhtida tähelepanu sellele, et kahjumite ja kasumite konto deebet ei näita ainult kahjumeid, vaid ka kasumite vähenemist (akumulatsioonist mahaarvamist).

KAHJUMID JA KASUMID

1. Kahjumid
2. Kasumite vähenemine (akumulatsioonist mahaarvamine)

1. Kasumid (akumulatsioon)

Käibekulud kirjendatakse kahjumite ja kasumite konto deebetisse nagu kasumite vähenemine (akumulatsioonist mahaarvamine).

Kogu majanduslik kasum näidatakse selle konto kreditis, deebetis aga see osa, mis läheb käibekulude katmiseks — hüvituseks. Konto kredit saldo näitab ettevõtte lõplikku kasumit.

Ettetehtud kulud kaubajäakidele. Siinjuures tuleb alla kriipsutada, et mitte kõik käibekulud ei kirjendata kahjumite ja kasumite konto deebetisse. Osa neid kulusid ei ole kasumi vähenemine ega kahjumid, vaid kujutavad endast kaubatagavarade väärtuse elementi. Sellisteks käibekuludeks loetakse näiteks: kaupade kohaletoomise kulud, kaod teel — kehtestatud loomulike kaonormide piires ja teised. Need kulutused, olles käibekulude elemendiks, kujutavad endast samal ajal kaupade hinnakoostisosa. Tegelikult transpordikulud, millised langevad realiseeritud kaubale, vähendavad realiseerimise kasumit; neid vaadeldakse kui akumulatsioonist mahaarvamist.

Hoopis teise iseloomu omavad kulud, mis seotud veel müümata kaupade transpordiga. Need kulud suurendavad realiseerimata kaupade jäägi väärtust, on seega kaupade konto täienduseks. Sellepärast näidatakse nad eri kontol — ettetehtud kulud kaubajäakidele.

Võtame sellise näite: kaupade transpordikulud raudteel moodustavad kuu jooksul 12 000 rbl. suuruse summa. Samad kulud autotranspordil võrduvad 6000 rbl. Kokku kaupade transpordikulud sel kuul 18 000 rbl. Samal ajavahemikul saabus 2 400 000 rbl. väärtuses kaupa. Arvestame välja kuluprotsendi kaupade väärtusest:

- a) raudtee transpordikulud meie näite järgi võrduvad:

$$\frac{12\,000 \times 100}{2\,400\,000} = 0,5\%$$

- b) auto-hobutranspordikulud aga:

$$\frac{6\,000 \times 100}{2\,400\,000} = 0,25\%$$

Üldine transpordikulu protsent kaupade väärtusest on 0,75%. Oletame, et realiseerimata kaupade jääk kuu lõpul moodustab 600 000 rbl. Kulud kaubajäägile arvutame välja järgmiselt:

a) raudteevedudel	0,5%	600 000	rublalt = 3 000 rbl.
b) auto-hobuvedudel	0,25%	600 000	„ = 1 500 rbl.

Kokku: 4 500 rbl.

See ettetehtud kulude summa peab olema aktivas näidatud kui kaupade väärtuse koostisosa.

B I L A N S S

A k t i v a	P a s s i v a
Kaubad laos 600 000	
Ettetehtud kulud kaubajääkidele 4 500	

Kaupade väärtus bilansi järgi on:

$$600\ 000\ \text{rbl.} + 4\ 500\ \text{rbl.} = 604\ 500\ \text{rbl.}$$

Kui kaupa arvestatakse müügihindades, esitatakse passivas konto „Kaupade hinnalisand kuni jaemüügihindadeni“, mis on reguleerivaks kontoks müügihindadega kaupade suhtes.

Ettetehtud kulud kaubajääkidele vormistatakse raamatupidamises järgmiste lausenditega: a) kuu lõpul tehakse reguleeriv lausend vastavate summade ülekandmiseks käibekulude kontolt kontole — „Ettetehtud kulud kaubajääkidele“, b) järgneva kuu algul tehakse storneeriv lausend (punase storno moodus), tühistatakse esimene, möödunud kuu lõpul tehtud lausend. Kirjendamine vastavalt ülaltoodud näitele toimub:

1. Reguleeriv lausend (antud kuu lõpul):

Deebet — Ettetehtud kulud kaubajääkidele	4 500
Kreedit — Käibekulud	4 500

2. Storneeriv lausend (ue kuu algul) — punane storno):

Deebet — Ettetehtud kulud kaubajääkidele	4 500
Kreedit — Käibekulud	4 500

Sel viisil kuu lõpul bilansi koostamisel vastavad kaupade väärtust suurendavad summad ei peegeldu käibekulude kontol, vaid esinevad ettetehtud kuludena kauba jääkidele. Järgneva kuu algul annulleeritakse see lausend ning taastatakse endine olukord. Et mitte koormata põhimisi kaarte täiendava kirjendamisega, tehakse ülalnimetatud reguleerivad ja storneerivad laused eri kaardil.

PÕHIVAHENDITE ARVESTUS.**1. Põhivahendite liigitus kaubanduses.**

P õ h i v a h e n d i d. Põhivahendid (hooned, ehitised, sisustused jne.) ei võta osa mitte ainult tootmisest, vaid ka käibest.

Nad on kaubandusprotsessi teenindava käibesfääri vajalikud elemendid. Erinevalt käibevahendeist, mis käibesfäärist osa võttes lähevad pidevalt üle ühest vormist teise (näiteks — kaubad muutuvad rahaks, raha — kaupadeks jne.), omavad põhivahendid kindlaid iseloomustavaid jooni.

Esiteks — nad ei võta osa katkestamatust ringkäigust, ei lähe ühelt vormilt üle teise, vaid hoiavad alal oma esialgse materiaalse vormi: hoone jääb alati hooneks, sisustus — sisustuseks.

Teiseks — põhivahendite väärtus ei siirdu käibeprotsessi tervikuna, vaid osade kaupa: põhivahendid kuuluvad majanduslikus käibes, kaotades kord-korralt osa oma väärtusest.

Kolmandaks — põhivahendid asendatakse käibest järkjärgult: nad kustutakse, olenevalt nende teenindamise keskmisest tähtajast, kindlaksmääratud osade kaupa pikema ajaperioodi vältel.

Lõppeks — põhivahendid taastuvad loomulikus vormis kord paljude aastate jooksul, siis kui nad muutuvad kõlbmatuiks ja neid peab asendatama uutega.

P õ h i v a h e n d i t e l i i g i d. Käibesfääris põhivahendid jagunevad: a) kaubandusliku sihitusega põhivahendid, b) elamu- ja kultuurolustikulise sihitusega põhivahendid ja c) varusolevad põhivahendid.

Kaubandusliku sihitusega põhivahendeiks loetakse: 1) hooned, 2) ehitised, 3) telgid, 4) sisustused, 5) tööriistad ja tootmisinventar, 6) transpordivahendid ja 7) majanduslik inventar.

Elamu- ja kultuur-olustikulise sihitusega põhivahendid hõlmavad: 1) hooned — kõigi nende juurde kuuluvate ehitiste ning kõrvalehitistega (köögid, kuurid, laod, keldrid), 2) kõiki neis asuvat inventari ja sisustust.

Elamu- ja kultuur-olustikulised põhivahendid omavad järgmise alajaotuse: 1) elamulised — näiteks elumajad, barakid jne., 2) kommunaalsed — pesumajad, saunad jne., 3) kultuurolustikulised — klubid,

teatrid, sööklad, koolid, lastesõimed jne., 4) ravilised — haiglad, poliiklinikud, puhkekodud jne.

Varus olevad põhivahendid ei võta osa ettevõtte majanduslikust tööst, vaid asuvad ladudes.

Need on tegevuseta olevad, ekspuatsiooni antavad, ekspuatsioonist kõrvaldatud või likvideerimisolukorras viibivad põhivahendid.

Vastavalt Kaubandusministeeriumi kontoplaanile arvestatakse kõik põhivahendid ühtsel sünteetilisel kontol „Põhivahendid“.

2. Põhivahendite kulumine ja nende väärtuse kustutamine.

Põhivahendite kulumine. Majanduslikus tööprotsessis kuluvad põhivahendid, kaotades osaliselt oma väärtust.

Raamatupidamise ülesandeks on kulumise tagajärjel põhivahendite esialgse väärtuse vähenemise väljendamine.

Et aru saada, kuidas raamatupidamissüsteem väljendab põhivahendite kulumist, on kõigepealt vajalik orienteeruda põhivahendite sissetuleku ja väljamineku üldise korra küsimustes.

Igasugune põhivahendite sissetulek tingib põhivahendite maksu-
muse suurenemise ja koos sellega ka põhifondi suurenemise.

Oletame, et ettevõtte sai 50.000 rbl. väärtuses põhivahendeid. Tehing tervikuna omab järgmise väljenduse:

B I L A N S S	
Aktiva	Passiva
Põhivahendid +50 000	Põhikirjafond +50 000

Seejuures kirjendamine toimub järgmistel kontodel:

PÕHIVAHENDID	PÕHIKIRJAFOND
50 000	50 000

Lausend koostatakse järgmine:

Deebet — Põhivahendid
Kredit — Põhikirjafond

Igasugune põhivahendite väljamine vähendab põhivahendite väärtust ja koos sellega ka põhifondi. Oletame, et põhivahendeid väljus 20 000 rbl. väärtuses.

B I L A N S S	
Aktiva	Passiva
Põhivahendid —20 000	Põhikirjafond —20 000

Kirjendamine toimub järgnevalt:

PÕHIVAHENDID

PÕHIKIRJAFOND

20 000

20 000

Deebet — Põhikirjafond
Kreedit — Põhivahendid

Kulumine tingib põhivahendite väärtuse vähenemise, millised seejuures aga ei välju majandusest. Seepärast ei või kulumist kirjendada põhivahendite konto kreditisse.

Põhivahendite konto krediteerimine, nagu teiste varaliste vahendite kontode krediteeriminegi, näitab olemuselt mitte ainult antud vahendite vähenemist, vaid ka nende vastavat väljumist.

Põhivahendite kulumisel ei toimu mitte ainult põhivahendite, vaid nende väärtuse vähenemine. Ise nad on ettevõttes edasi ning võtavad majandustegevusest osa samas mahus. Nende loomulik (füüsiline) maht jääb muutmatuks.

Seoses sellega ei rakendata tegelikkuses otseselt mahaarvamise moodust (põhivahendite konto kreditis), vaid kaudset moodust (põhivahendite kulumise konto kreditis).

Skemaatiliselt võib seda väljendada järgmiselt:

B I L A N S S

Ak t i v a

P a s s i v a

Põhivahendid (muutuseta)

Põhikirjafond —
Põhivahendite kulumine +

Põhivahendite kulumine märgib kulumise summa suurenemist ja põhifondi määra vähenemist. Põhikirjafondi vähenemine kirjendatakse deebetisse, põhivahendite kulumise suurenemine — kreditisse.

Deebet — Põhikirjafond
Kreedit — Põhivahendite kulumine

PÕHIVAHENDID

PÕHIKIRJAFOND

Saldo 100 000

5 000

Saldo 100 000

PÕHIVAHENDITE KULUMINE

5 000

Sel viisil reguleerib põhivahendite kulumise konto esialgset põhivahendite kontol näidatud väärtust. See on reguleeriv — kontraktiivne konto. Kulumise suurenemine tähendab olemuselt põhivahendite mak-

sumuse vähenemist, mis omakorda kutsub esile põhikirjafondi vähenemise (või mittepõhikirjaliste ettevõtete juures eraldatud vahendite arvelduste vähenemise).

Põhivahendite hindamine. Jooksvas arvestuses hinnatakse põhivahendeid nende esialgses väärtuses koos eraldatud arvestusega põhivahendite kulumise kontrol. Bilansi aktivas ei näidata põhivahendite esialgset väärtust, vaid järelejäänud, s. o. nende väärtusest mahaarvatud kulumine. Kulumise summa näidatakse väljaspool bilanssi.

BILANSS

Aktiva		Passiva
Põhivahendid (järelejäänud väärtus)	95 000	Mitmesugused passivad 95 000
	95 000	

Väljaspool bilanssi

Põhivahendid (kulunud osas)	5 000	Põhivahendite kulumine 5 000
-----------------------------	-------	--

Kui liita põhivahendite järelejäänud väärtus (bilansis) ning põhivahendite kulumise summa (väljaspool bilanssi), saamegi põhivahendite esialgse väärtuse.

Põhivahendite kulumise hüvitus. Me vaatlesime, kuidas raamatupidamissüsteemis väljendub põhivahendite kulumine. Kuid kulumise arvestusega ei ole määratud ülesanne veel lõpule viidud. Raamatupidamine peab näitama ka selle kulumise hüvitust, s. o. põhivahendite väärtuse kustutamist. Kulumise hüvitus toimub kindlaksmääratud osade kaupa. põhivahendite teenindamistähtaja jooksul ning väljendatuna rahalises hindes, on tuntud amortisatsiooni nimetuse all.

Raamatupidamine peab näitama põhivahendite kulumise hüvituseks moodustatud amortisatsioonifondide kujunemist.

Meie näites esinevad põhivahendid kaubandusettevõttes ning teenindavad käibesfääri. On ilmne, et kulumise hüvituseks vajalik summa on seotud käibeprotsessiga, esinedes seega käibekulude koostise ühe osana. Sel juhul kujundatakse amortisatsioonifond käibekulude arvel.

BILANSS

Aktiva		Passiva
Käibekulud	+5 000	Amortisatsioonifond +5 000

Kontodesse tehakse järgmised kirjendid:

KÄIBEKULUD

5 000

AMORTISATSIOONIFOND

5 000

Sel viisil, üheaegselt kulumise lausendiga toimub mahaarvestus amortisatsioonifondi kujundamiseks. Seejuures tehakse järgmine lausend:

Deebet — Käibekulud
Kreedit — Amortisatsioonifond

Amortisatsioonifondi kontol on kaks alljaotust: 1) amortisatsioonifond, mis kuulub sissemaksmisele kaubapanka ja 2) amortisatsioonifond — määratud kapitaalremondiks.

Neil juhtudel, kui amortisatsioonifond arvestatakse keskuse raamatupidamises, üksikutes, iseseisval bilansil olevais ettevõtteis toimub kirjendamine tagastamisele kuuluvate arvelduste konto kaudu.

Mahaarvestust amortisatsioonifondi kirjendab ettevõtte järgmiselt:

Deebet — Käibekulud
Kreedit — Tagastamisele kuuluvad arveldused

Keskraamatupidamine teeb järgmise lausendi:

Deebet — Tagastamisele kuuluvad arveldused
Kreedit — Amortisatsioonifond

Koondbilansis sulgub tagastamisele kuuluvate arvelduste konto, jääb vaid käibekulude kontot debiteeriv ja amortisatsioonifondi krediteeriv kirjend.

Amortisatsioonifondide arvestus. Amortisatsioonifondi summad on määratud: esiteks — põhivahendite uuendamiseks, teiseks — nende kapitaalremondiks. Tegelik elu näitab, et spetsiaalsete assigneeringute puudumine kapitaalremondiks halvendab remondimajanust ning nõrgendab majandusjuhtide vastutust selle töö alal. See osa amortisatsioonifondist, mis on määratud põhivahendite uuendamiseks, keskendatakse riigi kätte. Need vahendid võetakse arvelduskontolt ning suunatakse amortisatsioonimaksete näol kaubapanka. Seejuures tehakse kontodesse järgmised kirjendid:

Deebet — Amortisatsioonifond, mis kuulub sissemaksmisele kaubapanka
Kreedit — Arvelduskonto

Fondi teine, põhivahendite kapitaalremondiks määratud osa, jääb ettevõttesse ning siirdub selle ettevõtte direktori käsutusse.

Selle amortisatsioonifondi osa (kapitaalremondifondi) vahendid eraldatakse teistest ettevõtte rahalistest vahenditest. Nad kantakse kapitaalremondi erikontole. Kirjendamine toimub järgnevalt:

Deebet — Amortisatsioonifondi erikontod
Kreedit — Arvelduskonto

Nimetatud vahendite eraldamine on vajalik selleks, et selle fondi vahendeid ei kasutataks üldises majanduskäibes.

Meie oludes on põhivahendite kulumise ja amortisatsioonifondide arvestus iseloomustatavad järgmiselt: 1) kulumise arvestus toimub kehtestatud normide alusel, 2) amortisatsioonifondide kujunemine ei sõltu antud ettevõtte lõplikest finantsilistest tulemustest (kasumitest või kahjumitest), 3) amortisatsioonifonde arvestatakse kontode kirjen-damisega kuust kuusse, 4) koos amortisatsioonifondiga peetakse ka eraldi põhivahendite kulumise arvestust.

A m o r t i s a t s i o o n i n o r m i d. NSV Liidu Kaubandusmi-nisteerium, vastavalt valitsuse määrustele, kinnitas üksikute põhivahen-dite liikidele järgmised amortisatsiooni mahaarvestuse normid:

puust juurviljahoidlatele	— 12%
muudele hoonetele ja ehitistele	— 4,3%
telkidele	— 20%
sisustusele	— 8%
tööriistadele	— 10%
transpordivahenditele	— 17%
majanduslikule inventarile	— 7%

nende esialgselt väärtusest.

3. Põhivahendite sissetuleku arvestus.

Mitteplaanilised kapitalimahutused. Kõik põhivahendite soetamisega, ehitamisega, kapitaalremondiga ja rekonst-rueerimisega seoses olevad kulutused osutuvad kapitalimahutusteks. Kapitalimahutused liigitatakse plaanilisteks ja mitteplaanilisteks. Plaa-nilised on ette nähtud kapitaaltööde plaanis. Kui üksikute objektide eelarveline väärtus ületab 1 000 000 rbl., elamu, kultuur-olustikulise ja kommunaalse sihitusega objektide juures aga 2 000 000 rbl., arvesta-takse nad iseseisvatel kapitalimahutuste bilanssidel.

Mitteplaanilisi kapitalimahutusi teostatakse väljaspool kehtestatud kapitaaltööde plaani. Üksikud objektid, väärtusega kuni ülaltähendatud summadeni, arvestatakse põhitegevuse bilansis.

Vastavalt NSVL RKN 19. septembri 1935. a. määrusele „Kulu-tustest väljaspool plaanilisi kapitalikulutusi läbiviidud ehitustöödel“, loetakse nõukogude kaubandusettevõtteis mitteplaanilisteks kapitali-mahutusteks järgmised kulutused: 1) ruumide ümberehitus, sisustuse, inventari jaööriistade soetamine kuni 5 000 rbl. suuruses summas aas-tas; Moskvas, Leningradis ja Kiievis aga — kuni 10 000 rbl. aastas, olenevalt ettevõtte suurusest, 2) hooajakaubanduse kioskide, müügi-laudade, einelaudade ehitamine ja liikuva sisustuse soetamine — 2000 rbl. suurune summa ühikule; Moskvas, Leningradis ja Kiievis aga kuni 5000 rbl. ühikule, 3) tegutsevaile ettevõttele sisustuse, aparatuuri ja inventari soetamine — kuni 200 rbl. ühik, 4) elamufondi, samuti

haiglale, koolide jne. kapitaalremont, antud ettevõtte amortisatsioonifondi mahaarvestuste arvel, 5) looduseõnnetustel hävinud varade taastamine — kindlustuspreemia ulatuses, kindlustamata varade juures — taastamisväärtuses, kuid mitte üle 100 000 rbl.

Peale selle võib kaubandusettevõtte teha järgmisi kapitali kulutusi: standardsete kaupluste, paviljonide, müügilaudade ja juurvilja vastuvõtupunktide ehitamine — mitte rohkem kui 50 000 rbl. ühikule, 2) kaubanduslike sisseseadete ja külmutusseadeldiste soetamine; kassaaparaadid, kaalud, leivalõikamismasinad, petrooleumimootjad, külmutuskapid, auto- ja hobutransport jne.

Põhivahendite sissetuleku kirjendamine. Põhivahendite soetamisväärtus ja soetamisega seoses olevad kulud loetakse kapitalimahutusteks. Nende arvestuseks on raamatupidamises rakendusel kaks kontot: 1) konto — „Kulutused lõpetamata kapitalimahutusteks“, milles peegelduvad soetatavate põhivahendite maksumus ja nende hankekulud ja 2) kulutused lõpetatud kapitalimahutusteks, millele kantakse üle saadud põhivahendite koguväärtus. Kuid raamatupidamine ei piirdu kapitalimahutuste lõpetamata ja lõpetatud olukorra arvestusega. Raamatupidamine kontrollib sellega ühtlasi, missuguste allikate arvel mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimiseks on assigneeritud summasid.

Selleks on rakendatud passiivne kontrollkonto — mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine, millesse keskendatakse kõik kapitalimahutuste assigneeringuid.

Põhivahendite soetamisel, näiteks tasumisega arvestuskontolt, märgitakse esiteks — kulutused lõpetamata kapitalimahutusteks (aktiiva) ja teiseks — mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine teatava kindla allika arvel, näiteks põhikirjafondi arvel (passiiva).

B I L A N S S

Aktiiva

Passiiva

Arvelduskonto —
Kulutused lõpetamata kapitali-
mahutusteks +

Põhikirjafond —
Mitteplaaniliste kapitalimahutuste
finantseerimine +

Põhivahendite soetamise tehingu lõpetamisel kantakse üldine summa üle — „Kulutused lõpetatud kapitalimahutusteks“ kontole.

B I L A N S S

Aktiiva

Passiiva

Kulutused lõpetamata kapitali-
mahutusteks —
Kulutused lõpetatud kapitali-
mahutusteks +

Lõppeks tuleb märkida soetatavate põhivahendite saabumine ettevõttesse, millest on tingitud ka samaaegne põhikirjafondi suurenemine.

B I L A N S S

A k t i v a

P a s s i v a

Põhivahendid +

Põhikirjafond +

Võtame näitena järgmise tehingu. Soetati 7 800 rbl. väärtuses põhivahendeid plaanis ettenähtud summade arvel. Põhivahendite väärtus tasuti arvelduskontolt. Aruandja isik kulutas põhivahendite toomisel ettevõttesse 200 rbl. Nendele tehingutele vastavad järgmised lausedid:

E s i m e n e l a u s e n d .

Deebet — Kulutused lõpetamata kapitalimahutusteks	7 800	
Kreedit — Arvelduskonto		7 800

T e i n e l a u s e n d .

Deebet — Kulutused lõpetamata kapitalimahutusteks	200	
Kreedit — Aruandvad isikud		200

K o l m a s l a u s e n d .

Deebet — Põhikirjafond	8 000	
Kreedit — Mitteleaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine		8 000

N e l j a s l a u s e n d .

Deebet — Kulutused lõpetatud kapitalimahutusteks	8 000	
Kreedit — Kulutused lõpetamata kapitalimahutusteks		8 000

V i i s l a u s e n d .

Deebet — Põhivahendid	8 000	
Kreedit — Põhikirjafond		8 000

Ülaltoodud kirjenditest on näha: et: 1) „Kulutused lõpetamata kapitalimahutusteks“ konto sulgub tehingu lõpul, 2) käesolevas näites põhikirjafondi konto suureneb ja väheneb sama summa võrra (põhikirjafondi vähenemine käibevahendisse ja suurenemine põhivahendisse), kuid lõplikus kokkuvõttes jääb muutmatuks, 3) põhivahendite suurenemise tulemusena aktivas vähenevad aktivas käibevahendid (käibevahendite üleminek põhivahendeiks).

Sellega seoses jääb bilanssi kaks kontrollivat kontot: aktivas — kulutused lõpetatud kapitalimahutusteks ja passivas — mitteleaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine.

Mitteleaaniliste kapitalimahutuste finantseerimise konto fikseerib kirjendades kõik kulutused kapitalimahutuste finantseerimisel, keskendades kõik assigneeringud sõltumatult nende allikaist.

Meie poolt esitatud näites toimuks mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine põhikirjafondi arvel, kuid finantseerimine on teostatav ka amortisatsioonifondi ja teiste eriallikate arvel.

Kapitalimahutuste summade kulutamise momendil tehakse vastavate allikate kontodelt (põhikirjafond, amortisatsioonifond j. t.) ülekannet mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimise kontole.

See tugevdab ja süvendab kontrolli assigneeritud summade kulutuse üle mitteplaanilisteks kapitalimahutusteks ühe või teise eriallika arvel, ega lase toimuda ülekulutusi.

Aasta lõpul kulutused lõpetatud kapitalimahutusteks aktivas ja mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine passivas vastastikku sulguvad.

Meie poolt esitatud näites lõpetatud kapitalimahutused koosnevad 8 000 rbl. ning mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine võrdub sama summaga.

B I L A N S S

A k t i v a

P a s s i v a

Kulutused lõpetatud kapitalimahutusteks . . . 8 000

Mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine . 8 000

Nende kontode sulgemisel debiteeritakse mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimise kontot ning krediteeritakse „Kulutused lõpetatud kapitalimahutusteks“ kontot.

Kui mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimise kontos on aasta lõpul kreditsaldo, tähendab see seda, et ettevõttes on aset leidnud veel lõpetamata kapitalimahutuste finantseerimine.

4. Põhivahendite remondi arvestus.

R e m o n d i l i i g i d. Eraldatakse kolm põhivahendite remondi liiki: 1) jooksev, 2) kapitaal- ja 3) taastav (rekonstrueeriv).

Jooksev remont aitab põhivahendeid hoida normaalkujus, võimaldades neid kasutada majanduslikus töös. Jooksev remont toimub süsteemiliselt ning kannab mõnikord plaanilist — etteteatavat iseloomu. Selle ülesanne on mitte lubada liig suurt põhivahendite kulumist.

Kapitaalremont taastab kulunud põhivahendid ja nende väärtuse. Seejuures kulutused kapitaalremondiks ei tõsta põhivahendite esialgset väärtust. Kapitaalremont seisneb suure koguse kuluvate osade ühe-aegses asendamises. See toimub perioodiliselt.

Taastav remont kujutab endast looduseõnnetuste tõttu vigastatud põhivahendite remonti. See võib tõsta põhivahendite algväärtust.

Tööde loetelu, mis kaubandusettevõtteis loetakse jooksvaks või kapitaalremondiks, on kinnitatud NSVL Kaubandusministeeriumi erijuhenditega.

Jooksva remondi kulutuste kirjendamine. Jooksev remont lülitub koostisosana käibekuludesse. Kuid jooksva remondi kulud ei kirjendata vastavatele käibekulude kontodele vahetult (ladude kulud, jaekulud jne.), vaid kogutakse eelnevalt jooksva remondi kontrollkontole.

Jooksva remondi kontos kajastuvad kõik kulutused remondi teostamisel: tarvitatud materjalide maksumus, töötasu ja muud rahalised kulud. Deebetüldsumma näitab jooksva remondi väärtust. See summa kirjendatakse igakuuliselt käibekulude konto deebetisse.

	JOOKSEV REMONT	KÄIBEKULUD
Mitmesugused kulutused 2 000	2 000	→ 2 000

Nii teostatud remondi tegelikku maksumust näitav jooksva remondi konto sulgub kuu lõpul ega anna saldot. Tegelikud remondi kulud kogunevad käibekulude konto deebetisse. Kui jooksva remondi maksumus tõuseb suurema summani, ei kanta teda tervikuna ühele kuule, vaid jaotatakse mitme kuu vahel. Seejuures säärase remondi maksumus kirjendatakse algul ettetehtud kulude konto deebetisse ning jagatakse siis võrdselt üksikutele kuudele, kuid kindlasti antud aasta jooksul.

Läbiarutatud, riiklikes kaubandusettevõtteis rakendatud moodusel näitab käibekulude konto iga kuu jooksva remondi tegelikke kulutusi. Kuid kontosüsteem ei kontrolli igakuulist jooksvateks remontideks ettenähtud eelarvelist summat.

Kooperatiivkaubanduse süsteemis on rakendusel teine arvestuskord. Seal väljenduvad jooksva remondi kulud eelnevalt kindlaksmääratud summas passiivse remondi reservfondi kontol. Kooperatiivse arvestuse praktikas käibekulude konto deebet ei näita tegelikke remondiks tehtud kulutusi, vaid mahaarvestusi remondi fondi kujundamiseks, vastavalt kindlaksmääratud normidele käibest. Tegelikult kirjendatakse kulutused jooksva remondi konto deebetisse, mis kuu lõpul sulgub remondi fondi kontoga.

Oletame, et ülaltoodud näites, kus jooksva remondi tegelik maksumus oli 2000 rbl., antud kuu jooksva remondifond on 2500 rbl.

Sel juhul remondifondi kujundamisel debiteeritakse käibekulude kontot ja krediteeritakse jooksva remondifondi kontot. Tegelikult keskendatakse kulutused jooksva remondi konto deebetisse, kust kogusummas kantakse üle mitte käibekulude konto, vaid jooksva remondi konto deebetisse.

Jooksva remon- di kulutuste summa 2000	2) 2 000	→	2) 2 000	1) 2 500	→	1) 2 500
--	----------	---	----------	----------	---	----------

Selle mooduse positiivne omapära seisneb selles, et see võimaldab: jooksvaks remondiks olevate assigneeringute kontrollimist, jooksvaks remondiks võimalike kulutuste määra selgitamist, nende summade jagamist üksikute kuude vahel, mõju avaldamata antud perioodi käibekulude suurusele.

Meie näites oli reserv jooksvaks remondiks 2 500 rbl., millest kulutati vaid 2 000 rbl., järelikult jääb veel jooksvaks remondiks 500 rbl.

Selle mooduse puudusena võib märkida asjaolu, et käibekulude konto deebetis ei peegeldu tegelikult jooksvaks remondiks kulutatud summad, vaid plaaniline kulude normatiiv selleks otstarbeks.

Kapitaalremondi kulutuste kirjendamine. Kapitaalremonti teostatakse amortisatsioonifondi arvel varem kinnitatud eelarvete alusel. Kõik kapitaalremondi kulutused peegelduvad kapitalimahutuste ja kapitaalremondi lõpetamata kulutuste konto deebetis. Remondi lõppemisel kirjendatakse vastavad summad üle kapitalimahutuste ja kapitaalremondi lõpetatud kulutuste kontole.

Passivas kantakse vastavad assigneeringud amortisatsioonifondist üle mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimise kontole.

Kuna kapitaalremont vähendab põhivahendite kulumist, on vajalik märkida kulumise summa vähenemist, kuid samaaegselt põhikirjafondi suurenemist.

Tehing tervikuna tingib alljärgnevate kontode kirjendamist:

Esimene lausend.

Deebet — Kulutused lõpetamata kapitalimahutusteks ja kapitaalremondiks

Kreedit — Mitmesugused kontod (kuuluvuse järgi)

Teine lausend.

Deebet — Amortisatsioonifond

Kreedit — Mitteplaaniliste kapitalimahutuste finantseerimine

Kolmas lausend.

Deebet — Kulutused lõpetatud kapitalimahutusteks ja kapitaalremondiks

Kreedit — Kulutused lõpetamata kapitalimahutusteks ja kapitaalremondiks

Neljas lausend.

Deebet — Põhivahendite kulumine

Kreedit — Põhikirjafond

Viimane lausend on seletatav järgmiselt: kapitaalremont vähendab kulumise summat; kulumise summa vähenemine tähendab põhivahendite allesjäänud väärtuse suurenemist, mis omakorda kutsub esile põhikirjafondi suurenemise.

Kui teostatakse mitte oma, vaid renditud põhivahendite kapitaalremonti, tehakse viimase lausendi asemel kirjendid renditud põhivahendite lõpetatud kapitaaltööde konto deebetisse ja põhikirjafondi konto krediidisse.

Nende kulutuste kustutamisel tehakse vastavas osas kirjendid kontode vastupidise korrespondeeringuga (deebet — põhikirjafond ja krediidid — renditud põhivahendite lõpetatud kapitaaltööd).

Renditud põhivahendid arvestatakse kahel bilansijärgsel paaris-kontol: renditud põhivahendid (aktiva) ja rendileandjad (passiva).

T a a s t a v r e m o n t. See peegeldub kontodel samuti kui kapitaalremont. Kuid seda ei finantseerita amortisatsioonifondi arvel, vaid kindlustuspreemiate või muude eriassigneeringute arvel.

5. Põhivahendite likvideerimise arvestus.

Põhivahendite likvideerimise all mõeldakse nende väljumist lagunevuse, kulumise, vigastuste, kõlbmatuks muutumise, loodusõnnetuses hukkumise jne. tagajärjel.

Likvideeritavad põhivahendid kirjendatakse nende algväärtuses maha põhivahendite likvideerimiskonto deebetis. Kuna nende vahendite väärtus likvideerimise momendiks väheneb kulumise summa võrra, siis krediteeritakse kontot nendele vahenditele langeva kulumise summaga.

Seejuures debiteeritakse põhivahendite likvideerimise kontot kõigi kuludega ja krediteeritakse kõigi tuludega, millised olid seoses põhivahendite likvideerimisega.

PÕHIVAHENDITE LIKVIDEERIMISE KONTO.

1. Likvideeritavate põhivahendite algväärtus	1. Likvideeritavate põhivahendite kulumine
2. Põhivahendite likvideerimise kulud	2. Põhivahendite likvideerimise tulud

Oletame, et ettevõtte likvideeris kõlbmatuksmuutumise tagajärjel põhivahendeid. Põhivahendite algväärtuses tehakse järgmine lausend:

Deebet — Põhivahendite likvideerimine

Kreedid — Põhivahendid

Samaaegselt märgitakse likvideeritavatele põhivahenditele kuuluv kulumise summa:

Deebet — Põhivahendite kulumine

Kreedit — Põhivahendite likvideerimine

Likvideerimise kulud märgitakse põhivahendite likvideerimise konto deebetisse, tulud — kreditisse. Selle konto saldo kantakse üle põhikirjafondi kontole. Oletades, et põhivahendite likvideerimise konto omab deebetsaldot, toimub kirjendamine järgmiselt:

Deebet — Põhikirjafond

Kreedit — Põhivahendite likvideerimine

Kreedit saldo omamisel toimub vastupidine konteering.

6. Väheväärtuslike ja kiireltkuluvate esemete arvestus.

V ä h e v ä ä r t u s l i k u d e s e m e d. Väheväärtuslikeks ja kiireltkuluvaiks loetakse: 1) esemeid, mille maksumus ei ületa 200 rbl., olenematult nende teenindamise tähtajast, 2) esemed, mille normaalne teenindamisaeg ei ületa üht aastat, olenematult nende maksumusest.

Oma iseloomult on väheväärtuslikud ja kiireltkuluvad esemed lühiajalise kasutamiseega põhivahendid. Praktikas majanduslike varade liigitamisel loetakse need esemed mitte põhi- vaid käibevahenditeks. Nii kujutavad väheväärtuslikud ja kiireltkuluvad esemed endast käibevahenditega võrreldavaid põhivahendeid.

V ä h e v ä ä r t u s l i k e e s e m e t e v ä ä r t u s e k u s t u t a m i n e. Rakendamisel on kaks väheväärtuslike ja kiireltkuluvate esemete kustutamise moodust: otsene ja kaudne.

Otsene moodus seisneb selles, et kulumise summa kandmine toimub vahetult väheväärtuslike esemete konto krediti kaudu ning kantakse käibekuludeks.

Deebet — Käibekulud

Kreedit — Väheväärtuslikud esemed

Seejuures väheneb väheväärtuslike esemete väärtus. Konto saldo näitab väheväärtuslike esemete kulumata osa jääki.

Kaudsel kustutusmoodusel ei kirjendata kulumise summat väheväärtuslike esemete konto kreditisse, ning viimased arvestatakse edasi esialgses väärtuses. Nende kulumise summa näidatakse mitte väheväärtuslike esemete kontos, vaid plaanis ettenähtud kulude reservi konto kreditis (allkonto — väheväärtuslike esemete väärtuse kustutamine).

Sel juhul kirjendatakse järgmisi kontosid:

Deebet — Käibekulud

Kreedit — Plaanis ettenähtud kulude reserv

Sel viisil näitab väheväärtuslike esemete konto saldo nende jäägi algväärtust, reservi konto aga — nende esemete kustutussummat.

Kui väheväärtuslikud esemed muutuvad tarvitamiskõlbmatuiks, sulguvad väheväärtuslike esemete ja plaanis ettenähtud kulude reservi kontod vastastikku

Deebet — Plaanis ettenähtud kulude reserv
Kreedit — Väheväärtuslikud esemed

Mahakirjendamine katkestatakse peale väheväärtuslike esemete väärtuse kustutamist 75%-ni.

Inventeerimistel järelejäänud väheväärtuslike esemete väärtus täpsustatakse. Kui järelejäänud väärtus on tegelikult väiksem arvestatust, tähendab see seda, et mahakirjendamine ei toimunud küllaldasel määral.

Siis tehakse täiendav mahakirjendus, debiteerides käibekulude kontot (ladude kulud, jaekulud jne.) ja krediteerides plaanis ettenähtud kulude reservi kontot.

Kui väheväärtuslike esemete väärtus osutub tegelikult kõrgemaks arvestusandmeist, näitab see toimunud kustutuse kõrgendatud määrasid.

Sel puhul tehakse punane storno samas korrespondeeringus, debiteerides nimelt käibekulude ning krediteerides plaanis ettenähtud kulude reservi kontot.

Analiüütilises arvestuses rühmitatakse väheväärtuslikud esemed nende teenindamise tähtajast olenevalt.

KAUBANDUSETTEVÖTETE ARUANDLUS.**1. Aruandluse põhimõte.**

Aruandlus üldistab jooksva arvestuse andmed teataval perioodil. Aruandlus esitab rühmitatud kujul majandustöönäitajaid, on üheks tõhusamaks operatiivse juhtimise relvaks ning edasiseks plaanimise vahendiks.

Lenin õpetas, et arvestust ja kontrolli, mis on vajalikud sotsialistlikus ühiskonnas, peab teostatama laialdaste töötajate masside poolt. ÜK(b)P XVI istungjärgul rõhutas sm. Molotov aruannete ja bilansside tundmaõppimise erilist tähtsust sotsialistlikule ehitustööle, vajadust tugevdada tähelepanu ökonomia- ja finantsküsimumustele, omahinnale ja isemajandamise juurutamisele.

Selleks peab aruandlus ise olema lihtne ja selge, hõlmates põhimisi koguselisi ja kvaliteedilisi näitajaid sellises vormis, mis on arusaadav laiadele massidele.

Aruandluse ülesanne on täidetud, kui see on õigeaegne ja õigesti peegeldab tegelikkust.

Aruanne kujutab endast kõikide jooksva arvestuse, raamatupidamise, statistiliste ja operatiiv-tehniliste näitajate üldistust ja süstematiseeringut.

Üksikute arvestusliikide andmed koondatakse lõplikuks tervikuks, mis peegeldab kõiki majandustegevuse põhimisi momente ning sotsialistliku plaani täitmist.

Kaubandusorganisatsioonide raamatupidamise aruandlusevormid töötatakse välja NSVL Kaubandusministeeriumi ning kinnitatakse NSVL Rahandusministeeriumi poolt.

A r u a n d l u s e l i i g i d. Olenevalt esitamise tähtajast tehakse vahet jooksva ja aastaaruandluse vahel. Jooksev aruandlus kujutab endast arvestusandmete üldistust operatsiooni aasta teatavas ajavahe-
mikus (kuu ja kvartaliaruandlus). Aastaaruandlus ühendab kogu operatsiooniaasta andmed.

Võrreldes jooksva aruandlusega erineb lõpp-aruandlus sellest oma täielikkusega. Nii näiteks võivad jooksvas aruandluses üksikutel juhtu-

del esineda normatiivide alusel arvestatud näitajad (plaanis ettenähtud kulude reserv jne.).

Aasta lõpul sellised summad, samuti tulemused (arvelduskonto, laenude protsendid jne.), vastastikused arveldused teiste organisatsioonidega jne. täpsustatakse.

Jooksva ja lõpp-aruandluse erinevus seisneb veel sellès, et viimane tingib kohustusliku ja kogu majanduse täieliku inventeerimise.

2. Inventeerimine.

I n v e n t e e r i m i s e o l e m u s. Inventeerimine selgitab majanduslike vahendite jäägid, nende tegeliku seisu kontrolli alusel, kontrollib vastastikuseid arvestusi ning täpsustab majanduslikke tulemusi.

Inventeerimine on raamatupidamises olulisemaid momente. Jooksva arvestuse andmed näitavad, mis peab olema, inventeerimise andmed väljendavad, mis tegelikult on.

Inventeerimise läbiviimiseks moodustatakse igas ettevõttes eriline inventeerimiskomisjon, mis määratakse kõrgemalseisva organisatsiooni juhataja või antud ettevõtte juhataja poolt, kui ta ise ei ole materiaalselt vastutav isik või kui kõrgmalseisev organisatsioon asub teises linnas.

Inventeerimiskomisjoni koosseisu kuuluvad raamatupidamise ja ettevõtte tähtsamate osakondade juhtivad töötajad. Inventeerimisel koostatakse inventeerimisakt (inventeerimisnimestik), millele kirjutavad alla isikud, kes vahetult inventeerimisest osa võtsid. Peale inventeerimisandmete võrdlemist jooksva arvestuse andmetega kirjutatakse akt alla pearaamatupidaja poolt.

Inventeerimise lõppedes teatab komisjon kõrgemalseisvale organisatsioonile tulemused ning esitab konkreetseid abinõud avastatud puuduste kõrvaldamiseks.

I n v e n t e e r i m i s e l i i g i d. Tehakse vahet jooksva ja aastavahetuse inventeerimise vahel. Kohustuslikus korras teostatav aastainventeerimine peab majanduslike vahendite jäägid välja selgitama seisuga 1. jaanuariks. Tegelikult võib see toimuda sellele kuupäevale ligidasel tähtajal. Oma mahult võib inventeerimine olla täielik või osaline, kõikehõlmav või valikuline. Täieliku inventeerimise juures kontrollitakse kõik väärtused, osaline inventeerimine piirdub ettevõtte üksikute majandusharudega (näiteks — laomajanduse inventeerimine).

Samuti tuleb eraldada: 1) varaliste väärtuste inventeerimist s. o. nende tegeliku seisu kindlakstegemist, 2) arveldusvahekordade inventeerimist, s. o. arvelduste võrdlust organisatsioonidega ja 3) tulemuste inventeerimist, s. o. kulude ja tulude täpsustamist.

Inventeerimine toimub tavaliselt sellise arvestusega, et aastaaruande koostamise momendiks kõik inventeerimisnimestikud oleksid lõpetatud, ning et saadud andmeid võiks võrrelda ja kooskõlastada jooksva arvestuse andmetega.

V ar a l i s t e v ä ä r t u s t e i n v e n t e e r i m i n e. Kaubaliste väärtuste inventeerimisel avastatud loomulike kaonormide piires olevad puudujäägid kantakse maha käibekulude kontole.

Ülenormatiivsed puudujäägid kantakse materjaalselt vastutava isiku arvele. Ülejääkidega ei tohi katta puudujääke, neid väljendatakse kui tulusid eraldi.

Puudujääkides ja ülejääkides süüdlaste isikute suhtes tuleb organisatsiooni juhatajal viivitamatult peale inventeerimist tarvitusele võtta vastavad abinõud. Rahalised vahendid kantakse inventeerimisnimestikukudesse nende tegelike jääkidenä hoiukohtade järgi eraldi.

A r v e l d u s t e i n v e n t e e r i m i n e. Inventeerimisel tuleb aruandvaidl isikuil nõutada aruanded, täpselt kontrollides nende poolt kulutatud summasid ning selgitada aruannete mitteesitamise põhjusi.

Samaaegselt kontrollitakse arveldused deebitoridega. Siinjuures tuleb vahet teha vastuvaidlematute, vaieldavate ja lootusetute deebitoride vahel. Vastuvaidlematuks loetakse neid deebitore, kes aktsepteerivad oma võlasumma tervikuna. Aasta lõpul on ettevõtte kohustatud saatma oma deebitoridele nende isiklike arvete väljavõtted. Kindlaksmääratud tähtajaks kinnitavad deebitorid nende arve saldo. Neilt vastust mitte saades loetakse saldo õigeks. Kui debitoorsed summad on tunnistatud vaieldavaiks, antakse nad üle kohtule või arbitraažile ja võlgnevuse summa kirjendatakse vaieldavate võlgade kontole.

Oletame, et deebitorid pretensioonidega 3.000 rbl. vaidlevad oma võlgnevuse vastu. ning asi antakse arbitraaži.

Kirjendamine toimub järgmistel kontodel:

Deebet — Vaieldavad võlad
Kredit — Deebitorid pretensioonidega

Kui arbitraaž teeb otsuse ettevõtte kasuks, kirjendatakse vastav summa kontole — „Deebitorid kohtu ja arbitraaži otsusel“.

Deebet — Deebitorid kohtu ja arbitraaži otsusel
Kredit — Vaieldavad võlad

Summad, mille väljamõistmisest arbitraaž keeldus, kirjendatakse:

Deebet — Kahjud debitoorse võlgnevuse mahakirjutamisest
Kredit — Vaieldavad võlad

Lootusetuiks loetakse neid võlgnevusi, mille sissenõudmise tähtajad aegunud, mille sissenõudmisest on kohus keeldunud, samuti nende isikute võlgnevused, kelle asukoht teadmata.

Lootusetud võlad kantakse kahjumitesse.

Lootusetute võlgade kontrollimine toimub kahe bilansijärgse paariskonto kaudu: 1) lootuseta võlad (aktiva) ja lootuseta võlgade reserv (passiva).

Siinjuures tuleb tähelepanu pöörata ka arvestustele kreditoridega. Kreditoorne võlgnevus, mille tasumise tähtaeg on aegunud, kantakse üle ettevõtte tuludeks.

T u l e m u s t e i n v e n t e e r i m i n e. See seisneb ettevõtte kulude ja tulude kontrollimises. Seejuures on möödapääsmatult vajalik jooksva perioodi kulud ja tulud lahutada ettetehtud kuludest ja tuludest.

3. Bilansi osade hindamine.

Nõukogude seaduseandlus näeb ette kindla korra bilansi koostamiseks ja esitamiseks. Kaubandusettevõtte, tegutsedes isemajandamise alusel ja omades iseseisva bilansi, on kohustatud koostama kuu-, kvartali- ja aastabilansid koos neile vajalike aruandluse lisadega.

Koos bilansiaruandluse esitamisega oma süsteemi kõrgemalseisvale organile esitavad majandusorganisatsioonid nende aruannete ära kirjad Rahandusministeeriumi organeile.

Kuu- ja aastabilansside ära kirjad esitatakse ka sellele Riigipanga osakonnale, kus organisatsioon omab arvelduskonto.

Kõikidele ettevõtetele ja organisatsioonidele kohustuslikud aruandluse ja bilansside vormid ning nende koostamise juhised kinnitab NSVL Rahandusministeerium.

NSVL RKN poolt 29. juunil 1936. a. kinnitatud „Määrus raamatupidamise aruandeist ja bilanssidest“ koosneb peamiselt kahest osast: üks käsitab raamatupidamise aruannete ja bilansside koostamise, esitamise ja kinnitamise korda, teine sisaldab bilansside koostamise reegleid.

B i l a n s i h i n d a m i s e j u h i s e d. Kõik majandusorganisatsiooni põhi- ja käibevahendid peavad olema hinnatud tegelikus hines (tegelike kulutuste summa). Kui arvestussüsteemis on rakendamisel teised hinded, peavad need lõppbilanssides olema vastavalt täpsustatud. Näiteks, jooksvas arvestussüsteemis arvestatakse põhivahendid esialgses hines, kuid seadus nõuab nende esitamist bilansis järelejäanud väärtuses, s. o. maha arvatud kulumine.

Kui kaubad on jooksvas arvestuses arvestatud ostuhindades, siis samas hines näidatakse nad ka bilansis.

Kaupade ostuväärtust on vajalik suurendada ettetehtud kulude võrra, mis langevad kauba jääkidele.

Kui kaubad arvestatakse müügihindades (näiteks jaeettevõtteis), peab passivas olema reguleeriv konto „Hinnalisand kaupadele kuni jaehindadeni“. Passivas esitatud hinnalisandi summa arvestatakse kauba müügihinnast maha. Sel viisil on väärtus viidud jällegi tegeliku omahinnani.

Ladudes kauba all olev taara hinnatakse hinnakirja järgi. Jaeettevõttes olev taara hinnatakse pruugitud, remonti mittevajava taara hindades.

Kõik ettevõttele mittekuuluvad, kuid üüri alusel kasutamisele või hoiule võetud vahendid näidatakse väljaspool bilanssi. Siia kuuluvad vastutavale hoiule ja komisjonile võetud kaubad jne.

Peale loetletute näidatakse väljaspool bilanssi üksikute majandustegevusharude iseloomustuseks teatavat kontrollivat tähtsust omavad summad.

Enam-vähem kasutatavamad on järgmised bilansijärgsed paaris-kontod:

A k t i v a

1. Renditud põhivahendid
2. Komisjonile võetud kaubad
3. Vastutavale hoiule võetud kaubad
4. Riigipank tähtajaliste kohustustega
5. Lootuseta võlad
6. Reklamatsioonid pretensioonidele
7. Täpsel arvel olevad plangid
8. Riigilaenu obligatsioonid
9. Tööraamatud

P a s s i v a

1. Rendileandjad
2. Komitendid kaupadega
3. Hankijad vastutaval hoiul olevate kaupadega
4. Väljaantud tähtajalised kohustused
5. Lootuseta võlgade reserv
6. Esitatud pretensioonid trahvide, viiviste ja leppetrahvide saamiseks
7. Täpsel arvel olevate plankide väljaandmine
8. Riigilaenu obligatsioonide tellijad
9. Arveldused tööraamatute alal

4. Aastaruande tähtsamad näitajad.

Aastaruande koondnäitajate süsteem üldistab jooksva arvestuse andmed ning toob nähtavale kaubandusettevõtte majandusliku tegevuse.

L õ p p b i l a n s s. Aastaruanne sisaldab eelkõige lõppbilansi, mis iseloomustub järgmiselt: esiteks — selle näitajad ei baseeru ainult jooksva arvestuse andmeil, vaid aasta lõpul toimunud kohustusliku inventeerimise andmeil, teiseks — selle summad kajastavad

ettevõtte seisukorda mitte ainult aasta algul, vaid ka lõpul, mis võimaldab teostada majandusliku olukorra võrdlevat hinnangut, kolmandaks — aktiva ja passiva on jaotatud üksikutesse rühmadesse, sihiga kõrvutada majanduslikke vahendeid nende kujundamise ja katmise allikatega.

Lihtsustatud kujul võiks kaubandusettevõtte bilansi skeem olla esitatud järgmisel kujul:

Aktiva	Passiva
Kaubavarud	Laenuid hooajalistele kaubavarudele
Oma ressurssidega täielikult kaetavad normitud aktivad	Kaubakäibe laenuid
Eriotstarbelise pangalaenu objektid	Eriotstarbelised laenuid
Arveldused deebitoridega	Arveldused kreditoritega
Väljaspool käivet olevad vahendid	Alalised allikad
Põhi- ja eraldatud vahendid	Oma ressursid

Põhi- ja eraldatud vahendid kaetakse täielikult oma ressurssidega (põhikirjafond, riigieelarveline finantseerimine, akumulatsioon).

Ülejäänud oma ressursside osa teenindab rahalises väljenduses oma käibevahendeid ning on määratud nn. normitud aktive katteks. Viimaste koostisse kuuluvad: taara, rahalised vahendid, ettetehtud kulud, väheväärtuslikud esemed ja majandusmaterjalid. Need käibevahendid peavad olema täielikult kaetud oma ressurssidega.

Mis puutub muudesse käibevahendisse, siis mõned neist, olles pangakrediidi objektideks, kaetakse täielikult eriotstarbeliste laenudega (akreditiivid ja erikontod, maksenõuded inkassoks). Passivas vastab neile: laenuid akreditiivide ja erikontode alusel ja onkolkontode laenuid.

Teised käibevahendid kaetakse osaliselt panga krediitidega, osaliselt oma ressurssidega. Siin võib mainida kaubavarusid aktivas, millele passivas vastavad laenuid kaupade hooajalistele varudele ja kaubakäibelaenuid (erilaenu konto). Ülejäänud osa kaubavarudest kaetakse oma ressurssidega.

Vastavate aktiva ja passiva rühmade võrdlemine ja kõrvutamine annab võimaluse kontrollida saadud allikate kasutamise õigsust.

Finantsilised tulemused. Teine osa aastaaruandest esitab finantsilisi tulemusi, s. o. ettevõtte kulusid ja tulusid ja on täienduseks bilansile, mis peegeldab vaid tulemuste lõplikku saldod (kasumit). Finantsilised tulemused keskendatakse kasumite ja kahjumite tabelisse järgmise skeemi kohaselt:

1. Käibekulud
2. Tasutud mahaarvamised
3. Muud kulud

1. Tulud realiseerimisest
2. Saadud mahaarvestused
3. Muud tulud

Selle tabeli peamiseks näitajaks on kaupade realiseerimisest ja väljalaskmisest saadud tulude summa, mis vastandatakse käibekulude summale.

Saadud ja makstud mahaarvamised on tingitud antud süsteemi üksikute ettevõtete vastastikusest suhtest, kujutades endast administratiiv-valitsemiskulude ja kaupade väljalaskmise kulude katet. Muudeks kuludeks ja tuludeks loetakse trahvid, viivised ja leppetrahvid, kulud debitoorse võlgnevuse mahakandmisest, tulud kreditoorse võlgnevuse kustutamisest tähtaegade aegumise tõttu j. t.

Peale loeteldu esitatakse üksikasjalised andmed puudujääkide, raiskamiste ja omastamiste kohta antud ajavahemikul.

Kaubakäive ja käibekulud. Kasumite ja kahjumite tabel hõlmab vaid realiseerimisest saadud tulude ja käibekulude üldsummasid. Edasine kaubakäibe detailiseerimine antakse järgmistel aastaaruande tabelitel: 1) „Kaupade realiseerimine ja väljalaskmine“ (jae-, hulgi- ja sisekaubakäive) ja 2) „Ladude, jae- ja juurviljahoidlate kulud“.

Kaubandusettevõttes väljendab kaubakäive tehtud töö mahtu kaupade viimisel tarbijani.

Käibekulude tase on kaubandusettevõtte töö kvaliteedi näitajaks.

S I S U

	Lk.
1. osa. Kaubandusliku arvestuse organiseerimine	3
1. Kaubandusliku arvestuse ülesanded	3
2. Arvestusorganite funktsioonid ja organisatsioon	4
3. Raamatupidamisnäitajate süsteem	5
4. Arvestuse vormid	6
2. osa. Hinnakujundamine	9
1. Hinnakujundamise kord	9
2. Hinnad ja hinnalisandid	10
3. osa. Kaubatehingute arvestus hulgikaubanduses	15
1. Kaupade sissetuleku arvestus	15
2. Teel-olevate kaupade konto rakendamise erisusi	16
3. Faktuurimata hangete arvestus	21
4. Kaupade arvestus koguselise ja kvaliteedilise mittevastavuse puhul	23
5. Kaupade realiseerimise arvestus hulgikaubanduses	25
6. Lähetatud kaupade arvestus	28
7. Väljatud kaupade arvestus ühe organisatsiooni piires	29
8. Transiitkaubanduse tehingute arvestus	32
4. osa. Kaubatehingute arvestus jaekaubanduses	35
1. Kauba sissetuleku arvestus	35
2. Kauba realiseerimise arvestus	37
3. Kauba realiseerimise dokumentaalne vormistamine	42
4. Kadude arvestus kauba säilitamisel	42
5. Puudujääkide, raiskamiste ja omastamiste arvestus	43
6. Kauba ümberhindluse arvestus	45
7. Taara arvestus	47
5. osa. Arveldus- ja krediiditehingute arvestus	51
1. Arveldused majandusorganisatsioonide vahel	51
2. Arvelduskonto	55
3. Akreditiivid, erikontod ja limiteeritud transporditšekid	56
4. Lühiajalised pangalaenud	58

6. osa. Töötasu arvestus	61
1. Töötasu arvestuse põhimõtted	61
2. Töötasu süsteemid kaubanduses	61
3. Töötasu arvestus kaubanduses	63
7. osa. Käibekulude arvestus	66
1. Käibekulude arvestuse põhimõtted	66
2. Käibekulude klassifikatsioon	67
3. Käibekulud eelolevate tehingute arvel	68
4. Käibekulude kontode sulgemine	69
8. osa. Põhivahendite arvestus	72
1. Põhivahendite liigitus kaubanduses	72
2. Põhivahendite kulumine ja nende väärtuse kustutamine	73
3. Põhivahendite sissetuleku arvestus	77
4. Põhivahendite remondi arvestus	80
5. Põhivahendite likvideerimise arvestus	83
6. Väheväärtuslike ja kiireltkuluvate esemete arvestus	84
9. osa. Kaubandusettevõtete aruandlus	86
1. Aruandluse põhimõte	86
2. Inventeerimine	87
3. Bilansi osade hindamine	89
4. Aastaruande tähtsamad näitajad	90

Vastutav toimetaja: H. Vatsel

Riigi Trükkoda, Tallinn. Tellimine nr. 294. 03. 48. Ladumiseks lubatud 18. 03. 48. Trükkimiseks
lubatud 25. 05. 48. 6 trükipoognat. Tiraaž 1800 eks. MB-05490.

На эстонском языке:

Проф. Я. М. Гальперин

Основы учета в советской торговле

Hind 5.— rbl.